

UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
PRÁVNICKÁ FAKULTA

RIGORÓZNÍ PRÁCE

Úloha dokazování v civilním procesu

The Role of Evidence in Civil Trial

Konzultant: JUDr. Dita Frintová Ph.D.

Zpracovatel: Martin Horák

listopad 2010

Poděkování

Chtěl bych zde co nejsrdečněji poděkovat své konzultantce JUDr. Ditě Frintové Ph.D. za její cenné rady a obětavou pomoc při korigování mé rigorózní práce.

Můj dík patří také členům mé rodiny za jejich trpělivost a kolegům z advokátní kanceláře za podporu a užitečné rady při tvorbě této práce.

Prohlašuji tímto, že jsem předkládanou rigorózní práci na téma Úloha dokazování v civilním procesu zpracoval samostatně pouze s využitím pramenů a literatury v práci řádně ocitovaných. Dále prohlašuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného či stejného titulu.

datum

podpis

Obsah

1. Úvod.....	1
2. Historický vývoj dokazování v rámci civilního procesu.....	3
2.1 Historický odkaz římského práva a jeho vliv na budoucí pravidla civilního procesu.....	3
2.1.1 Římský civilní proces.....	3
2.1.2 Recepce římského práva.....	6
2.2 Proces církevní.....	8
2.3 Vývoj dokazování v českých zemích do roku 1918.....	9
2.3.1 Historický vývoj procesní úpravy dokazování od počátků české státnosti do vydání Obnoveného zřízení zemského.....	9
2.3.2 Český soudní proces od roku 1627 do konce 18. století.....	12
2.3.3 Změny podmínek civilního procesu od počátku 19. století až do roku 1918.....	15
2.3.4 Úprava dokazování v civilním procesu v období první republiky a protektorátu až do roku 1951.....	16
2.3.5 Civilní proces po únorovém převratu v roce 1948 až do Sametové revoluce v roce 1989...17	
2.3.6 Civilní proces po roce 1989 a jeho vyrovnávání se s odkazem komunistické éry.....	20
3. Základní principy občanského soudního řízení související s dokazováním.....	22
3.1 Procesní principy občanského soudního řízení související s dokazováním.....	22
3.1.1 Zásada materiální pravdy.....	22
3.1.2 Zásada projednací a vyšetřovací.....	24
3.1.3 Zásada volného hodnocení důkazů.....	25
3.1.4 Zásada koncentrace řízení a její vývoj.....	26
4. Obecná charakteristika dokazování a individuální důkazní prostředky.....	30
4.1 Proces dokazování.....	30
4.1.1 Stručná charakteristika procesního dokazování.....	30
4.2 Důkazní břemeno.....	32
4.2.1 Právní teorie zabývající se institutem důkazního břemene.....	33
4.2.2 Obecná teorie důkazního břemene.....	35
4.3 Prejudiciální otázka.....	37
4.4 Předmět dokazování.....	38
5. Jednotlivé důkazní prostředky.....	40
5.1 Výslech svědka.....	40
5.2 Znalecký posudek.....	43
5.2.1 Exkurz do písmoznalectví.....	46
5.3 Listinné důkazy.....	49
5.3.1 Druhy listin a jejich důkazní síla.....	49
5.3.2 Předpoklady uplatnění listinného důkazu.....	50
5.3.3 Provedení důkazu listinou.....	53
5.4 Ohledání.....	55
5.5 Výslech účastníků.....	56
5.6 Zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob.....	57
5.7 Princip vyšetřovacího důkazu.....	58

6. Průběh dokazování během soudního řízení.....	61
6.1 Průběh dokazování.....	61
6.1.1 Tvrzení skutečností.....	61
6.1.2 Navrhování důkazů.....	70
6.1.2.1 Určitost důkazních návrhů.....	72
6.1.2.2 Poučovací povinnost soudu a záloha na důkaz.....	75
6.1.3 Opatřování důkazů.....	76
6.1.4 Provádění důkazů.....	79
6.1.5 Hodnocení důkazů.....	84
6.1.5.1 Hodnocení důkazu veřejnou listinou.....	88
7. Dokazování před odvolacím soudem.....	90
7.1 Systém neúplné apelace a jeho vliv na dokazování	90
7.1.1 Rozsah uplatnění nových důkazů v odvolacím řízení a vliv režimu koncentrace řízení.....	91
7.2 Úvaha nad možností odvolacího soudu dokazovat.....	94
7.3 Dokazovací iniciativa odvolacího soudu.....	97
7.4. Doplnění dokazování před odvolacím soudem dle ustanovení §213 odst. 4 o.s.ř.....	99
7.4.1 Interpretace ustanovení §213 odst. 4 o.s.ř.....	100
8. Změny v dokazování v souvislosti s novelou o.s.ř. č. 7/2009 Sb.....	104
8.1 Přípravné jednání, koncentrace řízení a konkrétní změny procesního dokazování.....	104
8.1.1 Nová úprava koncentrace řízení a její vliv na dokazování.....	104
8.1.2 Koncentrace řízení a výjimky z ní.....	106
8.1.2 Změny v procesu dokazování, vyplývající z novely č. 7/2009 Sb.....	109
9. Zajištění důkazů ve věcech civilních v rámci EU.....	111
9.1 Nařízení č. 1206/2001.....	111
9.1.1 Obecné informace o předpisu.....	111
9.1.2 Aplikace nařízení o provádění dokazování.....	111
9.1.3 Subjekty provádění dokazování.....	112
9.2 Dokazování prostřednictvím právní pomoci.....	113
9.2.1 Žádost o provedení dokazování.....	113
9.2.2 Realizace dokazování.....	114
9.3 Přímé dokazování dožadujícím soudem.....	114
10. Závěr.....	116
11. Cizojazyčné resumé.....	119
12. Seznam použité literatury.....	122

1. Úvod

AFFIRMANTI INCUMBIT PROBATIO

Kdo něco tvrdí, musí to dokázat¹

Krátký citát v úvodu odkazuje na jedinečnou funkci důkazů a procesu ve kterém se důkazy uplatňují, tedy v dokazování. Troufám si směle tvrdit, že úloha důkazů a dokazování v procesu před soudem, ať už mluvíme o procesu trestním či civilním, je bezesporu stěžejní. Skutečně hodnotné důkazy jsou nezastupitelné a jejich provádění v řízení před soudem nám pomáhá určovat, které skutečnosti existují a které nikoliv, co je pravdou a co lží, a koneckonců kdo má právo na své straně a kdo nikoliv. Pochopitelně, důkazy stále předkládají lidé, provádějí je lidé, hodnotí je lidé a lidé, rozuměj soudci, se na jejich základě rozhodují na jakou stranu se při svém rozhodování přikloní, tj. komu dají za pravdu, komu uloží povinnost či ho naopak např. zbaví svobody. Přesto důkazy díky své vypovídací hodnotě, která nenahraditelným způsobem utváří náš obraz o skutečnostech, které se staly a hrají důležitou roli při tom kterém procesu, tvoří jádro soudního procesu a řádný, spravedlivý proces se bez nich nemůže obejít. Díky této jejich nenahraditelnosti, zvolil jsem si důkazy a proces ve kterém se uplatňují, tedy proces dokazování za téma své rigorózní práce.

Vlastní úloha důkazů je celkem jednoznačná. Důkaz nám slouží jakožto prostředek poznání objektivní reality. Důkaz je naší možností, která nahlédnout na skutečnosti, jež se udály, a jsou aktuálně předmětem našeho zkoumání v rámci soudního řízení. A konečně jedině důkaz může náležitě ověřit tvrzení, podaná účastníky sporu.

Důkazy a proces dokazování, prošly tisíciletou historií vývoje od předstátních společností, přes slavnou éru římského práva, temné období středověké iracionality, po úsvit moderních humanistických dějin, války 20. století, totalitní snahy o jejich zneužití, až do dnešních dnů znovu získané demokratické svobody našeho státu, ve kterém má své nezastupitelné místo nezávislá justice,

---

¹ Kincel, J. Urfus, V. Římské právo. Praha, Panorama 1990, s. 426

multipluralitní zákonodárství a samostatná kontrola ústavnosti. Každé období tohoto dlouhého vývoje ovlivnilo důkazy a proces dokazování, a přineslo do této oblasti více či méně pozitivní prvky, z nichž některé jsou v platném právu užívány ještě dnes. Z toho můžeme usoudit, že proces dokazování má nejen bohatou tradici ale i nezbytně velkou budoucnost, jelikož bez takového procesního nástroje, lze si jen těžko představit fungování soudního řízení, zde konkrétně civilního procesu.

Rád bych se prostřednictvím této rigorózní práce, jejímž tématem je úloha dokazování v civilním procesu, chtěl pokusit uvedenou oblast procesního práva uchopit v kontextu civilně-procesní problematiky a díky jejímu podrobnému zpracování se tak pokusit o vytvoření komplexní práce o úloze důkazů v rámci občanského soudního řízení.

2. Historický vývoj dokazování v rámci civilního procesu

2.1 Historický odkaz římského práva a jeho vliv na budoucí pravidla civilního procesu

2.1.1 Římský civilní proces

Jedním z nejstarších a pro evropský vývoj rozhodujících procesů je proces římský. Již v nejstarších dobách se rozdělil na proces civilní a trestní. V civilním procesu se rozhodovaly věci, které měly svůj základ v právních poměrech mezi právně rovnými subjekty, neboli věci vznikající z právních poměrů v rovině horizontální, které Římané nazývali věcmi soukromoprávními-*ius privatum*. V trestním procesu se pak rozhodovali věci veřejnožalobní, projednávané na shromáždění nazývaném *iudicium publicum*. Toto rozdělení mělo své opodstatnění v tom, že věci civilní byly věci, na nichž v první řadě měli zájem především ti, kteří byli zúčastněni na právním poměru jakožto rovnoprávné subjekty, oproti tomu věci trestní se týkaly chování osob, které přímo poškozovali nebo ohrožovali důležité státní zájmy, a dotýkali se tak ve formě obecně nebezpečného chování členů společnosti vlastních životních zájmů společnosti.²

Lze jen spekulovat, jaké pohnutky a konkrétní důvody existovaly v dobách starověkého Říma pro vytvoření svébytného a uceleného soudního systému, je však jisté, že nelze opominout zásadní význam svémoci a svémocných praktik, které hrály v předstátních společnostech velmi významnou úlohu, a které doznávaly ještě dlouho poté, co společnost opustila systém rodového zřízení a nahradila ho zřízením státním. I v Římě lze sledovat tuto tendenci, kdy se proti svémoci a jejím přežitkům vedl boj vlastně po celou dobu republiky. Již v zákoně 12 desek byla obsažena ustanovení, která svémoc omezovala. Proti svémoci bojovali svými interdikty také republikánští praetori. Již za první republiky se tak svépomoc připouštěla pouze v případech nutné obrany a krajní nouze.³

Racionálním důvodem každého procesu, civilní proces nevyjímaje, je tedy odstranění z právního života nebezpečné svémoci a msty jako prostředků

² FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 11

³ Kincl, J. Urfus, V. *Římské právo*. Praha, Panorama 1990, s. 151

uskutečňování tvrzeného práva. Bylo tedy třeba, aby stát všeobecně závazným způsobem stanovil, jak se bude určovat, co bude mezi konkrétními subjekty nutno nadále považovat za konkrétní(subjektivní) právo a jak se toto konkrétní právo nuceně uskuteční, jestliže nedojde k jeho dobrovolnému uskutečnění. Původní primitivní římská společnost přenechávala uskutečňování subjektivních práv na subjektech těchto práv, aniž pociťovala potřebu právo autoritativně stanovit a následně je vykonat svým orgánem. Svémoc byla tedy obecně v nejstarších dobách považována za dovolenou formu nuceného uskutečňování subjektivního práva. Každý, kdo se cítil oprávněn, právo sám svou mocí uskutečňoval. Jelikož tyto původní, subjektivní formy nuceného uskutečňování práva byly namířeny výlučně proti osobě dlužníka, bylo po určité době pociťováno jako potřebné, aby byl tento způsob nuceného uskutečňování subjektivního práva kontrolován státem prostřednictvím jeho úředníků(magistrátů). Bylo tedy stanoveno, že ten, kdo tvrdil své subjektivní právo, musel se nejprve obrátit na magistráta, a požádat o dovolení toto své tvrzené subjektivní právo svémocí vykonat.⁴

Rozdíl mezi procesem, ve kterém se projednávají spory, a procesem ve kterém jsou projednávány věci nesporné, znalo rovněž i právo římské. Rozeznávalo mezi *iurisdictio contentiosa* jakožto procesem sporným, a *iurisdictio voluntaria* jakožto procesem nesporným. Již Římané dobře poznali, že nesporné soudnictví je svou podstatou jiné povahy než proces sporný. V procesu nesporném šlo o organizování právních poměrů mezi sobě rovnými subjekty, kde tedy subjektem těchto hmotněprávních poměrů nebyl stát, kdežto ve sporném procesu šlo o organizování hmotněprávních poměrů, v nichž byl účastníkem těchto poměrů vždy i stát. Římský sporný proces byl ovládán zásadou *disposiční*. Spor se zahajoval žalobou - *actio*, která je žádostí na magistrát o ochranu tvrzeného práva. Římské právo vycházelo z existence objektivního práva a z toho, že podle tohoto práva bylo v civilním procesu určováno, zda tu je tvrzené subjektivní právo žalobcovo. Proto bylo třeba, aby žalobce tvrdil skutečnosti ze kterých dovozuje své tvrzené právo, a aby existenci těchto skutečností dokazoval(*actori incumbit probatio*). V římském právu tedy platila povinnost tvrzení a povinnost důkazní.

---

⁴ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 13.

Římané si byli vědomi, že při procesu, v němž je uplatňováno pravidlo subsumpce skutečností pod ustanovení objektivního pozitivního práva, musí ten kdo tvrdí nějakou skutečnost, tuto skutečnost dokázat, a nelze tudíž z logických důvodů žádat, aby měl tuto povinnost ten, který tvrzení jiného jen popírá. Rovněž poznali, že neprokáže-li žalobce tvrzenou skutečnost, musí být žalovaný zproštěn žaloby, tedy jeho žaloba musí být zamítnuta. Tím zakotvili v civilním procesu sporném institut tzv. *důkazního břemene* – *onus probandi*. Stejnou povinnost má v tomto směru také žalovaný ve vztahu k tvrzení, kterými odůvodňuje své námitky proti žalobě. Všechna tato pravidla sporného procesu jsou ukázkou pronikavého ducha a hlubokých úvah římské epochy, která zaslouží o to větší obdiv, když si uvědomíme, že fakticky platí dodnes v plném rozsahu, jelikož jde o logický základ sporného procesu, a každý pozdější pokus o změnu těchto pravidel tak musel nutně skončit neúspěchem.⁵

Jestliže Římané měli tak přísně vycházeli z racionální podstaty věci, je pochopitelné, že stanovili jako nejdůležitější požadavek skutečnost, aby v poznatky o skutečnosti, uváděné v procesu, odpovídaly objektivní realitě, tedy aby tyto poznatky učiněné soudem v procesu byly pravdivé. Proto je římský civilní proces od počátku ovládán *principem objektivní pravdy*(materiální pravdy). Staří Římané byli natolik rozumově založeni, že byli přesvědčeni, že soudce sám je schopen poznat dle svého vlastního přesvědčení, zda určitá tvrzená skutečnost existuje či nikoliv, což znamená, že v civilním procesu dali vzniknout *principu volného hodnocení důkazů*. Na druhou stranu jim byl cizí princip legálního hodnocení důkazů, jelikož nepovažovali za nutné, aby zákonodárce stanovoval nějaká zvláštní důkazní pravidla. Později, v císařském období existovaly pokusy zavést určitá pravidla při dokazování. Byla tak upravena pravidla pro přípustnost a věrohodnost svědeckých důkazů a dále přednost listinných důkazů.⁶

Římský civilní proces byl ovládán principem projednávacím, což znamenalo, že strany procesu přednášely svá skutková tvrzení a že následně nesly důsledky nedokázání svých tvrzení(důkazní břemeno). K Římskému procesu lze na závěr

---

⁵ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 18.

⁶Tamtéž, s. 19.

dodat, že vrozená úcta Římanů k danému(objektivnímu) byla tak silná, že rozsudek, odporující podle svého zřejmého obsahu psanému právu, byl považován za absolutně neplatný a nevyvolával tedy žádné právní účinky.⁷

2.1.2 Recepce římského práva

Po etapě všeobecného úpadku měst a ekonomiky, který v Evropě nastal po zániku Západořímské říše, dochází zhruba od 10. století nejen ke vzniku měst, ale i k rozvoji ekonomiky, především pak tržních a peněžních vztahů. Nerozvinuté feudální právo nebylo schopné tyto nové vztahy v plné šíři upravovat. Proto se právní řády některých zemí obracejí ve větší či menší míře k právu římskému, které bylo dokonale propracováno a mohlo díky velké rozmanitosti právních institucí a zásad tyto nové tržní a peněžní vztahy upravovat.⁸

Na základě římského práva, které vznikalo jako právo antického impéria, se tedy od 12. století rozvinula samostatná právní kultura. Tato právní kultura se stala trvalou složkou právního vývoje feudální a nakonec také kapitalistické Evropy a v různých formách přetrvala až do dnešních dnů. Historicky měl tento tisíciletý vývoj římského práva několik příčin. Především římské právo nepřestalo platit ve své původní vlasti ani poté, co zanikl stát, který je vytvořil neboli starověká římská říše. Zásahu na jeho dalším užívání v dobách po zániku římského impéria měl nejen známý princip personality práva, který byl v primitivních poměrech ranného feudalismu dále užíván, ale také starověká církev, která v rámci budování své mocenské organizace, užívala hojně římského práva. Hovoříme-li o přejímání či přebírání římského práva v dobách feudalismu a počátcích kapitalismu, užívaje pojem recepce římského práva, neuvědomujeme si plně nepřesnost tohoto pojmu. Faktem je, že o přejímání či přebírání římského práva lze hovořit v případech těch zemí či oblastí, kde chyběla starší římskoprávní tradice, tedy např. v Německu a střední Evropě. O recepci naopak nejde v případě Itálie či jižní Francie, kde mělo toto právo tradici užívání od sklonku starověku. Je důležité si též uvědomit, že v případě přejímání nešlo pouze o jakési mechanické

⁷ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 20,21

⁸ Balík, S. Balík S. ml. *Právní dějiny evropských zemí a USA*. 2.rozšířené vydání. Dobrá voda, 2002. s. 161

kopírování římskoprávního systému, nýbrž využití římského práva jako základu a podnětu k rozvoji nového právního myšlení. Římskoprávní kultura měla tak bezprecedentní podíl na vzniku evropské právní vědy za feudalismu a kapitalismu. Na této dlouhé cestě, kterou římské právo do našich dnů urazilo je obdivuhodný fakt, že ještě v jednadvacátém století, můžeme nalézt některé instituty římského práva uvnitř našeho právního systému, s čímž jistě staří Římané při utváření svého originálního systému práva nepočítali.⁹

Pro porovnání přikládám několik procesních zásad, které byly užívány v římském právu, a které se ve velké podobnosti či v identické podobě užívají i dnes:

UBI ACCEPTUM EST SEMEL IUDICIUM, UBI ET FINEM ACCIPERE DEBET- Kde jednou bylo zahájeno soudní řízení, tam také musí skončit.

TESTEM ET DOCUMENTA PER PRODUCTIONEM FIUNT COMMUNIA

-Svědkové předvedením a listiny předložením se stanou obecným(důkazním) prostředkem a může se jich dovolávat ta i ona strana ve sporu)

SENTENTIA NON FERTUR DE NON LIQUIDIS

-dokud není vše vyjasněno, rozsudek se nevynáší.

RES OLIM IUDICATA POST LONGUM SILENTIUM IN IUDICIUM DEDUCI NON POTEST-Věc kdysi rozsouzená nemůže být ani po dlouhém mlčení na soudě projednávána znovu.

QUI ACCUSARE VOLUNT PROBATIONES HABERE DEBENT

-Kdo chce žalovat musí mít důkazy

NULLA POENA SINE LEGE-Není trestu bez zákona

NON DEBET ACTORI LICERE QUOD REO NON PERMITTITUR

-Žalobci se nesmí dovolit, co se nedovoluje žalovanému

IGNORANTIA IURIS NON PRAESUMITUR NEC TOLERATUR

-Neznalost práva se nepředpokládá a ani se netrpí

ACTORI INCUMBIT ONUS PROBANDI

-Břemeno důkazu leží na žalobci

AUDIATUR ET ALTERA PARS

-Budiž slyšena i druhá strana!¹⁰

---

⁹ Kincí, J. Urfus, V. Římské právo. Praha, Panorama 1990, s. 391,392

¹⁰ Tamtéž, s. 425-450

2.2 Proces církevní

Církev v rámci svého zákonodárství zhruba od roku 1150 vytváří církevní soudy, podřízené dvorskému soudu-Rota Romana- a upravuje i civilní soudnictví nejen pro duchovní, ale také pro mnohé právní záležitosti laiků. Církevní proces té doby spočívá na pevných principech, které umožňují poměrně seriózní zkoumání skutkového stavu a právního základu tvrzeného subjektivního práva, a současně k takovému postupu příslušné soudce nutí.¹¹

Církevní proces zahajuje žalobní spis, podaný žalobcem, ve kterém žalobce uvádí žalobní žádost. Je tedy nasnadě, že církevní proces ovládá princip dispoziční. V zahájeném řízení se pak v plné šíři přísně uplatňuje princip projednací. Soud je vázán jen tvrzeními, které strany přednesly při jednání, přičemž mu nepřisluší přezkoumávat souhlasná tvrzení stran. Z výše uvedeného vyplývá užití další zásady v církevním procesu, kterou je zásada formální pravdy. Strany musí formulovat svá tvrzení do jednotlivých článků, na které musí odpůrce odpovídat. Důkazní povinnost je upravena tak, že strana uvádí své důkazy jen ve vztahu k popřeným tvrzením.¹²

Zákon, upravující tento druh procesu upravuje důkazní pravidla, na základě kterých se rozhoduje, které důkazy mohou být připuštěny. Svědci se např. rozdělují do tří kategorií na svědky nezpůsobilé, podezřelé a klasické. Důkazy mohou být pak buď úplné či neúplné. Plný důkaz může být podán pouze dvěma svědky, poloviční důkaz může být doplněn přísahou strany. Aby se zabránilo falšování výsledků jednání, ať už úmyslnému nebo způsobenému nedbalostí soudu, zavádí církevní proces institut soudního písaře(notarius), který zachycuje přednesy stran a výsledky dokazování, čímž jsou dány základy pro pozdější vznik principu písemnosti. V souvislosti s tímto principem, vyvíjí se obecně uznávaná soudní zvyklost, že soudce nesmí použít v procesu poznatky o skutečnostech, které se dozvěděl náhodou mimo proces.¹³

---

¹¹ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 27.

¹² Tamtéž, s. 28.

¹³ Tamtéž, s. 28.

2.3 Vývoj dokazování v českých zemích do roku 1918

2.3.1 Historický vývoj procesní úpravy dokazování od počátků české státnosti do vydání Obnoveného zřízení zemského

Pokud jde o důkazní prostředky, používané ve středověkém právu, měly tyto většinou iracionální povahu. Důkazy svědky či listinami, které byly povahy racionální, byly prováděny spíše výjimečně.

V českém právu byly hojně používány ordály studenou vodou a železem, o nichž se poprvé zmiňují Dekreta Břetislavova z r. 1039, a ordál soudním soubojem. Ordál studenou vodou byl prováděn za asistence kněze tak, že byl obviněný vhozen do vody. Pokud se obviněný potopil, byl přijat čistým živlem a byl tedy nevinný. Ordál železem se podle Statut Konrádových prováděl formou žhavých radlic, na kterém musel obviněný stoupat bosýma nohama. V případě, že se popálil málo nebo se popáleniny rychle zhojily, byl považován za nevinného. Jinou modifikací tohoto ordálu byl ordál ručním železem, který je zmiňován v Knížkách šesterých T. Štítného. Obviněný bral do rukou žhavé železo, spálil-li se byl vinný. Řád práva zemského uvádí další formu ordálu železem, při které měl žalovaný, jestliže se chtěl očistit, položit dva prsty na řežavé železo a přednést přísěžnou formuli. V tomto řádu se můžeme také dočíst o ordálu soubojem v jámě, který se hojně užíval v Německu, a který se uplatňoval v případě, kdy bojoval muž se ženou. Ordál probíhal tak, že žalovaný muž vyzbrojený mečem a štítem stál po pás ve vyhloubené jámě, a žena žalobkyně „v šraňcích okrouhlých k tomu připravených.“ Žádná ze stran nesměla opustit své místo, přičemž muž se v jámě za účelem obrany mohl otáčet. Co se týče zastoupení stran, bylo dovoleno, aby se jedna ze stran, která se měla podrobit ordálu, dala zastoupit náhradníkem.¹⁴ Lze si tedy snadno představit situaci, kdy se méně zdatný účastník ordálu soubojem nechal zastoupit bojovníkem výjimečných kvalit a snadno tak obhájil své právo ve sporu. Stejně tak je evidentní, že hojení po podstoupení ordálu žhavým železem, probíhalo u různých jedinců různě a lze tak označit praxi ordálů

---

¹⁴ Adamová, K. a kol. Dějiny českého soudnictví do roku 1938. Praha: LexisNexis, 2005, s. 40, 41

jako důkazních prostředků za zcela nespolehlivou a ze své podstaty iracionální. Katolická církev, původně ordály prosazující, si záhy uvědomila, že ji ordály nedělají dobré jméno. Začala tedy proti ordálům jakožto důkazním prostředkům vystupovat a zakazovat při nich asistenci kněží. Všeobecně se dá říci, že ordály nepřežily ve větší míře husitskou dobu. Za stavovské monarchie vyskytovaly se již jen výjimečně, do 15. století se ještě někdy používal souborový ordál, hojně byla pak uplatňována i v pozdějších dobách přísaha ordálové povahy. Její princip spočíval v tom, že strany musely odříkat stanovenou přísežnou formuli. V případě, že se přísahající zalkoval, či například prohodil pořadí slov, ztrácel při. V pramenech byla označována chyba v přísaze jako zmatek či kléska. Vedle přísahy se zmatkem se v praxi rozlišovala přísaha bez zmatku, která byla daleko méně formální a později také přísahu s kléskou vytlačila.¹⁵

Ordály byly tedy nejspíše díky velkému vlivu katolické církve zakázány usnesením pražské synody roku 1343. Návrh *Majestatis Carolinae* zakázal všechny ordály včetně ordálu souborem jakožto důkazní prostředky. Namísto ordálů nastupuje již výše zmíněná přísaha. Narůstající důležitosti získává postupně v čase důkaz listinný, který se objevuje sporadicky již od konce 11. stol. Jako důsledek iracionální povahy důkazů a zřejmě i vlivem germánského práva, platí ve starém českém procesním právu zásada, že dokazuje jen jedna ze stran, tedy že se nepřipouští protidůkaz a že se v určitých sporech musel žalovaný „očistit“. To platilo zejména v trestních sporech, kde se na rozdíl od současné presumpce nevinu uplatňovala presumpce viny, a proto se musel žalobce „očistit.“ Z toho důvodu měl ovšem žalovaný nespornou výhodu oproti žalobci, stejně jako tomu bylo v právu germánském. V jiných sporech musel své tvrzení přísahou podepřít žalobce. Racionalizace procesu dokazování nastává podstatně později, kdy se povolna i do českého procesního práva dostává požadavek, aby bylo dokazování prováděno o skutečnostech, a to nikoliv prostřednictvím formálních důkazních prostředků, nýbrž důkazními prostředky racionální povahy. Do tohoto období jsou kladeny počátky praxe, kdy svědkové svědčí o skutečnostech, které vnímali, a nikoliv o svém přesvědčení, že sporná strana má pravdu. Bylo možné

---

¹⁵ Adamová, K. a kol. Dějiny českého soudnictví do roku 1938. Praha: LexisNexis, 2005, s. 41

provádět dokazování i písemným svědectvím neúředních osob o určitých skutečnostech. Takový důkazní prostředek měl ovšem značně menší hodnotu, než svědectví provedené před soudem, které bylo stvrzeno přísahou. Později byl tento druh důkazního prostředku zakázán, přičemž byl ale od 16.století znovu povolen v případech, že se svědek nemohl dostavit k soudu.¹⁶

V českém právu procesním se vytvořila také povinnost svědecká, tj. povinnost dostavit se před soud a svědčit. Stejně jako v právu obecném byla zvlášť upravena způsobilost svědecká, tudíž i zde platil princip legálního hodnocení důkazů.

Teprve v pozdějším procesním právu uplatnila se racionální zásada, že povinnost tvrzení a dokazování má ta strana, která tvrdí nějakou konkrétní skutečnost. Hodnocení důkazů bylo upraveno procesním právem(např. zásada jeden svědek žádný svědek), bylo rozlišováno mezi důkazem úplným a neúplným, který musel být doplněn. Mezi důkazními prostředky tedy již začaly převládat důkazní prostředky racionální povahy, a český proces jako takový tedy nabýval prostřednictvím listinných důkazů a svědeckých výpovědí povahy racionálního poznávání tvrzeného subjektivního práva stran.¹⁷

K výše uvedenému je však třeba, ač tato strana dokazování v českém civilním procesu je spíše nelichotivou, uvést že jedním z důkazních prostředků, který popsanou racionalizaci důkazního řízení „přežil“ bylo právo útrpné neboli tortura, které bylo hojně užíváno až do 18.století. Nařízení tohoto práva bylo časté např. u městských soudů. Provádělo se tak, že zatímco byl obviněný podrobován mučení, byly mu kladeny otázky. Mělo se zato, že trápení zlomí v člověku zlé d'ábelské síly a donutí ho k pravdivému přiznání potřebných skutečností. Takové přiznání bylo nazýváno korunou důkazů. Mučení prováděli kat a jeho pomocníci, přičemž krevní písáři zapisovali „výsledky dokazování“ do tzv. smolných knih. O tortuře se zmiňuje i městský zákoník Pavla Kristiána z Koldína z roku 1579. Ani v tomto kodexu však nebyl průběh tortury nějakým bližším způsobem určen, pouze se stanovilo, že nemají být dotyční účastníci řízení, podrobující se tortuře „přílišným a násilným mučením“ přetrhování a usmrcování. Koldínův zákoník uvádí výslovně dva typy mučení, a to mučení na žebříku a na skřipci. Vrchol úpravy,

¹⁶ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 32.

¹⁷ Tamtéž, s. 33.

tedy podrobnost instrukcí k mučení znamenalo právo útrpné v 18. století.¹⁸

2.3.2 Český soudní proces od roku 1627 do konce 18. století

Nástup feudálního absolutismu po porážce stavovského povstání přinesl významné změny i v právním řádu, zvláště pak v soudním řízení. Tyto změny se projeví záhy v Obnoveném zřízení zemském(1627) a v dalších procesních předpisech, které byly postupně v průběhu období vlády feudálního absolutismu vydávány. V procesu začaly převládat zásady řízení procesu římsko-kanonického, včetně důsledného zavedení písemného procesu, postupné vytlačení procesu obžalovacího a konečného vítězství inkvizičního(vyhledávacího) procesu. V tomto směru se měnily podobným způsobem obě větve procesního práva, tedy jak trestního, tak civilního, který se ostatně v českém právu až do druhé poloviny 18. století formálně neodlišoval od projednávání trestních věcí, jelikož ho soudili stejní soudci dle stejných procesních pravidel , a až do doby, kdy vstoupil v platnost tereziánský trestní zákoník mohla i v trestním řízení vystupovat jako žalobce soukromá osoba. Vzorem pro zavedení nových procesních pravidel v Obnovené zřízení zemském, jehož autorem byl učený právník dr. Melander, se staly zásady procesu, který byl užíván v rakouských zemích podle soudního řízení z let 1535 a 1557. Jeho ústředními rysy byla písemnost, obsazení apelačního soudu jen vzdělanými právníky a zavedení revize jako prostředku nápravy.¹⁹

Vývoj, kterým prošly důkazní prostředky během 17. a 18. století dospěl k užívání tzv. racionálních důkazů. Jediným důkazním prostředkem iracionální povahy, který byl zachován a naopak nadále rozvíjen bylo výše zmíněné užití tortury, o které bych se rád dále zmínil podrobněji. Soudy se mimo jiné v tomto období řídily tzv. zákonnou důkazní teorií, která neumožňovala dříve praktikované „volné nalézání“ práva. Systém předpisů určoval, jak by měl soud posuzovat jednotlivé důkazy, svědectví apod. Důkazního právo vycházelo, jak již bylo řečeno, z

¹⁸ Adamová, K. a kol. Dějiny českého soudnictví do roku 1938. Praha: LexisNexis, 2005, s. 41.

¹⁹ Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3 přepracované vydání, Praha: Linde, 2005, s.194.

římsko-kanonického procesu, a jako oficiální důkazní prostředky užívalo svědeckou výpověď (ve které hrála rozhodující roli věrohodnost svědka), listinné důkazy a výpověď obviněného, resp. jeho doznání, vynuceného nejčastěji užitím práva útrpného.²⁰

Výpověď, respektive přiznání, obviněného, podrobeného mučení, se stala korunou důkazů. V rámci užívání tortury se uplatňoval princip „presumpce“ viny, a obžalovaný tedy měl v jejím průběhu prokázat svoji nevinu. Až do roku 1776 byla tortura hlavním prostředkem k vynucení přiznání vyslychané osoby. Je však zcela evidentní, že nemohla mít vždy za cíl zjištění pravdy a zajištění spravedlnosti, nýbrž sloužila nezřídka kdy za nástroj k vynucení doznání. Mučení také ale mohlo, díky své nesporné účinnosti vést ke zjištění potřebných skutečností, které by vyslychaný jinak nebyl ochoten v procesu odhalit. Od roku 1584 se jako příručka pro soudy v oblasti tortury užíval „Traktát o právu útrpném“, přeložený z němčiny. Roku 1707 sice Josefína omezila mučení jakožto výhradní pravomoc hrdelních soudů, těch bylo však ještě v polovině 18. století celkem 384. Co se týče počtu mučených, vyplývá z hlášení podřízených soudů viceprezidentovi Nejvyššího soudu, že v roce 1775 bylo ročně v zemích panství Habsburků mučeno více než 30 obviněných, což není žádné závratné číslo. Dále bylo omezeno užití tortury vůči rodové a úřednické šlechtě, mužům mladším 18 let, dívkám mladším 15 let. Další upřesnění pravidel mučení v procesu bylo upraveno prostřednictvím zákoníku z roku 1769, který stanovil, že mučení je nadále přípustné pouze u těžkých zločinů. Z procesu tortury byly dále vyloučeny osoby starší 60 let, choromyslní, hluší, němý, vážně zranění, těhotné ženy a šestinedělky. Tento právní předpis rovněž rozpracoval přesná pravidla užití tortury, její stupně, podmínky a dobu, po kterou mohly jednotlivé stupně trvat. K lehkému mučení tak např. náleželo mučení šněrováním a užití palečnic, k těžkému mučení patřilo mučení prostřednictvím tzv. španělské boty, napínání na žebřík a pálení.

Užití a způsob mučení v procesu stanovil mezitímní rozsudek, přičemž mučený nesměl předem vědět, jaké mučení bude při jeho výslechu použito. Před vlastním započítím mučení byla dotyčná osoba napomenuta, aby se dobrovolně přiznala, a pokud tak neučinila, přistoupil soud k tortuře. Následný postup mučení byl

²⁰ Adamová, K. a kol. Dějiny českého soudnictví do roku 1938. Praha: LexisNexis, 2005, s. 65.

prostoupen celou řadou rafinovaných a ze své podstaty nelidských metod týrání, které ve většině případů vedly k doznání mučeného. Dobová justice považovala torturu za tak spolehlivý nástroj, že průkaznost výpovědi na mučidlech byla považována za důležitější než vlastní výpověď v líčení před soudem. Mučené motivoval často, ať už k falešnému doznání či pravdivé výpovědi fakt, že jakmile začali s doznáním, bylo mučení přerušeno. Mučení bylo možno opakovat u stejné osoby nanejvýše třikrát po sobě. Kdo tento hrůzný proces ustál bez přiznání, byl osvobozen a propuštěn na tzv. volnou nohu, což ale znamenalo, že mohl být kdykoliv znovu obviněn. Stopy po mučení poznamenávaly nezřídka dotyčného na celý život, a i přesto že měla být mučeným následně poskytnuta ze strany kata a později lékaře patřičná zdravotní pomoc a v průběhu mučení poskytnut odpočinek k zotavení, vedlo mučení často díky celkovému vyčerpání mučeného ke smrti. Od konce 17. století se postupně začaly ozývat, zejména z řad odborníků, hlasy proti užívání tortury. Díky osvícenství a novému přístupu právní vědy k trestům, kterým byl ovlivněn i Josef II, došlo mimo jiné ke zrušení trestu smrti, následně pak roku 1776 i ke zrušení tortury.²¹

Událostí zásadní důležitosti pro úpravu procesních pravidel civilního řízení se stalo vydání Obecného soudního řádu, který byl vydán 1.1.1781 za vlády Josefa II. Tento právní předpis se stal na více než sto let základem civilního procesu, a byl nahrazen novým soudním řádem až v roce 1895. Josefský soudní řád nově zakotvil zásadu dispoziční (díky které strany disponují možností spor ukončit či v něm pokračovat) a projednací, která ponechává aktivitu v řízení jednotlivým procesním stranám.²²

Žalovaný se v civilním procesu, upraveném josefským soudním řádem, brání proti žalobě tzv. dilatorní námitkou, prostřednictvím které zpochybňuje přítomnost daných procesních podmínek. Provádění důkazů je odděleno od přednesů, řízení se díky tomu dělí na stadium přednesů a stadium důkazní, přičemž druhé zmíněné stadium může nastat teprve v okamžiku, kdy je vydán důkazní rozsudek. V rámci důkazního řízení se listinné důkazy provádějí ještě v

²¹ Adamová, K. a kol. Dějiny českého soudnictví do roku 1938. Praha: LexisNexis, 2005, s. 66

²² Malý, K. a kol. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3 přepracované vydání, Praha: Linde, 2005, s.196

tzv. instrukčním řízení(kdy ještě není žalovaný připuštěn do sporu). Další důkazní řízení je již od instrukčního řízení odděleno a rozděluje se na stadium připouštění důkazů, nastoupení důkazů, provádění důkazů v přítomnosti stran, a na stadium, které je možné v písemném a ústním procesu, a ve kterém mohou být výsledky dokazování napadeny, tzv. Weisungsprozess.²³

2.3.3 Změny podmínek civilního procesu od počátku 19.století až do roku 1918

Pro habsburskou monarchii 19. století byla příznačná velmi těsná spjatost vývoje státu a práva s vývojem stejných státních a právních struktur pozdního feudalismu. Josefínský soudní řád z roku 1781 tak přežil svou dobu, a přesto že se již od poloviny 19. století ukazovala nutnost reformovat tento řád, k zásadním změnám nedošlo, a josefínský soudní řád byl dlouho uplatňován ještě i v éře liberálního kapitalismu. Po několika neúspěšných pokusech o vydání nového procesního práva, kdy byly tehdejší zákonodárným shromážděním odmítnuty i návrhy ministrů spravedlnosti českého původu prof. Glasera nebo prof. Pražáka. Nakonec byl roku 1895 vydán, dle vzoru procesní normy Německé říše z roku 1877, zákon číslo 112/1895 Civilní řád soudní.²⁴

Řízení bylo na základě nových procesních pravidel, stanovených Civilním řádem soudním, zásadně ovládáno principem materiální pravdy a principem volného hodnocení důkazů(§272 c.ř.s.). Strany měly právo být přítomny během provádění dokazování, i když bylo prováděno mimo ústní jednání a měly právo klást s dovolením předsedy otázky na svědky(§289 odst. 1 c.s.ř.), znalce a odpůrce. Předmětem dokazování však nebyly všechny nezbytné skutečnosti, které jsou rozhodné pro posouzení věci po stránce skutkové a právní. Předmětem dokazování byly naopak jen skutečnosti pochybné. Zákon sám pak uváděl skutečnosti, které soud nesměl považovat za pochybné. Takovými nepochybnými skutečnostmi jsou skutečnosti doznané před soudem odpůrcem strany, která je tvrdí. Doznání může mít formu doznání výslovného či provedeného mlčky.

---

²³ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 38.

²⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 56

Fakt, zda takto doznané skutečnosti odpovídali objektivní realitě, tedy zda byly pravdivé, soud zkoumat nesměl. U takovýchto skutečností platil princip pravdy formální, oproti tomu u skutečností zjištěných soudem na základě provedeného dokazování a volného hodnocení provedených důkazů platil princip pravdy materiální. K žádnému nebo k omezenému dokazování docházelo v řízení, které vyústilo v rozsudek pro zmeškání.²⁵

2.3.4 Úprava dokazování v civilním procesu v období první republiky a protektorátu až do roku 1951

Nově vzniklá Československá republika v říjnu 1918 svým prvním zákonem, pojmenovaným recepční zákon, konkrétně ustanovením čl. 2, který stanovil, že „veškeré dosavadní zemské a říšské zákony a nařízení zůstávají prozatím v platnosti“ téměř veškeré rakouské a uherské zákonodárství převzala, díky čemuž si zajistila kontinuitu s rakouským a uherským právním řádem.²⁶

Díky tomuto kroku nastal paradoxní jev, kdy v unitárním státě platily dva celkem odlišné právní řády, jiný v českých zemích, jiný na Slovensku a Podkarpatské Rusi. Československá vláda sice od samého počátku projevovala snahy o sjednocení právního řádu, mimo jiné pro ten účel zřídila samostatné ministerstvo pro sjednocení zákonodárství a správy (tzv. unifikáční ministerstvo), veškeré snahy o sjednocení právní úpravy však ani v jednom případě nevedly ke kýženému výsledku. Co se týče konkrétně oblasti procesního práva, začalo se na jeho sjednocení pracovat již v roce 1922. V roce 1928 pověřená komise, pracující v Praze a Bratislavě, předložila ministerstvu unifikací osnovu nového procesního kodexu. Ministerstvo na základě této osnovy do roku 1931 vypracovalo definitivní verzi nového procesního kodexu, kterou zveřejnilo pod názvem „Návrh zákona o soudní příslušnosti a civilního řádu soudního.“ Roku 1937 předložila vláda Národnímu shromáždění spolu s osnovou občanského zákoníku i osnovu nového procesního kodexu. Nová procesní úprava civilního procesu však nebyla

---

²⁵ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 46, 47

²⁶ Malý, K. a kol. *Dějiny českého a československého práva do roku 1945*. 3 přepracované vydání, Praha: Linde, 2005, s 330

svébytným novátorským počinem, ale stavěla především na principu unifikace mírně revidovaného rakouského práva, které se mělo aplikovat i na Slovensku. Odborná veřejnost na tento předpis reagovala odmítavě, přihlížeje i k faktu, že osnova nového soudního řádu byla značně neúplná a některé instituty byly upraveny nedostatečně nebo vůbec. Dalšího osud tohoto zákonného konceptu poznamenal politický vývoj v republice koncem třicátých let, a Mnichovská dohoda spolu s následnou okupací Čech a Moravy zabránila dalšímu projednávání osnovy procesního kodexu, stejně jako ostatních zákonů. Po celou dobu první i druhé republiky tak platily rakouské předpisy z konce 19. století.²⁷

2.3.5 Civilní proces po únorovém převratu v roce 1948 až do Sametové revoluce v roce 1989

Dopad únorového převratu na české právo jako celek projevil se především přijetím zákona č. 319/1948 Sb. o zlidovění soudnictví. Přijetí tohoto předpisu znamenalo jednak likvidaci sto let vyvíjející se soudní organizace, ale také přizpůsobení soudní organizace krajskému zřízení národních výborů. Únorový převrat v roce 1948 ve svém důsledku umožnil „socializaci“ právního řádu, rozbití kontinuity s tradicemi československé demokratické právní kultury a v neposlední řadě transformaci československého právnictví. Není pochyb o tom, že díky rozbití demokratických právních tradic a vytvoření mechanismů, které otevřely cestu k výkonu diktatury proletariátu bez ohledu na jakékoliv právní překážky, se komunisté snažili stůj co stůj ovládnout českou justici, která měla ve své prvorepublikové formě naopak sloužit společnosti jako prostředek ochrany zájmů a práv občanů a výkon zákonné spravedlnosti.²⁸

Útok na českou justici v podobě masivní diskreditace tradic demokratického právního systému byl zahájen v souvislosti s přijetím tzv. Květnové ústavy v roce 1948, která nahradila československou ústavu z roku 1920. Klement Gottwald, vedoucí politik KSČ a po abdikaci prezidenta Edvarda Beneše prezident ČSR zaútočil ostrou kritikou na adresu stávajícího právního řádu pro jeho údajnou

---

²⁷ SCHELLEOVÁ, Ilona et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 58

²⁸ Malý, K. Soukup, L. a kol. *Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989*. Praha:Karolinum,2004, s. 10

archaičnost, původ v tereziánských předpisech a dvoukolejnost právního řádu českého a slovenského. Byl to právě Gottwald, který u nás jako první začal prosazovat pojem tzv. socialistické zákonnosti, omezující právní jistotu, vylučující fungování právního státu a nastolující faktickou diktaturu stranického aparátu. Východiskem k realizaci komunistických politických cílů se stala kampaň zahájená v souvislosti s přijetím nové ústavy. Usnesením vlády ze 7.7.1948 bylo uloženo ministerstvu spravedlnosti, aby do 1.9.1950 připravilo zákonné předlohy nahrazující dosavadní základní kodifikace.²⁹

V roce 1951 vstoupil v účinnost nový občanský soudní řád(zákon č.142/1950 Sb.), který byl vydán očividně zcela pod vlivem sovětského občanského procesního práva. Teoretickým východiskem tohoto kodexu byla představa, že civilní proces lze konstruovat jako jednotné řízení. To se projevilo jednak v tom, že jediný kodex upravoval veškeré řízení nalézací i řízení exekuční, ale také v tom, že byla odstraněna samostatná úprava řízení sporného a nesporného. Tento „procesní experiment“ však logicky nemohl uspět, a tak i tehdejší socialistická procesní věda začíná od těchto zásad postupně ustupovat. Tento kodex byl doplněn ještě dvěmi základními novelami, a to konkrétně zákonem č. 68/1952 Sb. a zákonem č. 46/1952 Sb.³⁰

Co se týče dokazování, upravoval občanský soudní řád z roku 1950 zásadu volného hodnocení důkazů a také zásadu materiální pravdy. Tento procesní kodex také stanovil, že v rámci dokazování jsou účastníci povinni vylíčit soudu pravdivě a úplně všechny skutkové okolnosti odůvodňující jejich návrhy a nabídnout k tomu potřebné důkazy. V §60 soudní řád stanovil povinnost účastníků takto odpovědět i na dotazy soudu. Soud byl také podle tohoto procesního předpisu opatřit a provést i takové důkazy, které účastníci nenabídli, které jsou však pro rozhodnutí důležité. Za důkazní prostředky byly uznány všechny prostředky, které jsou nezbytné pro zjištění skutkového stavu a následné rozhodnutí. Byla odstraněna přísaha jako důkazní forma a výslech účastníků přestal být pouze podpůrným důkazním prostředkem. V souhrnu a s odkazem a shora uvedené se tak dá říci, že tento soudní řád proklamoval zásadu volného hodnocení důkazů,

²⁹ Malý, K. Soukup, L. a kol. Vývoj práva v Československu v letech 1945-1989. Praha:Karolinum,2004, s. 10, 349

³⁰ SCHELLEOVÁ, Ilona et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 58

kteřá měla sloužit k uskutečnění principu materiální pravdy.³¹

Po vydání ústavy v roce 1960 se mělo zato, že je třeba dosavadní soudní řád nahradit novým, jednodušším kodexem. Vycházelo se z mylné představy, že velmi stručný předpis je snáze pochopitelný a snáze aplikovatelný. Výsledkem těchto úvah bylo vydání nového občanského soudního řádu, zákona č. 99/1963 Sb., který nabył účinnosti dne 1.4.1964 současně s novým občanským zákonem č. 40/1964 Sb. a dalšími zákony.³²

Ani tento civilněprocesní kodex se nesnažil o rozdělení nalézacího řízení na řízení sporné a nesporné, ale naopak se pokoušel o jednotnou strukturu občanského procesu. Protože je však takový pokus nezpůsobilý, a to z toho důvodu, že pro řízení sporné musí platit princip dispoziční a projednací, kdežto pro řízení nesporné musí platit princip vyhledávací a většinou co do zahájení řízení i princip oficiality, musel nový občanský soudní řád ve své části třetí, hlavě páté včlenit zvláštní ustanovení, v nichž upravil řadu zvláštních řízení, která jsou řízení nespornými (např. péče o nezl. děti, osvojení, věci opatrovnické, způsobilost k právním úkonům či prohlášení za mrtvého). Ve snaze o zjednodušení a zkrácení procesního předpisu nepřevzal nový OSŘ úpravu některých zvláštních sporných řízení. Byl to důsledek toho, že zákonodárce vycházel z jednotného principu projednacího. Na základě tohoto principu je ukládáno soudu, aby postupoval v součinnosti se všemi, kteří se „účastní“ řízení a dále je ukládána všem včetně samotného soudu povinnost uvádět potřebné skutečnosti a důkazy, označovaná dále jako důkazní povinnost. Výše uvedeným se ale tento procesní předpis stává zmatečným a vlastně protimluvným. Je to z toho důvodu, že např. ve sporech manželských i ve sporu o určení otcovství musí platit princip vyhledávací, protože na správné úpravě právních poměrů v těchto sporech je zvláštní zájem společnosti, kdežto v obecném sporném procesu to nemůže platit z povahy věci. V něm nemůže být soudu uloženo, aby se za každou cenu snažil vypátrat, jak se věci ve skutečnosti mají, protože zde musí platit dispoziční právo stran a v důsledku

---

³¹ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 66

³² SCHELLEOVÁ, Ilona et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 59

toho také to, že strany musí nést důsledky svého procesního postupu.³³

Nový OSŘ opět vychází z principu materiální pravdy a z principu volného hodnocení důkazů. Nejasnost mezi tím, co je obsahem projednacího principu v novém OSŘ, vede nutně k tomu, že v praxi v celé řadě případů vzniká přesvědčení, že v civilním procesu obecně platí princip vyhledávací a v některých případech se dokonce projevuje snaha zavést ve sporném řízení kriminalistické metody. Ve snaze o co nejmenší rozsah nového OSŘ bylo dokazování upraveno velmi kuse v 17 paragrafech. Tato kusost je patrná ve srovnání s úpravou, kterou měl v té době ohledně dokazování trestní řád. Stalo se tak, že tento občanský soudní řád klade příliš velký důraz na svědeckou a ediční povinnost, když důvodem odmítnutí svědecké výpovědi je jen nebezpečí trestního stíhání svědka nebo osoby blízké a ediční povinnost podle zákona není omezena vůbec.³⁴

2.3.5 Civilní proces po roce 1989 a jeho vyrovnávání se s odkazem komunistické éry

Ač znamenala tzv. Sametová revoluce v roce 1989 bezprecedentní a celospolečenskou změnu poměrů v České republice, občanský soudní řád, kterým se řídí do současné doby pravidla civilního procesu má stále ještě označení č.99/1963 Sb. Přitom transformace ekonomická přinesla mimo jiné obrovský nárůst četnosti i významu soudního řešení sporů: stále se tak ovšem děje na bázi výše zmíněného soudního řádu z roku 1963, byť vícekrát novelizovaného, který se svým zjednodušeným „lidovým“ přístupem, a se svým totálním popřením procesní diferenciace sporného a nesporného řízení, je dnes již jen nouzovým a dočasným řešením, za které se však doposud přes mnohé snahy nenašla plnohodnotná náhrada.³⁵

Jak již bylo řečeno, od doby svého vzniku byl základní procesní předpis mnohokrát novelizován, vždy šlo však pouze o dílčí změny některých procesních institutů. Základní koncepce jednotného kodexu, postrádajícího vnitřní diferenciaci civilního procesu zůstala zachována až do roku 1991.

³³ FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. s. 69

³⁴ Tamtéž, s. 70

³⁵ Hendrych, D. a kol. Jubilejní sborník Právnické fakulty UK 1348-1998. Praha, Univerzita Karlova, 1998, s. 72

Nejvýznamnější porevoluční změny tak přinesla novela občanského soudního řádu č. 519/1991 Sb., která nabyla účinnosti dne 1.1.1992. Tato novela měla odstranit nedemokratické prvky dosavadního soudního řádu, integrovat obchodní a správní soudnictví a přizpůsobit občanský soudní řád nově vznikajícím ekonomickým poměrům. Novelou byla mimo jiné odstraněna zejména účast jiných subjektů na řízení, výrazně omezena účast prokurátora, posílena dispoziční zásada a postavení účastníků v procesu. Další významné změny a doplňky občanského soudního řádu přinesla také novela č. 238/1995, díky které byl soudní řád systematicky rozčleněn do osmi částí.³⁶

Co se týče aktuálních novelizací občanského soudního řádu, je třeba poukázat na nadcházející významnou novelu č. 7/2009 Sb., která vstoupí v účinnost dne 1.7.2009, a kterou se budu později podrobně zabývat v samostatné kapitole.

---

³⁶ STAVINHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní, Řízení nalézací*. IURIDICA BRUNENSIA: 1996, s. 19,20,21

3. Základní principy občanského soudního řízení související s dokazováním

3.1 Procesní principy občanského soudního řízení související s dokazováním

3.1.1 Zásada materiální pravdy

Byť má tato zásada nezpochybnitelný vliv na pravidla občanského soudního řízení a je často představiteli procesní teorie i praxe chápána jako vůdčí zásada v kontextu civilního procesu, nelze zásadu materiální pravdy chápat jako vedoucí a nadřazenou všem ostatním procesním zásadám. Zásada materiální pravdy vyjadřuje v civilním procesu vysokou hodnotu pravdivosti a spravedlnosti v tom směru, že soudní orgány důsledně poskytují ochranu skutečnému subjektivnímu právu nebo zákonem chráněnému zájmu.³⁷

V rozporu s výše uvedeným názorem se jeví pohled na tuto zásadu, který říká, že zjišťování materiální pravdy soudem nelze považovat za uplatnění určité zásady soudního řízení, protože zjištění materiální pravdy je samotným cílem řízení.

Tento pohled logicky podřizuje všechny zásady civilního řízení zásadě materiální pravdy. Takto vyslovená podřízenost se totiž nemůže uplatnit mezi jednotlivými zásadami řízení navzájem, ale pouze ve vztahu k cíli samotného procesu, jeho účelu a smyslu. Zásadu materiální pravdy ale nelze považovat za samotný cíl řízení, neboť v tom případě nesprávně zaměňujeme prostředek s účelem.

Uplatnění zásady materiální pravdy tedy není cílem řízení, nýbrž prostředkem k dosažení tohoto cíle.³⁸

Z obecného pohledu lze říci, že správné a spravedlivé rozhodnutí, které je cílem a smyslem celého soudního procesu (ať už civilního či trestního), nemůže být vzdáleno pravdě. Správné soudní rozhodnutí by se tedy s objektivní pravdou mělo bezevšak shodovat, a je tedy třeba se otázkou pravdy v procesu zabývat, a to ať

---

³⁷ STAVINHOVÁ, J., Schelleová, I. *Občanské právo procesní*. Sv. 1. 2. přeprac. a dopl. Vyd. Brno : Doplněk, 1993., s. 9

³⁸ Tamtéž., s.10.

už pravdou ve formě procesního principu či přímo v souvislosti s cílem a smyslem civilního procesu.

Pro skutková zjištění individuálních skutečností, které se většinou odehrály mimo dosah soudu slouží procesní dokazování, na němž se v různé míře podílejí účastníci řízení, soud, ba i jiné subjekty. Míra jejich podílu na této činnosti je stanovena zákonnou úpravou, která tak nepochybně ovlivňuje i možnost dosažení více či méně pravdivého poznání skutkového stavu.³⁹

Pro co možná nejjednodušší vystižení principu materiální pravdy lze říci, že na základě tohoto principu je proces uzpůsoben tak, aby umožňoval zjištění skutečného skutkového stavu, bez kladení formálních překážek. Nelze si však v tomto směru klást za cíl poznání úplné pravdy v každém případě, jelikož by pak soud nemohl tam, kde skutečný stav věci nelze dostupnými prostředky poznat, rozhodnout vůbec. Podstatou procesního principu materiální pravdy tedy není zjištění pravdivého stavu věci vždy, ale samotná možnost jeho zjišťování.

Z výše uvedeného je tedy zřejmé, že princip materiální a formální pravdy se liší v tom, že prvý zmíněný princip bývá spojován s objektivní pravdou, kterou se má soud snažit zjistit a učinit ji základem pro své rozhodnutí, naproti tomu druhý zmíněný princip bývá spojován se subjektivní pravdou stran, z nichž vítězí ta, která o své pravdě dokáže soud procesními prostředky přesvědčit.

Princip materiální pravdy bývá v odborné literatuře přiřazován k principům jednotnosti řízení, volného hodnocení důkazů a principu vyšetřovacímu, které umožňují lépe se dobrat skutečného skutkového stavu. Naproti tomu princip formální pravdy bývá spojován s principy legálního pořádku, zákonné důkazní teorie a s principem projednáním.⁴⁰

Na závěr ke shrnutí významu a samotnému účelu principu materiální pravdy si dovoluji ocitovat A. Winterovou: "Proces má směřovat pokud možno k pravdivému poznání, které jediné může být v principu základem spravedlivého rozhodnutí. Pravdivost poznání je však určována a do jisté míry i limitována pravidly, v jejichž rámci se poznávání skutečností děje. Tato pravidla jsou vytvářena na bázi ostatních procesních principů a do značné míry jsou určována

---

³⁹ WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2006, s.83,84.

⁴⁰ Tamtéž, s. 85, 86.

povahou věci. Není tedy správné a dokonce ani možné prohlašovat princip materiální pravdy za vedoucí princip, jemuž jsou ostatní podřízeny, je tomu naopak. Pravdu lze v procesu poznávat pouze v rámci daném všemi principy ovládajícími daný proces.⁴¹

3.1.2 Zásada projednací a vyšetřovací

V souladu se zásadou dispoziční je v civilním řízení poskytována ochrana těm subjektivním právům a oprávněným zájmům, jichž se jejich nositel výslovně domáhá. Konkrétní nositel práv a zájmů nejlépe zná své nároky a může tedy použít vhodné prostředky jejich právního vyjádření a právní ochrany. Žalobce musí v důsledku pro ochranu výše zmíněných práv uplatňovat své právo prostřednictvím žalobního návrhu.⁴²

Opodstatněnost právních tvrzení žalobce pak zkoumá soud. Nejprve musí vyhledat právní normu, která upravuje právní následky, obsahově odpovídající návrhu žalobce. Následně musí soud zkoumat, zda skutkový stav zjištěný v průběhu procesu, přesně odpovídá obsahu právní normy. Tento postup, nazývaný subsumpcí, je výlučnou záležitostí soudu a procesní strany jej nemohou ovlivňovat žádnou dispoziční povinností.⁴³

Vzniká však otázka, kdo má opatřit skutkový materiál, potřebný pro rozhodnutí ve věci a kdo nese odpovědnost za úplné zjištění skutkového stavu. Podle zásady projednací je právě záležitostí procesních stran, aby se postaraly o skutkové podklady pro soudní rozhodnutí včetně důkazních prostředků. Procesní strany podle této zásady tak nesou výlučnou odpovědnost za náležité a vyčerpávající shromáždění skutkového materiálu. Soud je naproti tomu oprávněn založit své rozhodnutí pouze na skutečnostech, které byly shromážděny a předloženy procesními stranami. Vzhledem k tomu, že aplikace této zásady probíhá během ústního jednání, nazývá se předmětná zásada zásadou projednací.

Zásada vyšetřovací (inkviziční) naopak stanoví povinnost soudu i z úřední povinnosti nezávisle na procesních stranách a vyčerpávajícím způsobem vysvětlit

---

⁴¹ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 4. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2006, s. 86, 87.

⁴² Stavínohová, J. *Občanské právo procesní, řízení nálezací*. Bmo: IURIDICA BRUNENSIA, 1996, s. 55

⁴³ Tamtéž, s. 56

skutkový stav věci. Má tedy za úkol zjistit a přezkoumat všechny potřebné skutečnosti a důkazní prostředky. Veškerá odpovědnost za skutkový základ soudního rozhodnutí leží v důsledku na bedrech soudu. Tato zásada se uplatní nejčastěji v řízeních nesporných, vypočtených ustanovením § 120 odst. 2 o.s.ř.

Naopak v řízení sporném se důsledněji uplatní zásada projednací, jelikož odpovědnost za označení důkazů k prokázání svých tvrzení ponese účastníci řízení. Jiné než účastníky navržené důkazy, může soud provést v případě, že vyšla v řízení najevo potřeba jejich provedení ke zjištění skutkového stavu věci. Neoznačí-li účastníci všechny důkazy, potřebné k prokázání jejich tvrzení, vychází soud při zjišťování skutkového stavu z důkazů, které byly provedeny. V oblasti sporného řízení platí nerozlučná jednota povinnosti účastníka tvrdit skutečnosti a na podporu těchto tvrzení navrhnout důkazy. Důkazní povinnost je bezpochyby vůdčí princip, který ovládá proces dokazování. To, jakým směrem se bude ubírat důkazní řízení, musí být určováno aktivitou účastníků a nikoliv povinností soudu, která podle dřívější právní úpravy nahrazovala případnou nečinnost účastníků ve sporu. Po poslední novele občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. je evidentní, že se úloha soudu v tomto směru zúžila pouze na provádění jiných než účastníky navržených důkazů pouze v případech, kdy jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu.⁴⁴

3.1.3 Zásada volného hodnocení důkazů

Hodnocení důkazů je ovládáno jednou z nejvýznamnějších procesních zásad, a to zásadou volného hodnocení důkazů. Protipólem této zásady je zásada legální teorie důkazní.

Historicky starší z obou teorií, zásada legální teorie důkazní, platila ve středověkém soudním řízení. Soud byl v důkazním řízení vázán normou, která upravovala, jaký důkaz má v které cause použít. Rovněž bylo upraveno, jak mají být důkazy hodnoceny, tzn. že například svědectví šlechtice mělo větší závažnost a sílu nežli svědectví poddaného. Zásada volného hodnocení důkazů se do důkazního řízení dostala v plném rozsahu až v období, které následovalo po

⁴⁴ Stavínková, J. Občanské právo procesní, řízení nálezací. Brno: IURIDICA BRUNENSIA, 1996, s. 57

buržoazních revolucích. Její podstata tkví v tom, že soud hodnotí důkazy, jež provedl, volně podle svého vnitřního přesvědčení, užívaje přitom pravidel logického myšlení.⁴⁵

Zásada volného hodnocení důkazů přímo vyplývá z ustanovení §125 o.s.ř., které uvádí, že za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit skutečný stav věci. V návaznosti na toto ustanovení dále určuje ustanovení §132, že soud hodnotí důkazy dle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti, přitom přihlíží pečlivě k tomu, co vyšlo během řízení najevo.

Poslední důležitá okolnost, která se k této zásadě vztahuje, spočívá ve faktické rovnosti důkazů před soudem, kterým soud kromě případu vázanosti rozhodnutím jiného orgánu, přiznává zásadně stejnou váhu.⁴⁶

3.1.4 Zásada koncentrace řízení a její vývoj

Úvodem této kapitoly bych rád odkázal na trefnou citaci z důvodové zprávy k zákonu č. 99/1963 Sb., od jehož nabytí účinnosti nás dělí téměř půlstoletí, a kterou užil ve svém článku Jirsa: „Přímost řízení vyžaduje, aby věc byla rozhodnuta zpravidla při jediném jednání. Osnova klade důraz na jeho přípravu, která nemá být jen přípravou v technickém smyslu slova; soud při ní musí vejít do styku s účastníky, získat přehled o projednávané věci a pokusit se o smírné řešení.“ Z uvedeného je patrné, že již původním záměrem zákonodárce bylo aplikovat princip koncentrace v civilně-procesním kodexu a urychlit tak soudní řízení. Od původního záměru uplynulo téměř padesát let, než byl v nynější podobě zařazen do procesního zákona se stejným číselným označením.

Prvky procesního institutu koncentrace řízení, které zavedla v tomto směru zásadní novela o.s.ř., zák. č. 30/2000 Sb., měli přispět ke zrychlení a zefektivnění soudního řízení. Souhrnně o nich lze říci, že ze své podstaty donucují účastníky, aby svá skutková tvrzení a své důkazní návrhy činili včas a neprotahovali řízení liknavostí nebo dokonce úmyslným odsunováním rozhodných tvrzení a návrhů na

---

⁴⁵ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 150

⁴⁶ Tamtéž, s. 151

pozdější dobu. Všechny tyto procesní prvky, vztahují se zásadně na sporné řízení, které ovládá zásada dispoziční a projednací. Nové procesně-koncentrační prvky, které zavedla výše uvedená novela, lze teoreticky rozdělit do dvou zásadních skupin, a to na koncentraci zákonnou (§118b o.s.ř.) a koncentraci soudcovskou (§118c o.s.ř.). Aplikaci zákonné koncentrace ovlivňuje zejména ustanovení §205a o.s.ř. ve spojení s ustanovením §219a o.s.ř. Dle těchto ustanovení musí být rozhodující skutečnosti zásadně uvedeny v řízení před soudem prvního stupně. V odvolacím řízení již uváděny být nemohou, a pokud by se tak stalo, odvolací soud k takovým skutečnostem nepřihlédne, nejde-li o některou z výjimek, které ustanovení §205a připouští. Toto pravidlo výrazně změnilo přístup v provádění důkazů před soudem prvního stupně oproti stavu do konce roku 2000, kdy bylo uvádění nových skutečností a nových důkazů v rámci odvolacího řízení možné bez omezení.

K povinnosti tvrdit vše rozhodné v řízení před soudem prvního stupně, která má na tuto fázi řízení zásadní dopad, se váže poučovací povinnost soudu dle ustanovení 119a o.s.ř. Uvedené ustanovení ukládalo předsedovi senátu, aby před skončením jednání, při němž má být rozhodnuto, účastníky poučil, že musí všechny rozhodné skutečnosti uvést a všechny důkazy navrhnout dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí. S ohledem na takový průběh procesního dokazování byla účastníkům dána možnost tak učinit, a k jejich dodatečným návrhům a přednesům bylo přihlédnuto.⁴⁷

Ještě radikálnější koncentrací řízení v kontextu novely č. 30/2000 Sb. je koncentrace, určená ustanovením §118b o.s.ř. Toto ustanovení v taxativně stanovených případech stanovilo, že účastníci mohli uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání nejpozději do skončení prvního jednání, které se ve věci konalo. V jednotlivých vyjmenovaných věcech ustanovení §118b o.s.ř. dále rozlišovalo tak, že v některých z nich bylo třeba uvést do stanovené doby všechny skutečnosti a důkazy, v jiných zase pouze skutečnosti a důkazy, týkající se základu věci. Jako následek nesplnění stanovené povinnosti nebylo k později uváděným skutečnostem a návrhům soudem přihlíženo. Z tohoto přísného sankčního ustanovení existovali výjimky, které zůstaly v platnosti i po

⁴⁷ WINTEROVÁ, Alena et al. *Civilní právo procesní : vysokoškolská učebnice*. Praha :Linde, 2008, s. 375.

novele, provedené zákonem č. 7/2009 Sb. Později uváděné skutečnosti či důkazní návrhy se připouští v případě, že se pozdějším návrhem zpochybňuje věrohodnost provedených důkazních prostředků, nebo jde o skutečnosti, které nastaly až po prvním jednání, či jde o skutečnosti, které účastník nemohl bez své viny včas uvést. Aktuální znění o.s.ř. zachovalo po obsahové stránce i ustanovení §118a, které upravuje okolnosti, za kterých je soud povinen poučovat účastníky v souvislosti s uplatněním koncepce zákonné koncentrace v řízení o potřebě doplnění skutkových tvrzení účastníka a o následcích v případě, že účastník tuto výzvu nesplní.⁴⁸

Co se týče tzv. soudcovské koncentrace, upravené v ustanovení §118c, které bylo poslední novelou o.s.ř. č. 7/2009 Sb. zrušeno, byla tato koncentrace koncipována jako možnost soudu, rozhodnout v případě průtahů na návrh účastníka o tom, že ve věci lze uvést rozhodné skutečnosti a navrhnout důkazy ve lhůtě, kterou soud určí. Návrh, aby soud takto rozhodl tedy podával zpravidla účastník, který se cítil být poškozený z důvodů průtahů, způsobených nečinností druhého účastníka anebo jeho neschopností uvést na vyzvání soudu to, co uvést měl.⁴⁹

K dosavadní úpravě zásady koncentrace řízení, tedy k úpravě, která platila do data 1.7.2009, od kterého byla již účinná úprava dle novely č. 7/2009 Sb. lze říci, že se týkala jen malého počtu věcí, projednaných před soudem prvního stupně a že se v nich ani dostatečně nevžila. Pro ilustraci lze říci, že za celou dobu účinnosti zákona č. 30/2000 Sb. nebylo ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, vydávané Nejvyšším soudem ČR uveřejněno na téma koncentrace řízení ani jedno rozhodnutí. Pokud tedy platí předpoklad, že počet zásadních rozhodnutí Nejvyššího soudu v určité oblasti je přímo úměrný hojnosti aplikační praxe nižších soudů, pak výše uvedené procesní nástroje aplikace zásady koncentrace řízení, zavedené do o.s.ř. novelou z roku 2000, nebyly zcela jistě využity v míře zákonodárcem zamýšlené.⁵⁰

Ve vztahu k novým procesním pravidlům, které s účinností od 1.7.2009

---

⁴⁸ Tamtéž, s. 376.

⁴⁹ WINTEROVÁ, Alena et al. *Civilní právo procesní : vysokoškolská učebnice*. Praha :Linde, 2008, s. 376.

⁵⁰ BUREŠ, J. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1.7.2009. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 12, s. 27.

modifikovaly užití zásady koncentrace v civilním procesu lze říci, že nová zákonná úprava této zásady významně zasáhla nejen do procesních práv účastníků, ale i do činnosti soudu. Účastníci jsou nově povinni do skončení přípravného jednání, a nekonalo-li se, zásadně nejpozději do skončení prvního jednání, splnit povinnost tvrzení, tedy uplatnit všechny právně významné skutečnosti, mající bezprostřední vliv na žalovaný nárok anebo obranu proti němu, a rovněž splnit povinnost důkazní, spočívající v označení důkazů, způsobilých prokázat sporné tvrzené skutečnosti. K takovému jednání je mimo jiné motivuje i skutečnost, že soud nesmí až na zákonem stanovené výjimky přihlížet k později uplatněným skutečnostem a důkazům. Systém koncentrace řízení, který v současnosti ovládá projednávání všech sporných věcí má tedy zcela zásadní vliv na činnost soudu a úkony účastníků řízení.⁵¹

---

⁵¹ BUREŠ, J. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1.7.2009. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 12, s. 28.

4. Obecná charakteristika dokazování

4.1 Proces dokazování

4.1.1 Stručná charakteristika procesního dokazování

Rozhodování soudu musí být v konkrétních sporných věcech, projednávaných v rámci civilního procesu, opřeno o určité poznatky soudu, vztahující se k rozhodované věci. Vědomosti, které soud potřebuje pro následné rozhodnutí ve věci jsou dvojího druhu, jednak jsou to právní poznatky, a pak také poznatky skutkové. Pod právní poznatky lze zařadit znalost objektivního práva, které upravuje konkrétní právní poměry. Skutkové poznatky jsou naproti tomu poznatky o konkrétních skutečnostech, z nichž vyplývají uplatňované nároky účastníků. Potřebné poznatky získává soud v podstatě dvojí cestou. Obecné vědomosti spolu se znalostí práva (zásada *iura novit curia*) získává mimoprocesně studiem a odbornou přípravou. Znalost konkrétních skutkových okolností si v rámci procesu zajišťuje prostřednictvím postupu zvaného procesní dokazování. Účelem procesního dokazování tedy je dobrat se stěžejních informací a rozhodujících skutečností, které soudu následně slouží jako základ spravedlivého rozhodnutí ve věci.

Dokazování bývá označováno jako páteř civilního procesu a bezpochyby stěží najdeme důležitější úsek s tak dalekosáhlým vlivem na soudní řízení jako je proces dokazování.⁵²

Samotné dokazování je obecným pojmem, užívaným v běžném jazyce napříč mnoha specifickými obory. Procesní dokazování, které označuje speciální postup justičních orgánů spolu s účastníky soudního řízení podle zákonné úpravy, se ale od dokazování v obecném smyslu výrazně liší. Odlišnost spočívá zejména v tom, že procesní dokazování je právem normovaný postup, který nemůže probíhat jinak, než jak stanoví zákon, aby byly dodrženy záruky spravedlivého procesu.

Procesní dokazování používá dále specifické nástroje, které se v jiných souvislostech neobjevují či nejsou tak striktně a komplexně upraveny. Jednou z nejdůležitějších a nedílných součástí důkazního procesu jsou takzvané důkazní

---

⁵² WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 244

prostředky. Právní teorie, ale i konkrétní předpisy, považují za důkazní prostředky všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci.

Konkrétními důkazními prostředky, o kterých se zákon⁵³ přímo zmiňuje, jsou pak svědecká výpověď, znalecký posudek, zprávy a vyjádření orgánů, notářské a exekutorské zápisy, listiny, ohledání a výslech účastníků.

Výčet důkazních prostředků, který uvádí o.s.ř. je pouze demonstrativní, jak již vyplývá ze smyslu věty první §125 o.s.ř., která uvádí, že „za důkaz mohou sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci.“

Důkazní prostředky se dále dělí na přímé a nepřímé. Přímé důkazy jsou takové důkazy, které soudu umožňují bezprostřední poznání určité skutečnosti, tedy např. ohledání věci místa nebo osoby. Důkazy nepřímé se vyznačují tím, že soudu podávají informace o předmětných skutečnostech pouze zprostředkovaně, a to prostřednictvím osob (svědků, znalců, účastníků) nebo věcí (listin).

Dalším důležitým terminologickým pojmem procesního dokazování je tzv. předmět dokazování. Předmětem dokazování je jednoduše řečeno to, co má být dokázáno. Tedy předmětem dokazování je zjištění, učiněné o zásadních skutečnostech, které mají význam pro rozhodnutí soudu.

Stěžejním termínem procesního dokazování je samotný důkaz. Důkaz jako takový je výsledek, získaný pomocí procesního dokazování. Z toho je patrné, že celý proces dokazování vrcholí v podobě získání důkazu. A lze říci, že pokud je důkaz získán zákonem dovoleným způsobem, má bezprostřední vypovídací hodnotu zásadního významu, a je náležitě proveden v průběhu procesu, neexistuje prostředek, který by do procesu mohl zasáhnout s takovou intenzitou jako právě důkaz. Také důkazy se dělí na přímé a nepřímé. Přímý důkaz má tu vlastnost, že podává neodvozenou zprávu o určité skutečnosti, tzn. že z takového důkazu zjišťovaná skutečnost přímo vyplývá. Nepřímý důkaz je oproti tomu jen součástí řetězce jiných nepřímých poznatků, které v celku tvoří požadovanou informaci. Nepřímý důkaz je fakticky jen část skutečnosti, která by bez alespoň jedné další skutečnosti nebyla poznatelná.⁵⁴

⁵³ Zákon č. 99/1963 Sb. občanský soudní řád, v platném znění, §125

⁵⁴ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 245

4.2 Důkazní břemeno

Stávající procesní úprava civilního řízení přenáší odpovědnost za výsledek řízení na samotné účastníky. Zákonem daná důkazní povinnost ukládá účastníkovi, aby k doložení svých tvrzení označil důkazy. Nesplnění této povinnosti čili neunesení důkazního břemene stíhá účastníka řízení nepříznivým důsledkem v podobě neúspěchu ve sporu.⁵⁵

Pojem důkazního břemene se v právu střeoevropských zemí uplatňoval již od druhé poloviny 19. století. Tento institut byl postupem času rozvíjen, zdokonalován a zpřesňován civilněprocesní právní vědou a stal se ve svém důsledku „páteří civilního procesu.“

V objektivním slova smyslu umožňovala soudu pravidla důkazního břemene, aby mohl ve věci samé vydat rozhodnutí i v případě, že se v průběhu řízení nepodařilo objasnit skutkový stav, ač byly vyčerpány všechny důkazní prostředky a soud zůstal v nejistotě ohledně rozhodných skutkových okolností. Jestliže tedy nastala situace „non liquet“ (nejasná), nerozhodoval soud na základě skutkového stavu, nýbrž na základě uplatnění formálního procesního pravidla, vyplývajícího z institutu důkazního břemene.

V subjektivním smyslu pak důkazní břemeno stanovilo výše zmíněnou odpovědnost procesních stran za nedostačující či neúplné objasnění skutkových okolností, na kterých strany zakládaly uplatňovaná subjektivní práva, nároky či popřípadě námitky. Jestliže se tedy strana, zatížená ohledně konkrétních skutečností důkazním břemenem, dostala do krajní nouze, musela snášet nepříznivé následky s touto situací spojené. Tyto následky zpravidla znamenaly, že strana, která neunesla důkazní břemeno, podlehla v kontradiktorním řízení druhé procesní straně. Neúspěch ve sporu byl tedy jakousi procesní sankcí, kterou byla postižena právě ta procesní strana, která nerespektovala své důkazní břemeno.⁵⁶

⁵⁵ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 493

⁵⁶ MACUR, J. Důkazní břemeno a teorie o uplatnění pravděpodobnosti při hodnocení důkazů v civilním soudním řízení. *Právník*. 1995, roč. 134, č. 4, s. 356-370.

4.2.1 Právní teorie zabývající se institutem důkazního břemene

Co se týče poměrně krátkotrvající tradice právního pojmu důkazního břemene, je důležité zmínit na tomto místě tři zásadní teorie, které historicky formovaly pojetí tohoto procesního institutu.

První z teorií, Leonhardova teorie, nalezla poměrně široké uplatnění na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Podle této teorie není důkazní břemeno žádným zvláštním právním institutem, ba ani samostatným procesním jevem, ale je pouhým reflexem hmotného práva. Podle Leonharda se každé subjektivní hmotné právo, přiznané soudem procesní straně, musí zakládat na dokázaných skutečnostech. Dokazatelnost těchto skutečností chápe jako hmotněprávní předpoklad aplikace hmotněprávní normy, již se žalobce dovolává a jejíž účinky se snaží uplatnit. Tyto účinky jsou dle Leonhardovy teorie důsledně vázány na dokazatelnost skutkového stavu, anticipovaného materiální normou, nikoliv na objektivní existenci těchto skutečností. Nejsou-li tedy tvrzené skutečnosti dokázány, není dán předpoklad aplikace určité právní normy. Proto nemá podle jeho názoru žádný význam rozlišování mezi skutečnostmi, jejichž existence byla dokazováním vyvrácena a skutečnostmi, jež se nepodařilo objasnit a jejichž existence zůstala nejistá. Leonhard tedy ve výsledku rozlišuje pouze skutečnosti dokázané a nedokázané, resp. dokazatelné a nedokazatelné, a neuznává dělení skutečností na dokázané, vyvrácené a neobjasněné. Nejsou-li tedy dokázány skutečnosti, které by se daly subsumovat pod určitou právní normu, chybí hmotněprávní předpoklad jejího použití, čímž je dán jednoznačný podklad pro zamítnutí žaloby. Důkazní břemeno je tedy v Leonhardově pojetí jen jakýmsi „rubem“ hmotného práva, a proto nemohou existovat ani zvláštní pravidla o důkazním břemenu. Leonhardova teorie se ukázala časem jako nesprávná v samých základech, jelikož nerespektuje rozdělení a povahu vzájemného vztahu mezi právem hmotným a procesním.⁵⁷

Druhá z teorií, zabývajících se institutem důkazního břemene, teorie L. Rosenberga, významného badatele v oblasti důkazních břemen, odmítá starší

⁵⁷ MACUR, J. K základním otázkám nauky o důkazním břemenu v civilním soudním řízení. *Právník*. 1995, roč. 134, č. 7, s. 644

Leonhardovu teorii. Rosenberg zdůraznil důležitou okolnost, a to že z hlediska hmotného práva je relevantní pouze existence či neexistence právních skutečností, nikoliv jejich dokazatelnost. Na základě dokazování soud zjišťuje danost hmotněprávních skutečností, odpovídajících skutkovým znakům materiální normy, již se procesní strana dovolává. Výsledkem soudního dokazování tak může podle Rosenberga být nejen stav, kdy jsou dokázány nebo vyvráceny tvrzené skutečnosti, ale i stav, kdy skutková tvrzení stran nejsou objasněna. Z výše uvedených důvodů Rosenberg uznává na rozdíl od Leonharda existenci zvláštních pravidel o důkazním břemenu, zároveň však tato pravidla redukuje pouze na pravidla o dělení důkazního břemene, kterým přiznává hmotněprávní povahu. Ani Rosenbergova teorie tedy nerespektovala poznatek, že použití materiální normy lze odmítnout pouze tehdy, jestliže byl podán plný důkaz opaku skutečností, na nichž se uplatnění této normy zakládá. Tedy ani tato teorie nemohla v kontextu pozdějších poznatků právní vědy obstát a nadále ovlivňovat procesní pravidla, týkající se dokazování.⁵⁸

Třetí z koncepcí, Leipoldova, jasně stanovila, že odstranění stavu nejistoty a překonání stavu „non liquet“ je možné pouze prostřednictvím zvláštních norem o důkazním břemenu. Jen takové normy totiž umožní, aby překonání stavu nejasnosti či neurčitosti mělo konkrétní, věcnou povahu a nebylo pouze abstraktním a ryze negativně formulovaným závěrem o nepoužitelnosti materiální normy, již se procesní strana dovolává. Pouze normativně stanovené užití právní fikce o dokázání či vyvrácení sporných skutečností může vést k obsahovému řešení situace „non liquet.“ Leipoldova konstrukce norem o důkazním břemenu se podstatně liší od výše zmíněných, starších teorií. Pokročilejší z nich, Rosenbergova přisuzovala normám, upravujícím důkazní břemeno pouze jednu složku, a to složku dělení důkazního břemene. Leipoldova koncepce je však již dvousložková, když jednak překonává stav „non liquet“ a dále obsahuje úpravu dělení důkazního břemene.

Starší pojetí norem o důkazním břemenu nezahrnovalo normativní úpravu, ukládající soudci, jak má postupovat, aby v případě nejistoty o předmětných

---

⁵⁸ MACUR, J. K základním otázkám nauky o důkazním břemenu v civilním soudním řízení. *Právník*. 1995, roč. 134, č. 7, s. 648

skutečnostech dospěl k meritornímu rozhodnutí. Leipoldova teorie naopak zdůrazňuje složitou strukturu norem, upravujících důkazní břemeno, která zahrnuje jak úpravu postupu soudu za účelem překonání stavu nejistoty, tak úpravu dělení důkazního břemene. Na rozdíl od starších, ale i novějších názorů, podle nichž pravidla o dělení důkazního břemene patří do oblasti hmotného práva, Leipold už ve své době zdůrazňoval, že normy upravující důkazní břemeno mají ve všech svých složkách procesněprávní charakter.

Leipoldova koncepce důkazního břemene znamenala zásadní přínos pro chápání tohoto procesního institutu a její vliv lze fakticky vysledovat až do dnešních dnů.⁵⁹

4.2.2 Obecná teorie důkazního břemene

Důkazní břemeno je z procesních institutů důkazního řízení nejčastěji upraveným a v rámci procesněprávní teorie nejpropracovanějším pojmem.

Hora ve své publikaci⁶⁰ k důkaznímu břemeni napsal: “Průvodní břemeno má čistě procesní účel a účinek; aby soud mohl vydati rozhodnutí i v takových případech, kdy jistá skutečnost, ve sporu rozhodná, nebyla, vlastně nemohla být dokázána, kdy soudce nemůže z výsledku sporu čerpat přesvědčení ani o tom, že by byla nepravdivou. I v takových případech musí rozhodnouti; zásada o průvodním břemeni mu toto rozhodnutí usnadňuje.“

Smysl důkazního břemene tedy spočívá v tom, umožnit soudu rozhodnout o věci samé i v takových případech, kdy určitá skutečnost, významná podle hmotného práva pro rozhodnutí ve věci, pro nečinnost účastníka (právě v důsledku nesplnění důkazní povinnosti) nebo vůbec (objektivně vzato) nemohla být prokázána, umožňuje mu tedy rozhodnout i v tzv. důkazní nouzi. Vzhledem k faktu, že neunesení důkazního břemene může mít pro účastníka tak nepříznivé důsledky, má soud povinnost v každém řízení účastníky o důkazní povinnosti a důkazním břemeni poučit. Takové poučení ze strany soudu se však týká zásadně pouze procesního práva, jelikož soud nemůže účastníky poučovat o právu hmotném, tedy o tom, co musí být prokázáno. Závěr o tom, že účastník neunesl důkazní

⁵⁹ MACUR, J. K základním otázkám nauky o důkazním břemeni v civilním soudním řízení. *Právník*. 1995, roč. 134, č. 7, s. 642-658

⁶⁰ HORA, V. Československé civilní právo procesní. Díl II., Praha: tiskárna TYPUS, 1932, s. 306

břemeno, může učinit soud jen tehdy, když účastník, ač byl o tom soudem řádně poučen, nenavrhl provedení takových důkazů, které by soudu umožnily přijmout závěr o pravdivosti tvrzení účastníka či o tom, že tvrzení účastníka bylo nepravdivé.⁶¹

Jak vyplývá i se shora uvedené kapitoly o právních teoriích, které se zabývají institutem věcného břemene, vede se ještě v současnosti polemika na téma, kam lze zařazovat věcné břemeno, tzn. zda-li je věcné náleží do oblasti procesního nebo spíše hmotného práva. Historicky se sice důkazní břemeno řadilo spíše k institutům hmotného práva, avšak geneze vývoje tohoto institutu ústící v současnosti směřuje spíše k jeho zařazení do práva procesního, přičemž zde existuje přímá souvislost s osamostatňováním procesního práva a jeho institutů. V dnešní době je tedy bez výrazných rozporů přijímáno zařazení důkazního břemene do systému procesního práva. Je tomu tak mimo jiné proto, že důkaz o určité skutečnosti a důsledky spjaté s neprokázáním konkrétní skutečnosti se projevují v procesní sféře, konkrétně v soudním rozhodnutí, které buď odpovídá či neodpovídá skutečným hmotněprávním vztahům. Další otázkou, která se týká důkazního břemene je otázka tzv. dělení důkazního břemene a v souvislosti s ní také tzv. přenášení, přesouvání či obrácení důkazního břemene.

O dělení důkazního břemene se hovoří v situaci, kdy žalobce i žalovaný jsou ve sporu zatíženi určitým důkazním břemenem, a toto důkazní břemeno je mezi strany pomyslně rozděleno. Odborná literatura je však vůči této teorii skeptická, jelikož již z logiky věci vyplývá, že dělení důkazního břemene by bylo možné za podmínky, že by toto tvořilo v každém jednotlivém procesu jeden celek, který by se dal nějakým způsobem rozdělit. Důkazní břemeno se však vždy vztahuje k jednotlivé skutečnosti, a netvoří tedy homogenní celek. Každá z procesních stran je ve výsledku zatížena důkazním břemenem ohledně té konkrétní skutečnosti, kterou tvrdí.

Podobné argumenty jsou užívány v neprospěch teorie o přenášení, přesouvání či obrácení důkazního břemene, jelikož je důkazní břemeno vždy spjato s tvrzením toho kterého účastníka a nikdo je nemůže přesouvat na jiného.⁶²

⁶¹ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 494

⁶² WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 278

4.3 Prejudiciální otázka

Řešením tzv. prejudiciálních neboli předběžných otázek se soud zabývá ve chvíli, kdy musí, v rámci vázanosti obsahem kvalifikovaného důkazu, vycházet z určité skutečnosti, aniž by mohl zkoumat, zda je pravdivá či nikoliv. V tomto směru je soud dle ust. §135 o.s.ř. vázán rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt a kdo jej spáchal, jakož i rozhodnutím o osobním stavu. Jinak může soud otázky, o nichž přísluší rozhodnout jinému orgánu, posoudit sám. Bylo-li však v předmětné otázce vydáno rozhodnutí prostřednictvím příslušného orgánu, soud z něho vychází. Soud tedy nesmí v rámci občanského soudního řízení přezkoumávat výroky rozhodnutí orgánů, které mají pravomoc rozhodovat o tom, zda byl spáchán trestný čin nebo přestupek a pravomoc rozhodovat o osobním stavu (rozvod, určení otcovství). Ostatní výroky trestního rozsudku nebo rozhodnutí o správním deliktu civilní soud nezavazují.⁶³

Neznamená to, že by civilní soud nebyl oprávněn posuzovat i otázky z jiných právních odvětví, například z práva trestního. Právo civilního soudu vyvodit občanskoprávní, obchodněprávní, pracovněprávní a jiné důsledky ze zjištěného skutkového děje není omezeno, civilní soud ovšem nikdy nesmí z určitých skutečností vyvozovat důsledky trestněprávní, správněprávní či otázky osobního stavu. Pokud příslušné orgány rozhodly o otázkách, o nichž jim přísluší rozhodovat (např. rozhodnutí učiněné stavebním úřadem v rámci správního stavebního řízení), soud z takových okolností vychází a není mu dovoleno se takovou otázkou zabývat jako předběžnou (pokud zákon výslovně nestanoví něco jiného). Za jiných okolností si ovšem může soud takové otázky posoudit sám jako otázky předběžné.⁶⁴

Na závěr je nutno podotknout, že posoudí-li soud nějakou předběžnou otázku, je povinen způsob jejího řešení zahrnout do odůvodnění rozsudku, a zde se také s tou kterou konkrétní otázkou vypořádat.

⁶³ KINDL, M. ŠÍMA, A. DAVID, O. Občanské právo procesní. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 211.

⁶⁴ Tamtéž, s. 211.

4.4 Předmět dokazování

„Aby soud mohl ve věci rozhodovat, musí být před ním dokázány především určité skutečnosti vnějšího světa, kde se odehrál skutkový děj, na jehož základě měl vzniknout nárok před soudem uplatněný.“ Takto popisuje předmět důkazů ve své publikaci⁶⁵ Steiner.

Všeobecně jsou předmětem dokazování skutečnosti, jejichž zjištění je rozhodující z hlediska předmětu řízení. Bez zjištění těchto skutečností nemá soud dostatečný informační základ pro vydání rozhodnutí.

Kromě skutečností, které jsou předmětem řízení a je třeba je dokazovat, je zde i významná skupina skutečností, které není třeba dokazovat. Mezi tyto skutečnosti patří skutečnosti obecně známé, skutečnosti známé soudu z jeho činnosti, české právní normy, rozhodnutí jiných orgánů a shodná tvrzení účastníků.

Skutečnosti obecně známé se někdy nazývají také notoriety. Tyto skutečnosti nemusejí být nutně známé každému, stačí když o jejich existenci má povědomí určitý širší okruh jedinců v určitém čase a místě. Jejich status všeobecné známosti může změnit účastník, který soudu předloží důkaz o tom, že se daná obecně známá skutečnost má jinak.⁶⁶

Skutečnosti známé soudu z jeho činnosti jsou okruhem poznatků, získaných soudem z výkonu jeho praxe. Mohou to být např. skutečnosti, které byly již prokázány v rámci jiného řízení a soud je povinen k nim přihlížet bez ohledu na to, zda byly účastníky tvrzeny. Jejich pozici nedokazovaných skutečností může opět účastník zvrátit za stavu, kdy navrhne důkaz k prokázání opaku.

České právní předpisy, uveřejněné ve Sbírce zákonů České republiky také nejsou předmětem dokazování, a to zejména z důvodu existence zásady *iura novit curia* (soud zná právo), která vymezuje okruh dokazování ve smyslu skutečností, tvrzených účastníky nebo jinak v řízení najevo vyšlých, a stanovuje tak, že předmětem dokazování nemůže zásadně být samotné právo. Tuto okolnost nemůže zvrátit svým jednáním (důkazem z opaku) ani účastník řízení.

Rozhodnutí jiných orgánů jsou další skupinou skutečností, jež není třeba

⁶⁵ STEINER, V. Občanské právo procesní v teorii a praxi. Praha: Orbis, 1975, s. 227

⁶⁶ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 503

dokazovat. Konkrétně může být takovým rozhodnutím pravomocný rozsudek, kterým bylo rozhodnuto, že byl spáchán trestný čin, přešupek nebo jiný správní delikt. V takovém případě je soud vázán výrokem o tom, že takový čin byl spáchán a dále také výrokem o tom, kdo jej spáchal. Výjimku z tohoto pravidla tvoří zprošťující rozsudek vydaný v trestním řízení, jelikož takovým rozsudkem civilní soud vázán není. Dalším případem rozhodnutí, které nemůže být předmětem procesního dokazování je rozhodnutí o osobním stavu.

Poslední skutečností, která nemůže být předmětem dokazování, jsou shodná tvrzení účastníků. Existuje ale opět výjimka, která umožňuje aby se shodné tvrzení účastníků stalo dokazovanou skutečností. Soud tedy může vzít konkrétní skutková tvrzení účastníků za nesporná a omezit se na dokazování skutečností sporných. Může však také, pokud má za to, že je potřeba prostřednictvím dokazování ověřit tvrzenou nespornost skutečností, na základě své volné úvahy tyto nesporné skutečnosti důkazy prověřit. Další důležitou okolností je to, že i v okamžiku, kdy soud ze shodných tvrzení účastníků vychází, není v zásadě vázán jejich právním hodnocením daných skutečností, jelikož právní hodnocení je vždy svěřeno do rukou soudu.⁶⁷

Někteří autoři⁶⁸ upozorňují na fakt, že ze zákonné úpravy civilního řízení dopadá obecný režim dokazování ve smyslu ustanovení § 120 o.s.ř. také na objasňování důležitých procesních okolností. Během civilního řízení totiž soud musí čím dál častěji získávat nejen poznatky o přezkoumávaném hmotném právu, ale i vědomosti o okolnostech, které mají vliv na konkrétní procesní postup. Soud například zjišťuje, zda jsou splněny předpoklady pro osvobození od soudních poplatků. Procesní poznatky by se měli, dle názoru autora uvedené stati, získávat stejným postupem jako poznatky hmotněprávní, tedy dokazováním ve smyslu ustanovení § 120 a násl. občanského soudního řádu.

---

⁶⁷ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 504

⁶⁸ SVOBODA, K. Procesní skutečnosti : je třeba je dokazovat? *Právník*. 2007, roč. 146, č. 7, s. 820-823.

5 Jednotlivé důkazní prostředky civilního procesu

5.1 Výslech svědka

Jako svědek může v soudním řízení vystupovat jakákoliv fyzická osoba, která vnímala určitou, pro řízení podstatnou skutečnost přímo svými smysly, a je o tom schopna podat zprávu soudu. Jsou však jistá omezení v okruhu relevantních svědků. Svědkem samozřejmě nemůže být účastník ani soudce ani jiný subjekt řízení. Také fyzická osoba v roli statutárního orgánu právnické osoby-účastníka řízení, nemůže být vyslechnuta jako svědek, nýbrž pouze jako účastník.

Svědék je, co se týče jeho významu ve smyslu dokazování skutečností, nezastupitelným subjektem dokazování. Z toho vyplývá několik podstatných okolností, týkajících se způsobilosti vystupování konkrétní osoby v roli svědka. Předně je třeba uvést, že otázka způsobilosti k právním úkonům u svědka nehraje roli. Svědkem může být i osoba, která má způsobilost k právním úkonům omezenou či ji postrádá zcela. Je tomu tak i z toho důvodu, že pro splnění úkolu svědka je rozhodná pouze jeho způsobilost vnímat a vypovídat o tom, co svými smysly vnímal. Institut svědka také není omezen podjatostí či nestranností, svědkem v civilním řízení tedy může být i osoba jatá ve prospěch některého z účastníků. Podjatost tedy jakožto vlastnost svědka jeho možnou výpověď neznehodnocuje, soud však bere tuto okolnost v potaz a při hodnocení výpovědi s ní operuje.⁶⁹

Co se týče tzv. zákonné svědecké povinnosti, ustanovení § 126 o.s.ř. stanovuje doslova povinnost každé fyzické osoby dostavit se na předvolání soudu a vypovídat jako svědek. Tato povinnost tedy z důvodu širokospektrálního zákonného vymezení zasahuje všechny vyzváním zastižitelné jedince. Stejně ustanovení nařizuje svědkovi vypovídat pravdu a nic nezamlčovat, přičemž dále stanovuje také možnost odepření výpovědi z důvodu, že by způsobila nebezpečí trestního stíhání svědka nebo osobám svědkovi blízkým.

Nesplnění výše uvedené zákonné svědecké povinnosti může mít pro potenciálního svědka bezprostřední účinky ve formě pořádkové pokuty či předvedení, na což je upozorňován většinou současně s předvoláním.

⁶⁹ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 261

Další omezení svědecké výpovědi, resp. okolností, za kterých může svědek vypovídat, vyplývá z povinnosti určených osob zachovávat mlčenlivost. Ať už se jedná o mlčenlivost, vyplývající z právních předpisů či stavovských nařízení (soudci, advokáti, lékaři, duchovní), soud musí takovou povinnost svědka respektovat. Zprostit svědka povinnosti mlčenlivosti může buď příslušný orgán, je-li tak zákonem stanoveno, nebo ten, v jehož zájmu je povinnost mlčenlivosti stanovena.⁷⁰

Co se týče samotného výslechu svědka, je prováděn soudem při jednání. Výslech má dvě fáze, z nichž první, všeobecná, zahrnuje zjištění totožnosti svědka, zjištění jeho poměru k účastníkům a k projednávané věci, zjištění dalších okolností majících vliv na svědkovu věrohodnost a nakonec také jeho řádné poučení o právech a povinnostech svědka a o trestních následcích křivě podané výpovědi.

Druhá fáze výslechu se týká výslechu k věci, při němž svědek na základě položených otázek souvisle líčí vše, co ví o předmětu výslechu, který mu byl soudem předaslán. Je zřejmé, že soud by měl brát zejména v této fázi výslechu na zřetel individuální rozdíly v osobách svědků jako jsou věk, vzdělání, povahové vlastnosti, smysl pro detail, paměť. Po vlastní výpovědi svědka, klade soudce další otázky k doplnění a vyjasnění jeho výpovědi, načež mohou klást svědkovi otázky i členové senátu, účastníci, jejich zástupci, popř. znalec.⁷¹

V souvislosti s novelou občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. bylo pozměněno znění §126 odst. 3, které nově stanovuje přesné pořadí, v jakém má být svědek vyslýchán, a sice tak, že nejprve klade otázky předseda senátu, pak členové senátu, dále účastníci(jeich zástupci), a nakonec znalci. Nově je zavedeno také právo účastníků klást dotazy při výslechu svědka(dříve to bylo na zvážení soudu). Zároveň ale souhrnná novela umožňuje, aby soud zamezil kladení takových otázek, které nesouvisí s předmětem výslechu nebo pokud taková otázka naznačuje odpověď či je-li klamavá.⁷²

Soudce tedy může jakožto arbitr, chránící zákonný průběh řízení, odepřít souhlas s položením otázky, kterou považuje za nepřijatelnou, např. z důvodu kapciózního či sugestivního charakteru otázky.

⁷⁰ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 262

⁷¹ Tamtéž, s. 262

⁷² POSPÍŠIL, M. Novela občanského soudního řádu je účinná. *Právní rádce*. 2009, č. 7, s. 15-17.

Co se týče zákonných požadavků na zaznamenávání průběhu řízení, zde konkrétně v souvislosti s výslechem svědka, novela o.s.ř. s účinností od 1.7.2009 zavedla s odkazem na ustanovení §40 odst. 1 o.s.ř. namísto dosavadní protokolace zvukový či zvukově-obrazový záznam daného úkonu soudu. Realizace tohoto ustanovení však v praxi vyžaduje pořízení odpovídajících záznamových zařízení, kterými v současnosti nedisponují zhruba tři čtvrtiny všech jednacích síní. Jestliže v budoucnu dojde k vybavení jednacích síní záznamovým zařízením, bude to znamenat podstatnou změnu stylu soudcovské práce. Soudce se nadále nebude muset soustředit na protokolaci, což mu umožní, aby se i v těch nejmenších detailech zaměřil na hodnocení důkazů přímo v jednací síni.⁷³

Do doby, než dojde k vybavení jednacích síní soudů patřičnými záznamovými zařízeními, budou muset soudy využívat možnosti, kterou jim poskytuje ustanovení §40 odst. 2 o.s.ř., které v případě nemožnosti pořízení záznamu dle odstavce prvního, ukládá soudu sepsat protokol.

Probíhající výslech bude tedy v praxi prozatím protokolován zpravidla tak, jak byl zaznamenáván dosud, tedy že soudce diktuje sám do záznamového zařízení podstatné okolnosti svědkovy výpovědi, a svědek má možnost opravit případné nesrovnalosti či skutečnosti, které dle jeho názoru soud vyličil do záznamu nepřesně či špatně.

Je třeba také zmínit zákonem č. 7/2009 Sb. nově vložené ustanovení §126a, které upravuje výslech bývalého statutárního orgánu právnické osoby. Taková fyzická osoba, která má vypovídat o okolnostech týkajících se právnické osoby nastalých v době, kdy byla jejím statutárním orgánem nebo členem tohoto orgánu, je povinna dostavit se na předvolání k soudu v řízení, jehož účastníkem je tato právnická osoba a bude slyšena jako účastník řízení a ne jako svědek (ale oproti „obyčejnému účastníkovi“ je vázána povinností vypovídat), a to pod sankcí trestního stíhání v případě nepravdivé výpovědi.⁷⁴

Význam a účel svědecké výpovědi, jakož i její meze ilustruje dobře rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR⁷⁵, které ke svědecké výpovědi uvádí: „Svědék vypovídat v občanském soudním řízení o tom, co svými smysly vnímal (postřehl) o

⁷³ JIRSA, J. Proč bychom se soustředili na novely bály? Bulletin advokacie. 2009, č. 6, s. 22

⁷⁴ POSPÍŠIL, M. Novela občanského soudního řádu je účinná. Právní rádce. 2009, č. 7, s. 15-17.

⁷⁵ Rozhodnutí Nejvyššího soudu České republiky, spis. zn. 21 Cdo 1908/2006 ze dne 3.7.2007

skutečnostech tvořících předmět výslechu. Svědku nepřísluší, aby vnímané skutečnosti hodnotil a aby tak z nich činil o věci skutkové nebo právní závěry; svědek proto o svých skutkových nebo právních závěrech (názorech) na věc nemůže být vyslýchán a, uvede-li přesto ve své výpovědi takové závěry (názory), soud k nim při hodnocení jeho výpovědi přihlíží.“ Z uvedeného vyplývá, že úlohou svědka je přiblížit v soudním řízení prostřednictvím své výpovědi co nejvěrněji obraz událostí tak, jak je v předmětnou dobu vnímal. Nad rámec tohoto popisu pak svědkovi nepřísluší, aby skutečnost, kterou popsal dále hodnotil a uváděl v rámci výpovědi své názory na věc.

Závěrem lze říci, že svědek, který splnil svou povinnost, má nárok na tzv. svědečné, které zahrnuje náhradu hotových výdajů a ušlého výdělku. Nárok na něj musí svědek uplatnit bezprostředně, nebo nejdéle do 3 dnů od výslechu či ode dne, kdy bylo svědkovi oznámeno, že k výslechu nedojde.⁷⁶

5.2 Znalecký posudek

Zákon stanoví zásadu, že v případech, kde posouzení skutkového stavu závisí na odborných znalostech, je povinností soudu posoudit tyto okolnosti jen prostřednictvím odborného znaleckého posudku, bez ohledu na to, zda soudce sám disponuje potřebnými odbornými vědomostmi. Tato zásada je slovy zákona vyjádřena poměrně neobratně, neboť nejde o odborné znalosti o dokazovaných skutečnostech, ale o odborné znalosti potřebné k posouzení těchto skutečností.

Znalec je osobou, která prostřednictvím svých odborných znalostí posuzuje skutečnosti, které byly soudem určeny, a ve znaleckém posudku sděluje soudu subjektivní výsledek tohoto posouzení.⁷⁷

Základní rozdíl mezi osobou znalce a svědka je z procesního hlediska v tom, že svědek vypovídá o tom, co sám vnímal, naproti tomu znalec vypovídá o tom, co v řízení poznal a zhodnotil na základě svých odborných znalostí. Znalec také v naprosté většině případů získává potřebné poznatky nepřímo, např. od soudu, ze studia spisu či z účasti při provádění jiných důkazů. Základní vlastností svědka je

⁷⁶ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 263

⁷⁷ Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 446.

jeho přímé vnímání skutečnosti, základní vlastností a kvalitou znalce jsou především jeho odborné znalosti. Z uvedeného je možno vyvodit jednoduchou premisu, která odlišuje znalce od svědka, a tou je zaměnitelnost.⁷⁸

Znalce ustanovuje procesní soud vždy po vyjádření účastníků, přičemž účastníci se mohou vyjádřit i k osobě znalce, a to především z hlediska jeho případné podjatosti. Zákon č. 36/1967 Sb., o znalcích a tlumočnících, stojí na zásadě, že soud má znalcem ustanovit především ústav specializovaný na znaleckou činnost, zapsaný do seznamu vedeného u Ministerstva spravedlnosti. Ve zvláště obtížných případech pak může soud o posudek vědecké ústavy, vysoké školy či další instituce, zapsané v seznamu. Až po zjištění, že v rozsahu příslušného oboru není zapsán žádný ústav, ustanoví soud znalce zapsaného do seznamu krajského soudu, v jehož obvodu má tento soud sídlo. Ve zcela výjimečných případech, např. nemůže-li v seznamu zapsaný znalec provést úkon nebo jestliže by provedení úkonu zapsaným znalcem bylo spojeno s nepřiměřenými obtížemi nebo náklady, může soud ustanovit znalcem i jinou osobu, jejíž znalosti odpovídají konkrétní potřebě soudního řízení. Takto ustanovený znalec nemůže podat posudek, dokud do rukou soudu nesložil slib předepsaný podle §6 odst. 2 zákona o znalcích a tlumočnících.⁷⁹

V usnesení o ustanovení znalce soud stručně vymezí úkol znalce, a to konkrétně určením skutečností, ke kterým se má znalec vyjádřit z hlediska svých odborných vědomostí a schopností. Zpravidla soud vymezí znalcův úkol ve formě několika přesně formulovaných otázek.

Vypracovaný znalecký posudek se dělí na tři části. První částí je nález, ve kterém znalec popíše skutečnosti, které zkoumal. Jádrem znalcovi práce je samotný posudek, který obsahuje vlastní odborné posouzení. Konečně na závěr je znalecký posudek uzavřen tzv. znaleckou doložkou, která je prohlášením znalce o tom, ve kterém seznamu znalců je zapsán, označení oboru, ve kterém je oprávněn podávat posudky a číslo položky znaleckého deníku.⁸⁰

Ve většině případů bude pro zpracování znaleckého posudku zapotřebí, aby se znalec podrobně seznámil s daným případem, a proto soud zpravidla umožní

⁷⁸ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 264, 265.

⁷⁹ Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. *Občanský soudní řád. Komentář*. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 446, 447.

⁸⁰ Tamtéž, s. 446, 447.

znalci nahlédnout do obsahu spisů, případně mu zapůjčí požadovaný spisový materiál. Pokud ani taková forma součinnosti nepostačuje pro zajištění dostatečného objemu informací pro znalce, umožňuje zákon soudu uložit účastníkům, ale i třetím osobám, nejrůznější povinnosti. Donucování ke splnění uložených povinností je možné jedině prostřednictvím pořádkových opatření, tj. předvedením či uložením pořádkové pokuty.⁸¹

V ustanovení §127 odst. 2 o.s.ř. zákon umožňuje podrobit znalecký posudek reviznímu znaleckému zkoumání. Soudní praxe se uchyluje k revizním znaleckým posudkům nejen v případě rozporných posudků, ale i v případech, kdy účastník předloží k důkazu znalecký posudek zpracovaný znalcem mimo řízení, přičemž závěry daného znaleckého posudku, jímž se ovšem provádí důkaz listinou, jsou nesouladné se závěry znalce ustanoveného soudem. Nic nebrání tomu, aby soud provedl důkaz znaleckým posudkem zpracovaným mimo řízení jako důkaz listinou ve smyslu ustanovení §129 o.s.ř. Je ovšem možné ustanovit znalcem toho, kdo podal znalecký posudek, a jako znalce jej vyslechnout k obsahu předloženého posudku.

Revizní znalecké posudky mají zvláštní význam v řízení o určení otcovství. Soudní praxe setrvává zásadně na tom, že krevní zkouška, která obsahuje znalecký závěr o vyloučení určitého muže z otcovství, podléhá přezkoumání dalším znalcem.⁸²

Důkaz znaleckým posudkem je soud oprávněn hodnotit na základě zásad, vyjádřených v ustanovení §132 o.s.ř. Hodnocení soudu však nepodléhá odborné znalecké závěry ve smyslu jejich správnosti. Soud hodnotí zejména přesvědčivost posudku co do jeho úplnosti ve vztahu k zadání, logické odůvodnění znaleckého nálezu a jeho soulad s ostatními provedenými důkazy.

Znalec vypracovávající znalecký posudek musí brát na zřetel také otázku odpovědnosti za vypracovaný posudek, který následně slouží jakožto důkazní prostředek prostřednictvím kterého soud zjišťuje stav dané věci. Touto problematikou se ve svém rozsudku⁸³ Nejvyšší soud ČR, když judikoval, že: „Soudem ustanovený znalec, který vypracoval chybný znalecký posudek,

⁸¹ Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 446, 447.

⁸² Tamtéž, s. 446, 447.

⁸³ Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky, spis. zn. 25 Cdo 883/2006, ze dne 30.7.2008

odpovídá za škodu, která vznikla účastníku řízení tím, že mu soud na základě tohoto posudku přiznal nižší plnění.“

Odměňování znalců je zásadně upraveno ve výše zmíněném zákoně č. 37/1967Sb. o znalcích a tlumočnících, přičemž podrobnější úpravu obsahuje vyhláška, vydaná k provedení zákona o znalcích a tlumočnících, ve znění pozdějších předpisů.⁸⁴

5.2.1 Exkurz do písmoznalectví

Zatímco ještě na počátku a v první polovině 20. století bylo přísně písmoznalecké zkoumání rukopisu nebo podpisů ještě v počátcích, v jeho druhé polovině se používání důkazů z tohoto oboru začalo rychle rozšiřovat. V reakci na potřeby především trestního řízení, vzniklo v padesátých letech vysoce specializované pracoviště-Kriminalistický ústav HS VB, jehož důležitou součástí bylo i oddělení zabývající se mj. identifikací pisatele sporných souvisejších záznamů či podpisů. Zásadní rozmach ale zaznamenaly požadavky na zkoumání ručního písma po roce 1989, a to jak v oblasti trestněprávní, tak zejména v oblasti občanskoprávní. Příčinou toho bylo jednak výrazné uvolnění ekonomických vztahů a s tím spojený obrovský nárůst smluv a směnek nejrůznějšího druhu, jednak ale také samotným významem důkazu, který lze prostřednictvím písmoznalecké expertizy získat. Účinnost a váhy těchto důkazů vyplývá z faktu, že pokud se prokáže, že na dokladu, na kterém by měl být pro jeho platnost pravý podpis, je padělek, není většinou již třeba nic dalšího dokazovat.⁸⁵

Znalecké zkoumání ručního písma je disciplínou velmi složitou a extrémně náročnou na profesní, ale i na psychické vybavení toho, kdo ji provádí. Její možnosti jsou limitovány objektivní skutečností, např. v případě, kdy je sporným materiálem podpis malého rozsahu a ještě v nekvalitní kopii. Jednou z hlavního příčin toho, že znalec není schopen v rámci zkoumání vypracovat znalecký posudek s kategorickým závěrem je nízká kvalita srovnávacích vzorků.

⁸⁴ Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 446, 447.

⁸⁵ STRAKA, J. Písmoznalectví – expertiza ručního písma jako významný důkaz v trestním i občanskoprávním řízení. *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 4, s. 4,5.

Pravidla pro co nejlepší spolupráci se znalcem, vypracovávajícím posudek z písmoznaleckého oboru jsou přitom jednoduchá, a mnohdy se právě v kvalitě spolupráce se znalcem odráží výsledek znaleckého posudku. Sporný materiál je především nutno předkládat v originálu a zacházet s ním tak, aby se pokud možno mechanicky nepoškodil. Dále je třeba, aby vzorek, se kterým se bude originál porovnávat, odpovídal originálu zcela druhem a také alespoň rychlostí provedení, sklonem a velikostí. Není např. možné identifikovat pisatele, když je jako sporný materiál předložen dopis vyhotovený kurzívním písmem a ke srovnání dotazník, vyhotovený písmem hůlkovým. Další pravidlo říká, že čím kratší a identifikačně méně významný je sporný materiál, tím kvalitnější musí být srovnávací vzorek.

Co se týče hodnocení pravděpodobnosti shody posuzovaných vzorů, písmoznalectví se zásadně ke stanovení pravděpodobnosti nepoužívá procentuálního vyjádření. Je tomu tak proto, že je prakticky nemožné vypracovat metodiku, na základě které by bylo možné stanovovat závěr s přesností na celá procenta, případně jejich desetiny. V české písmoznalecké praxi se ustálilo používání tří stupňů pravděpodobnosti pro závěr jak kladný, tak záporný.⁸⁶

Jako výchozí body na obou koncích myšlené osy jsou závěry „kategoricky ano“ a „kategoricky ne.“ Uprostřed osy je pak závěr „nelze rozhodnout,“ který nastává v případě, že ani shodné, ani rozdílné znaky nevytvářejí oproti druhé skupině identifikačně významnější komplex. Pro vyjádření určité převahy znaků jednoho typu, tedy rozdílů nebo shod, se pak používá stupeň vysoké pravděpodobnosti, pravděpodobnosti a nízké pravděpodobnosti podle toho, s jakou intenzitou ty které znaky převažují. Verbální stanovení pravděpodobnostních závěrů není závazně určeno, ale pro vysokou pravděpodobnost se nejčastěji užívají formulace („s vysokou pravděpodobností“), pro střední stupeň, tedy pravděpodobnost, žádné alternativní vyjádření než „pravděpodobně“ neexistuje, a pro nízkou pravděpodobnost je nejvhodnější formulací „je pravděpodobnější, že napsal, než že nenapsal“ a naopak. Je to závěr mírně komplikovaný, ale cílem jeho užívání je zachovat paritu kladné i záporné části osy.⁸⁷

Velmi častým jevem, se kterým se znalci při výsledcích setkávají, je snaha o

⁸⁶STRAKA, J. Písmoznalectví – expertiza ručního písma jako významný důkaz v trestním i občanskoprávním řízení. *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 4, s. 5,6.

⁸⁷Tamtéž, s. 6

absolutní zpochybnění závěru znalce v rovině pravděpodobnosti. Tyto snahy, nejčastěji ze strany obhájců, jsou pochopitelné, jelikož obhájce jedná zásadně v zájmu svého klienta, pro znalce je ale taková kategorická snaha nepřijatelná. Odmítání takového postupu ze strany znalců spočívá v tom, že na základě systému, jehož prostřednictvím písmoznalci určují pravděpodobnost, se kterou lze ztotožnit předkládané vzorky, nelze v žádném případě vyloučit byť sebenepatrnější možnost pochybností o vydaném závěru. Jednoduše řečeno, znalec nemůže nikdy podle uznávaných metod určit např. pravost podpisu kategoricky na 100% bez jakýchkoliv pochybností. Má-li totiž formulace „je pravděpodobnější, že jde o pravý podpis než o padělek“ vyjadřovat pouze mírnou převahu shod, závěr „pravděpodobně je to pravý podpis“ pak shody již výrazně převažující a stupeň závěru „velmi pravděpodobně je to pravý podpis“ velmi výraznou převahu shod a pouze určité dílčí prvky, jejichž existenci není znalec zcela vyčerpávajícím způsobem schopen objasnit, pak akceptování „může to být i jinak“ všechny tyto stupně pravděpodobnosti setře. Došlo by tak samozřejmě i k setření velmi různé hodnoty znaků, kterou mají tyto závěry vyjadřovat. Jediným správným argumentem proto může být konstatování, že použitý stupeň závěru pravděpodobnosti je výsledkem porovnání sporného materiálu s materiálem naprosto konkrétní osoby a jakékoliv aplikace tohoto závěru na osoby další jsou vyloučené bez toho, že by také od těchto osob byly předloženy srovnávací vzorky a se sporným materiálem porovnány. Teprve poté by mohl znalec konstatovat, jaký závěr je možné stanovit k této další konkrétní osobě. Žádné jiné další vysvětlení závěrů v rovině pravděpodobnosti není písmoznalecky možné, aniž by logický systém stupňů pravděpodobnosti byl znevážen.⁸⁸

---

⁸⁸ STRAKA, J. Písmoznalectví – expertiza ručního písma jako významný důkaz v trestním i občanskoprávním řízení. *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 4, s. 6.

5.3 Listinné důkazy

5.3.1 Druhy listin a jejich důkazní síla

Teorie civilního práva procesního nerozlišuje pouze listiny veřejné a soukromé. Provádí členění listin podle různých kritérií. Tak např. pojmově vymezuje listiny dispozitivní (resp. listiny s konstitutivními účinky), které samy zakládají právní vztah nebo právní stav, jenž má být v řízení dokázán. Do této skupiny listin jsou zahrnovány např. cenné papíry, písemné vyhotovení rozhodnutí správních orgánů, písemný testament, konstitutivní akt notáře, písemná smlouva, písemná výpověď (např. z práce, z bytu apod.), písemné vzdání se nároku apod.. Opakem listin dispozitivních jsou listiny důkazní (listiny osvědčovací), které pouze podávají zprávu o určitých okolnostech, stavu nebo myšlenkovém postupu, jako je např. úřední osvědčení o narození nebo úmrtí, kvitance, faktura, písemný zpráva, písemné svědectví, písemně vedený deník, písemné výtahy z rejstříků, dopisy podávající určité vysvětlení nebo průběh událostí apod.⁸⁹

Listiny jsou členěny také např. podle jejich vystavitele. V tomto směru jsou rozlišovány listiny originální (např. původní vyhotovení úředního rozhodnutí, které zůstává v úředním spisu), druhopisy listin (např. druhopisy rozsudků a usnesení), prosté opisy listin v běžném právním styku, ověřené opisy, výtahy z listin (zkrácené výpisy) apod.

Z hlediska posuzování důkazní síly listin je nejdůležitější rozlišování listin veřejných a soukromých. K základní charakteristice veřejných listin patří jejich vydání veřejným úřadem, tedy institucí, která je nositelem veřejné moci (soudem nebo jiným státním orgánem), popřípadě jiným subjektem za předpokladu, že jím vydané listiny zvláštní předpis považuje za veřejné. Dále musí být veřejná listina vydána v mezích úředních oprávnění jejího vydavatele a musí mít předepsanou formu.⁹⁰

Všechny ostatní listiny, které nemají charakter listin veřejných, je nutno považovat za soukromé. Jejich důkazní síla se podstatně liší od listin veřejných. Veřejná listina, o jejíž pravosti nevznikly v řízení pochybnosti, může být zbavená

⁸⁹ MACUR, K. Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 2, s. 60.

⁹⁰ Tamtéž, s. 60,61.

své důkazní síly jen tak, že účastník nabídne důkazy, jimiž bude plně prokázána nepravdivost listiny. V případě všech veřejných listin se tedy uplatňuje vyvratitelná právní domněnka jejich správnosti, která se zásadně nevztahuje na listiny soukromé.

Jiná kritéria rozlišování listin než ta, která se uplatňují v souvislosti s diferenciací listin veřejných a soukromých, mají pouze malý význam a mohou být vhodná jen z některých speciálních hledisek. Jednotlivé složky takového členění totiž vždy zahrnují jak některé listiny veřejné, tak některé listiny soukromé (např. mezi listiny dispozitivní patří písemné vyhotovení rozhodnutí správního orgánu nebo soudu, i soukromá smlouva nebo testament), čímž se význam a použitelnost kritéria, jež k takové diferenciaci vede, velmi snižuje.⁹¹

5.3.2 Předpoklady uplatnění listinného důkazu

Listina je způsobilá k podání důkazu, jestliže je především splněn předpoklad její pravosti. Pravost listiny znamená, že tato listina skutečně pochází od vystavitele, který je v ní výslovně označen. Jestliže byla vystavena jinou osobou, než je v ní jako vystavitel uvedena, jde o listinu nepravou, zfalšovanou. Jsou-li v ní vědomě uvedeny nesprávné údaje o jejím vystaviteli, je zpravidla nesprávný i obsah listiny. (Je-li např. zfalšována listina o oprávnění řídit motorové vozidlo, nemá zpravidla osoba, v jejíž prospěch má listina svědčit, předepsané řidičské zkoušky).⁹²

Teorie civilního procesu spojuje pojem pravosti listiny s její formální (vnější) důkazní silou. Materiální (vnitřní) důkazní síla listiny je spojována s posouzením významu, který má obsah listiny pro dané téma dokazování. Posuzování obsahu listiny se uskutečňuje podle zásady volného hodnocení důkazů soudem, který z listiny usuzuje na existenci či neexistenci právně významných skutečností (např. na základě faktury soud může usuzovat, že bylo obstaráno a dodáno určité zboží). Pokud má být posouzen právní význam projevu vůle obsaženého v listině, jde ovšem oprávně, nikoliv skutkové hodnocení. Na rozdíl od formální důkazní síly,

⁹¹ MACUR, K. Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 2, s. 61, 62.

⁹² Tamtéž, s. 62.

kteřá vyplývá z pravosti listiny, materiální důkazní síla předpokládá správnost obsahu listiny. Pojmy pravosti a správnosti listiny mají základní význam pro právní praxi.

Je-li pravost listiny zpochybněna, přísluší podání důkazu její pravosti straně, která listinu předkládá, resp. ji používá jako důkazní prostředek k prokázání svých tvrzení. V souvislosti s veřejnými listinami se sice uplatňuje také presumpce jejich pravosti, avšak tato domněnka má specifickou, omezenější formu, vyplývající z povahy věci. Jestliže procesní strana, proti níž listina svědčí, pouze formálně popře pravost veřejné listiny, soud tento její úkon pomine, jako kdyby nebyl učiněn, a listinu považuje za pravou. Jestliže však objektivně vzniknou důvodné pochybnosti o pravosti veřejné listiny, soud nejen na návrh strany, ale i bez tohoto návrhu je povinen vyzvat vystavitele listiny, aby se k otázce pravosti listiny vyjádřil. Jestliže vyjádření státního orgánu nebo jiné instituce, která je podle zákona oprávněna k vydání veřejné listiny, neodstraní pochybnosti o pravosti konkrétní veřejné listiny, je procesní strana, která tuto listinu předkládá, resp. ji uplatňuje jako důkaz ve svůj prospěch, povinna dodat plný důkaz pravosti listiny a nese v tomto směru důkazní břemeno. Druhá strana, popírající pravost veřejné listiny, nemusí v takovém případě dokazovat, že listina není pravá, a žádné důkazní břemeno na ni v tomto směru neleží.⁹³

V případě soukromých listin vzniká procesní straně, která takový důkaz navrhuje, důkazní povinnost ohledně pravosti listiny již za situace, když druhá strana, byť jen formálně, popře pravost podpisu, kterým je soukromá listina opatřena. Žádná právní domněnka pravosti soukromé listiny se v českém civilním procesu neuplatňuje a důkaz pravosti listiny může být dosti obtížný.

Druhým předpokladem podání úspěšného důkazu listinou je její správnost, neboli správnost jejího obsahu, který je založen na pravdivých údajích, resp. podává objektivní zprávu o právně významných skutečnostech vnějšího světa, jež se uskutečnili nebo ještě existují. Není-li listina v souladu s těmito požadavky, nesplňuje znaky správnosti.⁹⁴

V případě veřejných listin, je správnost presumována, Tyto listiny podávají plný

⁹³ MACUR, K. Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 2, s. 63.

⁹⁴ Tamtéž, s. 63.

důkaz toho, co je v nich úředně stanoveno, vysvětleno nebo osvědčeno. Pokud druhá procesní strana správnost listiny popírá, musí podat důkaz o tom, že obsah listiny neodpovídá skutečnosti. U dispozitivních veřejných listin, které zakládají nebo mění určitý právní vztah, o něčem rozhodují nebo něco nařizují, dokazují existenci úředního rozhodnutí, popřípadě autoritativního zjištění určitého práva či právního vztahu, nepřichází v úvahu podání protidůkazu vzhledem k institutu právní moci. Pravomocným rozhodnutím státního orgánu je soud jednoduše vázán. Taková situace nastává např. v souvislosti s řešením prejudiciálních otázek, jak je popsáno výše v kapitole o prejudiciální otázce.⁹⁵

Všechny veřejné listiny se mohou uplatňovat také jako důkaz jednání a postupu určitých osob, vyjádření stran apod. Takové okolnosti, vyplývající z veřejné listiny, mohou být napadnuty protidůkazem a v případě úspěšnosti tohoto dokazování se domněnka správnosti veřejné listiny neuplatní. Předpokladem vyvrácení presumpce správnosti je ovšem podání takového důkazu, na jehož základě a jehož hodnocením soud dospěje k závěru, že je prakticky vyloučeno, aby nastaly skutečnosti, které vyplývají z obsahu veřejné listiny. Takto mohou být vyvráceny např. údaje veřejné listiny o osobách, které vystupovali v průběhu řízení, jež k vydání listiny vedlo, pokud budou novým dokazováním údaje zcela zbaveny vnitřní důkazní síly. Vyvrácení domněnky správnosti není vyloučeno ani v případě veřejných listin o určitém právním jednání, i přestože podání důkazu nepravdivosti údajů, uvedených v takové listině je obtížné, a jen zřídka kdy úspěšné.⁹⁶

Na soukromé listiny se v českém občanském právu procesním nevztahuje žádná právní domněnka a řešení otázky správnosti takové listiny je ponecháno na volné úvaze soudu. Odborná literatura zpravidla jen zdůrazňuje, že postačí, jestliže procení strana, proti níž je uplatňován důkaz soukromou listinou, správnost takové listiny popře, čímž přenese potřebu veškeré aktivity a iniciativy při dokazování na druhou procesní stranu. Jestliže se pak druhé straně nepodaří podat plný důkaz správnosti soukromé listiny, nelze této listině přiznat žádnou důkazní sílu.⁹⁷

---

⁹⁵ MACUR, K. Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 2, s. 63, 64.

⁹⁶ Tamtéž, s. 64.

⁹⁷ Tamtéž, s. 65.

5.3.3 Provedení důkazu listinou

Zákon umožňuje jen dva způsoby, jak lze provést důkaz listinou. Předseda senátu buď listinu nebo její část přečte při jednání, nebo sdělí její obsah. Takzvané konstatování listiny k důkazu není zákonem předepsaný způsob dokazování.

Obecně platí, že skutková zjištění soudu, která mají základ v nesprávném způsobu provedení důkazu, nepožívají ochrany ani v odvolacím, ani v dovolacím řízení. Způsob provedení důkazu musí jednoznačně vyplývat z protokolu o jednání. Buď musí být v protokolu uvedeno, že byla přečtena určitá označená listina, nebo musí z protokolu vyplývat, že předseda senátu sdělil obsah této listiny.⁹⁸

V prvním případě je účastníkům a dalším osobám, přítomným jednání, přesně reprodukován text listiny, v druhém případě se sdělují skutečnosti, tvořící obsahový základ listiny. Sdělení obsahu listiny má význam především tam, kde obsáhlost údajů zachycených v listině klade nepřiměřené požadavky na provádění důkazu přečtením listiny. Rozhodující pro úvahu soudu o způsobu provedení důkazu listinou mohou být i námitky účastníků proti pravosti a správnosti listiny. Proto také nestačí samo o sobě přečtení listiny, či sdělení jejího obsahu. Listinu je třeba nejprve předložit druhému účastníku, aby měl možnost se vyslovit k její pravosti, a aby mohl případně namítat další důležité skutečnosti. Stanovisko účastníka k předložené listině je třeba zachytit v protokolu o jednání.

Zásadní je také otázka přípustnosti provedení důkazu listinou. Ústavní soud ve svém rozhodnutí⁹⁹ s odkazem na ustanovení §12 odst. 2 zák. č. 40/1964 Sb. Občanský zákoník, judikoval, že provedení důkazu v občanském soudním řízení prostřednictvím záznamu telefonického hovoru, a to proti vůli jednoho z volajících, může být odůvodněno pouze zákonnou úřední licencí dle výše uvedeného ustanovení. Citované ustanovení stanoví výjimku ze zásady, kdy je třeba svolení fyzické osoby k pořízení anebo k použití písemností osobní povahy, podobizny, obrazového snímku a zvukového záznamu. Svolení není třeba, použijí-li se písemnosti osobní povahy, podobizny, obrazové snímky nebo zvukové záznamy k účelům úředním na základě tzv. úřední licence. Za projev úřední

⁹⁸ Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 458, 459

⁹⁹ Rozhodnutí Ústavního soudu České republiky spi. zn. ÚS 191/05, ze dne 13.9.2006

licence však nelze považovat každé řízení nebo jednání před soudem či jiným orgánem státu, ale jen případy, které výslovně upravuje zákon. Takovým zákonem je zákon č. 141/1961 Sb., trestní řád, který v této souvislosti upravuje odposlech a záznam telekomunikačního provozu v trestním řízení. Občanskoprávní předpisy nic takového nestanoví. Magnetofonový záznam telefonického hovoru fyzických osob je záznam projevů osobní povahy hovořících osob a takový záznam může proto být použit jako důkaz v občanském soudním řízení zásadně jen se svolením fyzické osoby, která byla účastníkem tohoto hovoru.

Ve stejném rozhodnutí se Ústavní soud vypořádává také s možností, že obecný soud v řízení přes nepřipustnost důkazu výše uvedený důkaz provedl: „Jestliže soudy připustily provedení důkazu přečtením záznamu telefonických hovorů proti výslovnému nesouhlasu jednoho z účastníků hovoru, došlo tím k zásahu do jeho základního práva na ochranu tajemství zprávy podávané telefonem podle čl. 13 Listiny – a důsledně vzato i do základního práva stěžovatele na spravedlivý proces podle čl. 36 odst. 1 Listiny - a důkaz jako takový je třeba považovat za nepřipustný.“

Významná je z pohledu listinných důkazů také tzv. ediční povinnost, upravená druhým odstavcem ustanovení § 129 o.s.ř. Soud může na základě tohoto ustanovení uložit povinnost předložit listinu jak účastníku, tak třetí osobě na řízení nezúčastněné, přičemž nesplnění této povinnosti je sankcionováno pořádkovou pokutou dle § 53 o.s.ř. Také u předkládání listinného důkazu platí povinnost soudu respektovat zákonnou povinnost zachovat tajemství či mlčenlivost. Lze dovodit, že ten, jemuž by v důsledku předložení listiny hrozilo trestní stíhání za podmínek, uvedených v ustanovení § 126, odst. 1, nemůže být donucován k předložení listiny. Důvodnost nesplnění ediční povinnosti posuzuje zásadně jen soud. Účastníci, případně stát mají právo na náhradu nákladů řízení vzniklých zaviněným nesplněním ediční povinnosti.¹⁰⁰

---

¹⁰⁰ Bureš, J., Drápal, L., Mazanec, M. Občanský soudní řád. Komentář. 5. vydání. Praha: C.H. Beck, 2001, s. 458, 459

5.4 Ohledání

Ohledání (§ 130) je přímý důkazní prostředek v tom smyslu, že soud (popř. znalec) při něm přímo vnímá zevní vlastnosti ohledávaného předmětu anebo jevu. Ohledání je proto jedním z nejspolehlivějších důkazních prostředků, avšak jeho nevýhodou je, že jej lze použít jenom někdy (je-li předmětem dokazování taková skutečnost, kterou lze smysly vnímat, jako např. stav plotu, zdemolovaného automobilu či rozsah chemického poškození obrazu).

Předmětem ohledání pak může být jak věc movitá, tak nemovitá nebo i fyzická osoba (popř. lidské tělo).¹⁰¹

Věci movité, které je možné dopravit k soudu se ohledají v průběhu jednání. I zde platí tzv. ediční povinnost, kdy soud může uložit tomu, kdo má u sebe potřebný předmět, aby jej předložil. Věci movité, které nelze z důvodů jejich nevyhovujících vlastností dopravit k soudu a také věci nemovitá se ohledají na místě. K místnímu ohledání předvolá soud ty osoby, které se předvolávají k jednání (zejména účastníky), jednání lze pak na místě ohledání provést.

Co se týče ohledání osoby nebo lidského těla, provádí je nejčastěji příslušný znalec, kterého může soud přizvat i k ohledání věci, pokud je třeba z takového ohledání vyvodit odborné závěry.¹⁰²

O ohledání se za podmínek uvedených v ustanovení §40 o.s.ř. pořizuje zvukový nebo zvukově obrazový záznam, není-li to možné, bude o ohledání pořízen protokol. Vhodným způsobem zaznamenání ohledávaného místa či věci se jeví také pořízení fotodokumentace v potřebném rozsahu, která pak musí zůstat součástí spisu.¹⁰³

¹⁰¹ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 268

¹⁰² Tamtéž, s.268

¹⁰³ DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. *Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář*. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, s. 907.

5.5 Výslech účastníků

Výslech účastníků je třeba jako důkazní prostředek odlišit od přednesů účastníků. Účastníci mají v řízení kromě povinnosti odpovídat na dotazy soudu také právo vyjadřovat se k věci i k dokazování v každém stadiu řízení.

Důkazním prostředkem jako takovým je pouze výslech účastníků, který soud zvláště jako procesní důkaz nařídil k prokázání tvrzených skutečností. Zpravidla se navrhuje v momentu, je-li účastník v důkazní nouzi, jelikož výslech účastníků je k dispozici téměř vždy. K objasnění skutkového stavu věci může výslech účastníků, kteří jsou takto vzájemně konfrontováni, značnou mírou přispět. Soud však musí mít na zřeteli, že jsou účastníci ve věci osobně zainteresováni, a s tímto vědomím také přistupovat k hodnocení věrohodnosti podané účastnické výpovědi.¹⁰⁴

Novela občanského soudního řádu, která nabyla účinnosti dne 1.1.2001 změnila koncepci výslechu účastníků. Zatímco předchozí úprava považovala v zásadě výslech účastníka za plnohodnotný důkaz, nová úprava stanovuje přezíravě zvláštní podmínky pro výslech účastníka v rámci sporného řízení. V nesporných věcech zachovala novela přístup k plnohodnotné pozici důkazu, prováděného výslechem účastníka. Naproti tomu ve věcech sporných může soud takový důkaz nařídít, jen jestliže dokazovanou skutečnost nelze prokázat jinak a jestliže s tímto postupem souhlasí účastník, který se má výslechu podrobit.¹⁰⁵

Výjimku z uvedených pravidel výslechu účastníka v rámci sporného řízení tvoří řízení o rozvod manželství a řízení o zrušení, neplatnosti nebo neexistenci registrovaného partnerství, v nichž lze důkaz výslechem účastníků provést vždy. Podmínky o nemožnosti prokázání dokazované skutečnosti jiným způsobem je splněna nejen v případě, kdy ke zjištění rozhodné skutečnosti není objektivně možné uvést jiný důkaz, ale i v případě, že se nepodařilo tvrzení o takové rozhodné skutečnosti prokázat jinými důkazy, které byly provedeny. Jak bylo již uvedeno výše, i v případě, že nelze dokazovanou skutečnost prokázat jinak, může být důkaz výpovědi účastníka ve sporném řízení proveden jen tehdy, když s tím

¹⁰⁴ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 268, 269.

¹⁰⁵ Tamtéž, s. 269.

dotčený účastník řízení souhlasí. Zákonná úprava bere v úvahu, že ve sporném řízení, ovládaném zásadou projednací, má důkaz výpovědi účastníka jen subsidiární úlohu, a že možnost prokazovat jakoukoliv skutečnost prostřednictvím tohoto důkazního prostředku závisí především na ochotě účastníka řízení ve věci vypovídat.¹⁰⁶

Výslech účastníků se řídí velmi podobným režimem jako výslech svědků, je-li totiž nařízen důkaz výslechem účastníků, je účastník povinen se dostavit k soudu osobně, má v řízení před soudem povinnost vypovídat pravdu a nic nezamlčovat. O těchto povinnostech musí být soudem řádně poučen, nemůže být však v důsledku za nesplnění této povinnosti stíhán, jelikož se zde nejedná o křivou výpověď ve smyslu ustanovení §175 zák. č. 140/1961 Sb. Trestní zákon. Civilněprocesní sankce ale naproti tomu účastníka mohou postihnout.

Výslech účastníka probíhá obdobně jako výslech svědka s tím, že účastník je vyslýchán z důvodu formálního rozlišení ze svědeckého místa před soudem, zatímco výpověď účastníka probíhá z lavice vyhrazené žalující či žalované straně, podle toho za kterou stranu se účastník procesu účastní.¹⁰⁷

5.6 Zprávy a vyjádření orgánů, fyzických a právnických osob

Na základě ustanovení § 128 o.s.ř. je každý povinen bezplatně na dotaz soudu sdělit skutečnosti, které mají význam pro soudní řízení a rozhodnutí.

Nejde o zvláštní důkazní prostředek, formálně může jít o důkaz listinou nebo může jít o výslech osoby obdobný, jako je výslech svědka. Ustanovení § 128 o.s.ř. počítá s tím, že fyzická osoba může odmítnout sdělit skutečnosti ze stejných důvodů jako svědek a její postavení je tedy obdobné, nejde ovšem o svědka, jelikož tyto zprávy o skutečnostech, které mají význam pro řízení a rozhodnutí, nejsou zprávami o tom, co osoba svými smysly vnímala. V každém případě tyto zprávy podléhají volnému hodnocení soudem, a také účastníci je mohou

¹⁰⁶ DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář.1. vydání. Praha:C.H.Beck,2009, s. 910

¹⁰⁷ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualit. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 269.

relevantně zpochybnit.¹⁰⁸

Od zpráv a vyjádření o skutečnostech je třeba odlišovat případy, kdy chce soud znát názor určité osoby o projednávané věci (předzvědné osoby. Např. zjištění názoru orgánu sociálně-právní ochrany dětí na zamýšlené opatření, týkající se nezletilého dítěte, předpokládá ustanovení § 178 o.s.ř. V tomto směru je však třeba rozlišovat sdělování skutečností od sdělování vlastního názoru dotazované osoby, které následně může a nemusí vystupovat v postavení svědka. Na druhou stranu taková osoba nemůže být k takovému jednání donucována a není její povinností utvořit si a sdělit soudu vlastní názor na věc.¹⁰⁹

5.7 Princip vyšetřovacího důkazu

Skutková tvrzení, jež zůstala v průběhu řízení sporná, musí procesní strana dokázat. Provádění důkazů se v řízení ovládaném zásadou projednací uskutečňuje prostřednictvím důkazních návrhů stran. Tyto návrhy mají být úplné a určité, aby splňovaly požadavek náležitosti substancování skutkových přednesů, jež vymezují téma dokazování i navrhovaný důkazní prostředek. Nesplňuje-li důkazní návrh výše zmíněné požadavky, jde zpravidla o uplatnění tzv. vyšetřovacího důkazu, jehož provedení má procesní straně teprve umožnit, aby mohla konkretizovat svá skutková tvrzení a k jejich prokázání pak následně podat další, přesnější důkazní návrhy, které by již splňovaly všechny požadavky náležitosti substancování.

O vyšetřovací důkaz se tedy jedná v případě, že důkazní prostředek či důkazní návrh neumožňují procesní straně podat důkaz o pravdivosti konkrétních skutkových tvrzení, ale mají pouze této procesní straně poskytnout možnost, aby poznala skutečnosti důležité pro posouzení sporné záležitosti a teprve na základě těchto nových poznatků mohla přednést s potřebnou určitostí svá skutková tvrzení a dokázat jejich pravdivost.¹¹⁰

V rámci pojmu vyšetřovacího důkazu je nutno rozlišovat více kategorií důkazního návrhu, přičemž nezákladnější rozdělení obsahuje kategorie tři. Do první skupiny

¹⁰⁸ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 270

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 270

¹¹⁰ MACUR, J. Vyšetřovací důkaz v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2000, roč. 8, č. 2, s. 46,47.

patří případy, kdy navrhovatelí důkazu není známý detailní průběh určitého děje, na který se odvolává. Teprve na základě dokazování, které navrhuje, si vytvoří konkrétní skutkové tvrzení, důležité pro rozhodnutí sporu soudem. O takový návrh může jít např. v případě, kdy navrhovatel v rozvodovém sporu žádá o výslech svědka, způsobilého identifikovat muže, který v nepřítomnosti navrhovatele často navštěvoval jeho manželku a delší dobu setrval v jejím bytě. Teprve na základě dosažené identifikace uvedeného muže bude moci navrhovatel žádat, aby soud tohoto muže vyslechl jako svědka ohledně jeho vztahu k manželce.¹¹¹

Do druhé skupiny lze zahrnout případy, kdy návrh na dokazování jen neurčitě a zcela obecně vymezuje téma dokazování, protože procesní strana tvrzený průběh událostí vůbec nezná a bez skutkových „opěrných bodů“ globálně uvádí určité skutečnosti pouze na základě svého blíže nepodloženého podezření, avšak předpokládá, že na základě navrhovaného dokazování může získat podklad pro nové, a to již přesné a konkrétní skutkové tvrzení. Pokud se navrhovatel vyslovením svého podezření či domněnky nedopouští vědomé lži, neporušuje povinnost pravdivosti a jeho návrh neztrácí povahu návrhu na provedení vyšetřovacího důkazu. Tak např. navrhovatelka v rozvodovém sporu navrhne výslech manžela na konkrétní okolnosti jeho manželské nevěry, kterou předpokládá, ač své podezření nemůže podložit žádnými skutkovými okolnostmi. Ve třetí skupině případů procesní strana podává důkazní návrh založený na určitém řádně substancovaném tématu dokazování, které však uvádí zcela libovolně, pouze na základě své blíže skutkově nepodložené domněnky. Kupříkladu zástupce žalované firmy navrhne výslech určitého, přesně označeného zaměstnance firmy jako svědka, o němž se bez jakýchkoliv podkladů domnívá, že v určené době byl přítomen v kanceláři firmy a viděl, že z ní byly odcizeny důležité firemní dokumenty. V takovém případě nelze vyčítat neurčitost důkazního návrhu, avšak téma dokazování je pouhou domněnkou, která nemá oporu v prokazatelných skutečnostech vnějšího světa. Navrhovatel však předjímá, že vykonáním důkazu může být prokázána správnost jeho domněnky či

---

¹¹¹ MACUR, J. Vyšetřovací důkaz v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2000, roč. 8, č. 2, s. 47, 48, 49.

podezření. I v dalších skupinách návrhů na vyšetřovací důkaz má takový důkaz v podstatě umožnit navrhovateli získání nových informací, které až do jeho vykonání navrhovatel nemá a které jsou nezbytné k dosažení jeho úspěchu ve sporu.¹¹²

Na závěr je nutno podotknout, že vyšetřovací důkaz nemá v civilním procesu zemí kontinentálního právního systému významnější postavení. Jeho uplatnění je buďto zcela vyloučeno, anebo je připouštěno zcela výjimečně, zpravidla v souvislosti se zjišťováním skutečností z oblasti intimní sféry (např. ve sporech o určení otcovství). Podle převažujícího mínění je výlučným účelem důkazního řízení, aby potvrdilo určitá skutková tvrzení navrhovatele důkazu, nikoliv aby blíže vysvětlovalo skutkový stav a doplňovalo poznatky navrhovatele, tedy aby mu dopomáhalo k získání dalších informací, které před vykonáním důkazu neměl k dispozici. Za nepřipustný je pak prohlašován důkaz, který by sloužil procesní straně jen k opatření chybějících poznatků o skutkovém stavu, neboť to by bylo v příkrém rozporu se zásadou projednací. Strany jsou povinny předložit soudu perfektní a ucelený procesní materiál a nesmí se spokojit s tím, že poskytnou soudu pouze podněty k vyšetřování, jak tomu je v případě vyšetřovacího důkazu.¹¹³

---

¹¹² MACUR, J. Vyšetřovací důkaz v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2000, roč. 8, č. 2, s. 49, 50.

¹¹³ Tamtéž, s. 50, 51.

6. Průběh dokazování během soudního řízení

6.1 Průběh dokazování

Samotné dokazování (ve smyslu procesního dokazování, tedy dokazování v řízení před soudem) probíhá v několika fázích. V rozsahu procesu dokazování a posloupnosti, kterou se tento proces z hlediska zákonné úpravy vyznačuje lze mluvit o tvrzení skutečností, ke kterým jsou navrhovány důkazy, jenž jsou následně fakticky opatřovány, aby byly po úvaze soudu prováděny a hodnoceny.¹¹⁴

6.1.1 Tvrzení skutečností

V této fázi účastníci vylíčí soudu rozhodné skutečnosti, žalobce zpravidla vylíčí skutečnosti, které vedly k podání žaloby, a žalovaný skutečnosti, na kterých staví svoji obranu.

Občanský soudní řád situuje počátky této fáze ve svém ustanovení §114 a násl. již do okamžiku přípravy jednání. Samotné ustanovení §114 ukládá předsedovi senátu po zahájení řízení zkoumat, zda jsou splněny podmínky řízení a zda byly odstraněny případné vady v žalobním návrhu.

Kromě toho, že soud zkoumá všechny podmínky řízení v širším slova smyslu, tzn. přezkoumává pravomoc a příslušnost věcnou, místní a funkční, způsobilost účastníků být řádnými účastníky řízení a přezkoumává také tzv. negativní podmínky řízení, především zda ve vztahu k předmětnému řízení neexistuje překážka zahájení řízení nebo překážka věci rozsouzené, řeší soud také otázku, zda existuje řádná žaloba, resp. zda-li návrh na zahájení řízení obsahuje potřebné náležitosti. Jednou z takových náležitostí je kromě označení účastníků řízení a žalobního návrhu i vylíčení rozhodujících skutečností.¹¹⁵

V souvislosti s novelou občanského soudního řádu, která byla provedena zákonem č. 7/2009 Sb., a která nově upravila původní princip koncentrace civilního

¹¹⁴ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 496.

¹¹⁵ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl.* 7. vydání. Praha: C.H. Beck, 2006, s. 516.

soudního řízení (§114a odst. 1 o.s.ř.), došlo k podstatným změnám v oblasti povinnosti tvrzení, kterou mají účastníci civilního procesu.

Samotná zásada koncentrace soudního řízení nedoznala z pohledu jejího významu a původně zamýšleného dopadu na soudní řízení, žádné změny. Podstatné změny, které s sebou novela od 1.7.2009 přinesla, spočívají v okolnostech, za kterých je zásada koncentrace řízení aplikována. Tato zásada tedy z významového hlediska stále představuje instrument k urychlení řízení, nová úprava ale spojuje s porušením jejích pravidel účastníky, kteří v zákonem či soudem stanoveném termínu nesplnili potřebnou povinnost tvrzení a povinnost důkazní, negativní následky spočívající v tom, že soud k následně uvedeným skutkovým tvrzením a důkazům je podporujícím až na zákonem vymezené výjimky nepřihlédne, popř. takový účastník bude sankcionován jiným způsobem.¹¹⁶

Z tohoto stručného nástinu nových procesních pravidel aplikace zásady koncentrace řízení je patrné, že současná zákonná úprava vyvíjí mnohem větší, resp. konkrétnější nátlak na účastníky, kteří jsou nuceni ve vlastním zájmu splnit svou povinnost důkazní a povinnost tvrzení pod poměrně tvrdou sankcí, že k uvedeným skutečnostem a označeným důkazům, které byly uplatněny po stanoveném termínu, nebude přihlíženo.

Jak bylo výše zmíněno, původní princip koncentrace řízení ve svém vlastním slova smyslu zůstal nezměněn, první odstavec ustanovení §114a o.s.ř. stanovuje předsedovi senátu stále tentýž úkol, k jehož splnění má příprava jednání směřovat, totiž „aby bylo možné věc rozhodnout zpravidla při jediném jednání.“ Taktéž původní záměr, se kterým byla příprava jednání včleněna do soudního řádu, shoduje se se záměrem současným. Smyslem přípravného jednání ve sporném řízení je určit okruh těch skutkových okolností, které jsou právně významné a mezi účastníky sporné, a které proto budou předmětem důkazního řízení, a vyloučit naopak ty, které zůstanou ve smyslu ustanovení § 120 odst. 4 o.s.ř. jako nesporné stranou dokazování. Druhý odstavec výše uvedeného ustanovení poskytuje pak soudu prostředky k zajištění průběhu přípravy jednání, pročež předseda senátu může vyzvat účastníky, aby se písemně vyjádřili, předložili

---

¹¹⁶ BARTONIČKOVÁ, K. KŘIVÁČKOVÁ, J. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, s. 611-615.

písemné důkazy, může si vyžádat zprávy o skutečnostech významných pro řízení, ustanovit znalce či zajistit provedení dalších, pro řízení potřebných důkazů. Přípravou jednání se v celku rozumí vše, co musí být vykonáno, aby soud mohl o věci rozhodnout bez nařízení jednání nebo aby mohl neřídit jednání k projednání věci samé a po skončení jednání vyhlásit rozhodnutí ve věci.¹¹⁷

Změn, byť spíše kosmetického rázu, doznalo znění ustanovení §114b o.s.ř., které upravuje tzv. kvalifikovanou výzvu, a které má také úzkou souvislost s povinností účastníků tvrdit skutečnosti a navrhnout důkazy.

Ustanovení §114b o.s.ř. uvádí, že „vyžaduje-li to povaha věci nebo okolnosti případu, jakož i tehdy, bylo-li o věci rozhodnuto platebním rozkazem, elektronickým platebním rozkazem nebo evropským platebním rozkazem, může předseda senátu místo výzvy podle § 114a odst. 2 písm. a) nebo nebylo-li takové výzvě řádně a včas vyhověno, žalovanému usnesením uložit, aby se ve věci písemně vyjádřil a aby v případě, že nárok uplatněný v žalobě zcela neuzná, ve vyjádření vylíčil rozhodující skutečnosti, na nichž staví svoji obranu, a k vyjádření připojil listinné důkazy, jichž se dovolává, popřípadě označil důkazy k prokázání svých tvrzení; to neplatí ve věcech, v nichž nelze uzavřít a schválit smír (§ 99 odst. 1 a 2), a ve věcech uvedených v § 120 odst. 2.“

Na první pohled je patrná podobnost mezi uvedeným paragrafem a zněním ustanovení §114a odst. 2, zejména ve vztahu k vyjádření žalovaného. Rozdíl mezi těmito výzvami spočívá především v tom, že tzv. kvalifikovaná výzva dle ustanovení §114b, učiněná soudem jako institut přípravy jednání, může mít za jistých okolností pro žalovaného fatální následky. Zákon totiž s nečinností žalovaného, kterému bylo doručeno usnesení podle §114b odst. 1, spojuje fikci uznání žalobou uplatněného nároku (§114b odst. 5), na jehož podkladě soud rozhodne rozsudkem pro uznání. Absence vyjádření žalovaného, který se relevantně nevyjádřil a nevylíčil v reakci na kvalifikovanou výzvu soudu rozhodné skutečnosti na svou obranu, může tedy soud za zákonem stanovených okolností vést k vydání rozsudku pro uznání.¹¹⁸

Souhrnná novela, jak je uvedeno výše, dosavadní znění §114b pouze upřesnila a

¹¹⁷ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl.7.vydání. Praha:C.H.Beck, 2006, s. 519, 520.

¹¹⁸ Tamtéž, s. 526.

umožnila použití tohoto institutu v souvislosti s nově zavedeným tzv. přípravným jednáním. Nově včleněný odst. 3 uvedeného ustanovení neumožňuje předsedovi senátu užít kvalifikovanou výzvu po přípravném jednání dle §114c nebo po prvním jednání ve věci. Soudu tedy nic nebrání v tom, aby vydal kvalifikovanou výzvu v průběhu přípravného či prvního jednání.¹¹⁹

Souhrnná novela č. 7/2009 Sb. zásadním způsobem modifikovala dosavadní znění §114c o.s.ř., který nově upravuje institut tzv. přípravného jednání. Tento institut bezprecedentním způsobem ovlivňuje harmonogram důkazního procesu. Jestliže totiž předseda senátu postupuje dle ustanovení §114c o.s.ř. a nařídí ve věci přípravné jednání, jsou následkem tohoto postupu pro účastníky vytvořeny limity pro uvádění rozhodných skutečností a označování důkazů, jež mají být dle jejich názoru provedeny.

Účel a obsah přípravného jednání je víceméně shodný s dřívějším zněním tohoto ustanovení. Soud zejména zjišťuje, zda jsou splněny podmínky řízení, a případně přijme opatření k odstranění jejich zjištěného nedostatku, vyzve účastníky, aby do protokolu doplnili svá potřebná tvrzení o skutečnostech rozhodných pro věc a návrhy na provedení důkazů k jejich prokázání a aby splnili své další procesní povinnosti. Všechny výše zmíněné úkony mají za cíl připravit jednání, aby bylo možné věc rozhodnout pokud možno při jediném jednání.¹²⁰

Omezení realizace práva účastníků tvrdit rozhodné skutečnosti a označovat k jejich prokázání důkazy je v rámci přípravného řízení vtělenu do ustanovení §114c odst. 4,5. Čtvrtý odstavec výslovně ukládá účastníkům povinnost doplnit jejich potřebná tvrzení o skutečnostech rozhodných pro věc a návrhů na provedení důkazů k jejich prokázání do skončení přípravného jednání. Z důležitých důvodů může pak soud účastníkům, na žádost některého z nich, lhůtu k doplnění tvrzení o skutečnostech rozhodujících pro věc a k podání návrhů na provedení důkazů prodloužit nejdéle o 30 dnů. Pátý odstavec upravuje ve vztahu k uvedenému omezení poučovací povinnost soudu, když stanoví, že „před skončením přípravného jednání předseda senátu poučí, s výjimkou věcí uvedených v § 120 odst. 2, přítomné účastníky o tom, že ke skutečnostem uvedeným a k důkazům

¹¹⁹ BARTONÍČKOVÁ, K. KŘIVÁČKOVÁ, J. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, s. 611.

¹²⁰ Tamtéž, s. 612.

označeným po skončení přípravného jednání, popřípadě po uplynutí lhůty podle odstavce 4 věty druhé, může být přihlédnuto jen za podmínek uvedených v § 118b odst. 1.“ Znění ustanovení §118b odst. 1 obsahově přímo navazuje na limitaci procesního oprávnění účastníků, uvedenou ve čtvrtém odstavci §114c, a rozšiřuje ji o podmínky, za kterých může být soudem přihlédnuto ke skutečnostem a důkazním návrhům uvedeným po určené lhůtě. Zde je na místě uvést doslovné znění zvláštních podmínek, prostřednictvím kterých ustanovení §118b stanovuje jasnou hranici, která je pro účastníky v rámci procesního dokazování ve vztahu k §114c stanovena: „ve věcech, v nichž byla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností (§ 114c odst. 4).“

Jak vidno, zákonodárce zavedením těchto nových pravidel sledoval zájem, spočívající v omezení důkazního a tedy i časového rozsahu celého soudního procesu, což byl jeden z podstatných nešvarů českého civilního procesu. Je zřejmé, že záměrem souhrnné novely není restrikce důkazních možností účastníků, ba ani snaha o šikanu soudů, které mají zhusta k novým pravidlům občanského procesu zásadní výhrady, když tvrdí, že nová zákonná úprava nemůže obstát v konfrontaci se skutkově složitými soudními spory. Svoboda¹²¹ např. uvádí že „předkladatel počítá s tím, že většina civilních sporů bude zkoncentrována přímo ze zákona skončením prvního jednání ve věci. Je pravda, že tento fakt může přispět ke zrychlení řízení. Ovšem na úkor skutečného dokazování. V případě skutkově složitých sporů, v nichž nelze předpokládat, jak se vyvine důkazní situace po provedení všech včas navržených důkazů, se zřejmě nejedná o krok správným směrem. Navrhovaná koncentrace podle §114c o.s.ř. totiž znemožňuje soudu a především účastníkům reagovat novými tvrzeními a důkazy na pozdější skutkový a důkazní vývoj. Podobná koncentrace (§118b o.s.ř.) je již součástí platné právní úpravy. Soudci, kteří jsou nuceni podle dosavadního ustanovení §118b o.s.ř. postupovat, mají s jeho aplikací ve skutkově složitých sporech

¹²¹ SVOBODA, Karel. Další novela OSŘ – změny v režimech koncentrace. *Právní zpravodaj*. 2008, roč. 9, č. 5, s. 16.

poměrně velké potíže.“

Také ze strany advokátů je slyšet mnoho výtek k novelizovanému o.s.ř., zejména pak v souvislosti s koncentrací řízení. Například Vlk ve svém článku¹²² uvádí: „Není možné nereflektovat současný stav hmotněprávní úpravy, nepřehlednost právního řádu, nejednotnost a neusazenost úpravy a současně zavádět koncentraci řízení s často nepříznivými, ale hlavně konečnými a neodstranitelnými následky pro účastníka.“

Autor této práce nesdílí výše zmíněné obavy a má již několik veskrze pozitivních zkušeností s aplikací zásad nové koncentrace řízení a zavedení institutu přípravného řízení v civilním procesu. Správné užívání nové zákonné úpravy může skutečně v praxi přispět k zefektivnění civilního procesu, zejména díky vytváření „zdravého“ tlaku na účastníky, kteří tak nebudou mít tradiční snahu uvádět rozhodná tvrzení a navrhopvat důkazy do nekonečna, ale také díky omezení postupu soudu, který v minulosti nařizoval bez omezení tolik jednání, kolik jich bylo dle jeho názoru za potřebí k tomu, aby bylo nepochybné a zcela jisté, která strana sporu je v právu.

Jestliže v průběhu řízení vyjde najevo, že účastník nevyličil všechny pro řízení rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, ukládá občanský soudní řád soudu povinnost takového účastníka vyzvat k doplnění jeho tvrzení a poučit ho o tom, jakým způsobem to má učinit, i o následcích nesplnění této výzvy (§ 118a odst. 1 občanského soudního řádu). Vyjde-li následně v průběhu jednání najevo, že tu je další právně významná okolnost, o které soud dosud neuvažoval, je nezbytné, aby znal tvrzení účastníků o této skutečnosti, tedy aby věděl, jakým způsobem se podle účastníků tato skutečnost udála v obrazu skutkového děje vymezeného žalobou. Není totiž přípustné, aby účastníkově tvrzení soud nahrazoval výsledky již provedeného dokazování, aniž by účastníku umožnil chybějící skutečnost doplnit či vysvětlit. Pokud totiž určitou skutečnost, která vyšla v řízení najevo, účastník vůbec netvrdil, nebude tato zpravidla ani předmětem dokazování. Jestliže účastník ani přes poučení soudu svá tvrzení nedoplní, nese následky neunesení břemene tvrzení v podobě věcně nepříznivého rozhodnutí.¹²³

¹²² VLK, V. Několik poznámek a jedna úvaha nad 109. pokusem o opravu o.s.ř. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 11, s. 40.

¹²³ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 496, 497.

Ač byla výše v návaznosti na institut přípravného jednání uvedena jedna část ustanovení §118b odst. 1, konkrétně jeho věta první, z hlediska výjimek v možnostech účastníků uplatnit důkazy a další odchylce v režimu koncentrace je nanejvýše vhodné uvést na tomto místě doslovné znění věty druhé a třetí:

„Pokud nebyla provedena příprava jednání podle § 114c, mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti o věci samé a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o skutečnostech významných pro věc, k podání návrhů na provedení důkazů nebo ke splnění dalších procesních povinností. K později uvedeným skutečnostem a označeným důkazům smí soud přihlédnout, jen jde-li o skutečnosti nebo důkazy, jimiž má být zpochybněna věrohodnost provedených důkazních prostředků, které nastaly po přípravném jednání nebo které účastník nemohl bez své viny včas uvést, jakož i ke skutečnostem nebo důkazům, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodujících skutečností podle § 118a odst. 2.“

Z uvedeného si lze udělat celkový obrázek o možnostech uplatňovat důkazní návrhy v rámci koncentrace řízení, které novelizovaná úprava o.s.ř. aktuálně poskytuje. Zjednodušeně řečeno občanské soudní řízení se může ubírat dvěma cestami. Předseda senátu bude buď postupovat dle §114c a nařídí přípravné jednání anebo přípravu jednání dle §114c vůbec neprovede. V prvním případě mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy k jejich prokázání jen do skončení přípravného jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která jim byla soudem poskytnuta. V případě druhém mohou účastníci uvést rozhodné skutečnosti a označit důkazy na jejich podporu jen do skončení prvního jednání, popřípadě do uplynutí lhůty, která byla účastníkům poskytnuta k doplnění tvrzení o významných skutečnostech či k podání návrhů na provedení důkazů.¹²⁴

Stěžejní význam má věta třetí, která v rámci §118b odst. 1 upravuje celkem čtyři výjimky z obou zmíněných případů koncentrací. První výjimka se týká skutečností a důkazů, kterými má být zpochybněna věrohodnost již provedených důkazních prostředků. Koncentrace se tedy nevztahuje na skutečnosti a důkazy,

---

¹²⁴ BARTONIČKOVÁ, K. KŘIVÁČKOVÁ, J. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, s. 614.

prostřednictvím kterých hodlá účastník zpochybnit věrohodnost provedených důkazů, jelikož to nemohl předvídat. Druhá výjimka se týká skutečností a důkazních prostředků, které nastaly po přípravném jednání. Třetí výjimka se vztahuje na skutečnosti či důkazy které účastník nemohl bez své viny včas uvést. Z logiky věci vyplývá, že za takové důkazy a skutečnosti můžeme považovat důkazy a skutečnosti, které účastník z objektivních důvodů a bez svého zavinění nemohl uplatnit (nemohl o nich vědět či se jich jakkoliv dobrat). Poslední, čtvrtá výjimka spočívá ve skutečnostech nebo důkazech, které účastníci uvedli poté, co byl některý z nich vyzván k doplnění rozhodných skutečností podle §118a odst. 2. Ve vztahu oprávnění procesně-důkazního charakteru účastníků k ustanovení §118b je dobré připomenout odstavec 2 tohoto ustanovení, který upravuje eventualitu změny žaloby a záměnu či přistoupení dalšího účastníka v kontextu provedené koncentrace řízení.¹²⁵

V případě přistoupení účastníka či záměny účastníků lze uvést další skutečnosti a důkazy ve vztahu s novými účastníky do skončení prvního jednání, které bylo nařízeno po přistoupení či záměně účastníka, a které se ve věci konalo, o čemž musí být účastníci poučeni v předvolání k tomuto jednání. V případě, že bude připuštěna změna žaloby, zůstávají účinky koncentrace řízení nedotčeny, což fakticky žalobci znemožňuje reálně učinit takový úkon, ledaže by tato změna byla založena na nových skutečnostech, které lze podřadit pod jednu z výjimek z koncentrace řízení.¹²⁶

Na problémy s aplikací nově zavedených pravidel zásady koncentrace řízení lze v souvislosti s problematikou dokazování nahlížet i z pohledu soudce. Jak uvádí Svoboda¹²⁷, diskutovaným problémem je např. řešení procesní situace, kdy si soud v přípravném jednání nebo při prvním jednání ve věci nestihne ujasnit a s účastníky probrat veškeré rozhodné skutečnosti a navrhované důkazy, které jsou pro rozhodnutí nezbytné. Svoboda se v názoru na možnosti řešení nastalé situace rozchází jak s názorem Bureše a Drápala, kteří tvrdí, že by soud v takovém případě měl nařídit přípravné jednání na delší časový úsek nebo na vícero dní, a

¹²⁵ BARTONÍČKOVÁ, K. KŘIVÁČKOVÁ, J. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, s. 614.

¹²⁶ Tamtéž, s. 614.

¹²⁷ SVOBODA, Karel. Pár poznámek k novému režimu koncentrace civilního sporu. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 11, s. 38-39.

nesouhlasí ani s názorem Jirsy, který doporučuje soudci, zjistí-li v průběhu přípravného jednání, že ještě není možné poskytnout účastníkům poučení o svém předběžném skutkovém a právním náhledu na projednávanou záležitost, přípravné jednání přerušit a účastníky svolat na další termín. Svoboda navrhuje vlastní řešení této výkladově nejasné procesní situace, spočívající v tom, že soudce nařídí přípravné jednání na jediný den s tím, že si ponechá dostatečný časový prostor na to, aby mohl s účastníky náležitě projednat spornou záležitost. Jestliže soud k okamžiku skončení přípravného jednání nebude mít zcela komplexní přehled o projednávané záležitosti, poskytne účastníkům svůj předběžný skutkový a právní náhled jen na ty skutečnosti, které během prvního jednání s účastníky stihl probrat. Ohledně ostatních dosud sporných skutečností ke koncentraci řízení nedojde.

Je však otázkou, zda-li je možné rozdělovat koncentraci na formální a materiální, přičemž k té první dojde již za prvního či přípravného jednání a k druhé jmenované dojde až ve chvíli, kdy účastníci vědí co mají tvrdit a prokazovat. O této materiální koncentraci pak soud účastníky uvědomí až v rámci hmotněprávního poučení dle §118a odst. 1 až 3 o.s.ř.¹²⁸

Autor této práce sice chápe určitou úzkost soudců, kteří se kvůli novým pravidlům, omezujícím časově i prostorově úsek procesního dokazování, obávají že bude docházet k podstatnému omezení možnosti soudu prozkoumat skutečně všechny rozhodné skutečnosti a další fakta, bez kterých si soud nebude moci učinit komplexní obraz projednávané věci. Na druhou stranu je třeba říci, že pokud účastníci ani soudce nezanedbají přípravu na jednání, lze podle nových pravidel, které ovládají civilní proces rozhodnout i skutkově složitější případy.

Finální fáze koncentrace, probíhající v soudním řízení u soudu prvního stupně je vtělena do ustanovení §119a o.s.ř. Dle tohoto ustanovení je předseda senátu před skončením jednání povinen poučit účastníky přítomné u jednání, že všechny rozhodné skutečnosti musí uvést a všechny důkazy označit dříve, než ve věci vyhlásí rozhodnutí, jelikož později uplatněné skutečnosti a důkazy jsou odvolacím důvodem jen za podmínek, které jsou uvedeny v § 205a o.s.ř. Tato koncentrace tak vytváří konečný časový limit, do kterého lze uvést rozhodné skutečnosti a

---

¹²⁸ BARTONÍČKOVÁ, K. KŘIVÁČKOVÁ, J. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, s. 615.

navrhnout důkazy v rámci výjimek z koncentrací do skončení přípravného, popř. prvního jednání. Tento okamžik je ztělesněn ve vyhlášení soudu prvního stupně.¹²⁹

6.1.2 Navrhování důkazů

Fáze navrhování důkazů je pro samotný průběh řízení nejdůležitější. Navrhování důkazů je procesní povinností účastníků.¹³⁰ Pokud totiž účastníci důkazy nenavrhnou, vychází soud ze skutkového stavu, který byl zjištěn z již provedených důkazů. Zde je třeba opět zmínit rozdíl mezi řízením sporným a řízením nesporným. Zatímco totiž v řízení sporném je navrhování důkazů povinností účastníků, v řízení nesporném leží tato povinnost z větší části na soudu. Soud tedy sám ze své volné úvahy navrhuje provedení důkazů, které se mu zdají pro objasnění předmětné věci potřebné. Samotná nečinnost účastníků tedy v nesporném řízení nemusí mít nutně za následek stav důkazní nouze, neboť si soud potřebné důkazy opatřuje sám z úřední povinnosti.¹³¹

Naproti tomu v řízení sporném má soud právo provést i jiné než účastníky navržené důkazy, jestliže jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu. Tento nový přístup k provádění účastníky nenavržených důkazů soudem, byl zakotven novelou občanského soudního řádu č. 7/2009 Sb. a projevuje se v něm jasná snaha zákonodárce omezit soud v pátrání po důkazech, které nebyly navrženy z vlastní iniciativy samotných účastníků, a také ve vyšetřování skutkového stavu. V kontextu výše zmíněného přístupu a celkové snahy po omezení možností soudů v pátrání po důkazech účastníky nenavržených, bude nadále povinností soudů ve sporných řízeních pečlivě zvážit, zda svojí přílišnou a ve smyslu zákona vlastně nežádoucí procesní aktivitou, nepostupuje v

¹²⁹ BARTONÍČKOVÁ, K. KŘIVÁČKOVÁ, J. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, s. 615.

¹³⁰ Srov. s rozsudkem Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 21 Cdo 2569/99

¹³¹ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 497

rozporu se zásadou rovnosti stran. Soud by měl tedy provádět nenavržené důkazy jen zcela výjimečně a vždy jasně vysvětlit, proč v dané věci překročil rozsahově návrhy stran.¹³²

V souhrnu mají uvedené změny vliv na navrhování důkazů v tom směru, že jestliže soud zjistí, že k objasnění věci je třeba provést důkaz, který účastníci nenavrhli, může jej provést i bez návrhu účastníků, avšak pouze za podmínky, že je důkaz potřebný ke zjištění skutkového stavu a zároveň vyplývá z obsahu spisu.

Při navrhování důkazů je soud vždy povinen dbát, aby bylo jasno, k prokázání jakého tvrzení je důkaz navrhován. Soud tedy musí před provedením každého důkazu účastníkům sdělit, k jakým sporným skutečnostem bude určitý důkaz veden tak, aby byla vždy naplněna zásada předvídatelnosti postupu soudu.¹³³

Povinnost tvrdit rozhodné skutečnosti a povinnost navrhnout k prokázání tvrzení důkazy jsou v souhrnu povinnosti, které určuje procesní právo. Soud je proto povinen účastníka o těchto povinnostech náležitě poučit (§118a o.s.ř.). Poučení by měl soud formulovat tak, aby byl jeho obsah konkrétní a účastníkům srozumitelný. Smyslem této činnosti pro soud je získat jistotu o tom, v jakou skutkovou verzi vyznívají tvrzení účastníka. Soud proto dbá, aby byla účastníkem náležitě doplněna chybějící či neúplná skutková tvrzení nebo důkazní návrhy. Při jednání soud využívá k orientaci ve věci přednesy účastníků. Jako nezákonný se ale jeví postup soudu, při kterém soud zjišťuje skutkovou verzi účastníka jeho výsledkem.¹³⁴

Při navrhování důkazů může dojít také k situaci, že se účastník po navržení důkazu rozhodne z objektivních důvodů vzít tento důkaz zpět. Judikatura¹³⁵ v takovém případě dovodila, že pokud dojde ze strany účastníka odvolání úkonu soudu nejpozději současně s návrhem na provedení důkazu, postupuje soud stejně, jako kdyby účastník takový návrh nikdy neučinil.

¹³² JIRSA, J. Proč bychom se souhrnné novely bály? Bulletin advokacie. 2009, č. 6, s. 21-28

¹³³ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 497

¹³⁴ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl. 7. vydání*. Praha: C.H.Beck, 2006, s. 569, 570.

¹³⁵ Čerpáno z rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 21 Cdo 426/2002

6.1.2.1 Určitost důkazních návrhů

Požadavek určitosti důkazního návrhu, který předpokládá dostatečnou konkretizaci jak tématu dokazování, jak důkazního prostředku, vyplývá ze zásady projednací, která je jednou ze základních zásad, ovládajících občanské soudní řízení. Tato zásada charakterizuje a vymezuje způsob obstarávání informací v civilním procesu. Podle ní mají strany vnést do řízení potřebné informace o rozhodných skutečnostech a nesou odpovědnost za dostatečné, náležitě konkretizované shromáždění skutkového materiálu, potřebného k posouzení a rozhodnutí sporu soudem.

Vzniká otázka, do jaké míry musí být konkretizován důkazní návrh, který obsahuje významná skutková tvrzení jak z hlediska tématu dokazování, tak z hlediska volby důkazního prostředku. Jde o to, aby bylo stanoveno určité kritérium, které by za všech procesních situací umožňovalo posoudit, zda je důkazní tvrzení dostatečně určité, resp. zda je náležitě konkretizováno.¹³⁶

Formulování kritéria, podle něhož by bylo možno spolehlivě stanovit potřebnou určitost důkazních návrhů, je velmi obtížné. Možnosti podrobného precizování skutkových tvrzení, z nichž procesní strana vychází ve svém důkazním návrhu, nejsou neomezené a dosažení vysoké určitosti tvrzených skutečností má vždy své užší nebo širší hranice. Tak např. muž, žalovaný o určení otcovství, může přesně specifikovat okolnosti, pro které se domnívá, že matka počala dítě s jiným mužem, avšak z otcovství k dítěti může být vyloučen pouze na základě znaleckého dokazování krevní, dědičně biologickou nebo genetickou zkouškou. V dané souvislosti je zcela vyloučeno, aby byl žalovaný schopen s dokonalou určitostí přesně ve všech detailech skutkově vymezit, jak bude znít budoucí znalecký posudek. Navrhuje-li tedy znalecké dokazování, nelze od něho žádat podrobné vymezení všech skutečností, tvořících očekávaný výsledek dokazování. Co je ale vlastním účelem konkretizace důkazních návrhů? Důkazní návrhy stran musí soud posuzovat nikoliv z hlediska jejich věrohodnosti, tedy z hlediska pravděpodobnosti předpokládaných výsledků dokazování, ale z hlediska jejich

---

¹³⁶ MACUR, Josef. K problematice určitosti důkazních návrhů v civilním soudním řízení. *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 30, č. 4, s. 19-30.

opodstatněnosti. Soud se nezabývá otázkou, zda tvrzené skutečnosti budou či nebudou navrhovaným dokazování potvrzeny, ale otázkou, zda je navrhované dokazování opodstatněné a může být přínosem k objasnění rozhodných skutečností. Nezáleží však na tom, zda výsledek dokazování bude ku prospěchu jedné nebo druhé procesní strany. Soud je totiž povinen předem pouze zkoumat, zda určité sporné skutečnosti, které mají být navrhovaným důkazem prokázány, mohou hrát ve sporu nějakou roli, resp. jsou pro řešení sporu významné. Nejde jen o to, aby soud zjistil, co je mezi stranami sporné, ale také o to, aby posoudil, zda prověřování pravdivosti určitého tvrzení cestou soudního dokazování bude důležité a rozhodující pro případné řešení sporu.¹³⁷

Důkazní návrh má být tedy formulován s dostatečnou určitostí, aby soudu byla umožněna kontrola opodstatněnosti důkazního návrhu, neboť jen skutečnosti, které přímo a nepřímo mají podstatný vliv na rozhodnutí soudu, mohou být předmětem dokazování. Dokonalá konkretizace důkazních návrhů a určitost tématu dokazování i důkazního prostředku zvyšují efektivnost soudního řízení a umožňují také urychlení řízení. Z těchto okolností však nelze vyvozovat příliš úzkou vazbu mezi určitostí důkazního návrhu a jeho opodstatněností, jako by zcela určitý a dokonale konkretizovaný návrh musel být vždy také opodstatněný a naopak zase důkazní návrh, jehož konkretizace a účinnost by byla snížena, aby naopak musel být vždy neopodstatněný. I důkazní návrh, jemuž z hlediska jeho konkretizace nelze vytknout žádné nedostatky, může soud odmítnout jako neopodstatněný, shledá-li pro to jiné důvody.¹³⁸

Naopak v určitých procesních situacích nelze trvat na požadavku přísné konkretizace důkazních návrhů, které je nutno posuzovat jako opodstatněné, přestože nesplňují přísné požadavky na určitost jejich formulace. Z hlediska stálé soudní praxe je možné poukázat na běžné případy rozhodování o bolestném nebo o náhradě za snížení společenského uplatnění žalobce, v nichž téma důkazního návrhu není konkretizováno pevnou peněžní částkou, ale navrhovatel se odvolává na výsledky budoucího znaleckého dokazování, které mu teprve umožní stanovit výšku peněžního nároku.

---

¹³⁷ MACUR, Josef. K problematice určitosti důkazních návrhů v civilním soudním řízení. *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 30, č. 4, s. 19-30.

¹³⁸ Tamtéž, s. 22.

V některých případech vznikají situace, kdy je nad síly stran, aby žalobce pronesl dokonale konkretizovaný, naprosto určitý důkazní návrh, který podrobně popisuje strukturu skutkových okolností, které mají být důkazním tématem, anebo aby žalovaný dokonale specifikoval své důkazní návrhy v rámci své obrany nebo v souvislosti s uplatněnými námitkami. V rámci moderních a dynamických společenských vztahů z oblasti obchodní, finanční ale i majetkové sféry, z nichž vznikají civilní spory, a zejména i díky složitosti, nepřehlednosti a neprůhlednosti výše zmíněných vztahů, často dochází ke stavu informačního nedostatku procesní strany, která následně nemá možnost řádně konkretizovat svá skutková tvrzení, na nichž zakládá svůj důkazní návrh.¹³⁹

Přísné požadavky na určitost skutkového materiálu, který jsou procesní strany povinny vnést do řízení v souladu se zásadou projednací, jsou odůvodněné pouze za předpokladu, že mají obě strany stejnou možnost přístupu k informacím, důležitým pro objasnění rozhodných skutečností. Jestliže jedna z procesních stran nemá reálnou možnost získat potřebné informace a je tedy postižena informačním deficitem, bylo by ohroženo její právo na spravedlivý proces, kdyby soud striktně trval na požadavku dokonalé určitosti jejích důkazních návrhů. Z objektivního hlediska by informačním deficitem procesní strany byla zase ohrožena či porušena společenská funkce civilního procesu, spočívající v poskytování ochrany skutečným subjektivním právům, které vyplývají z pravdivě zjištěného skutkového stavu.

Zásadu projednací, která zdůrazňuje iniciativu stran při shromažďování skutkového materiálu, nelze uplatňovat nezávisle nebo dokonce v rozporu s ústavní zásadou rovnosti stran. Ve vztahu k potřebným informacím, umožňujícím dokonalé objasnění skutkového stavu věci, se tato zásada uplatňuje v civilním řízení jako požadavek „rovnosti zbraní“ obou soupeřících stran, který se týká nejen právního slyšení stran před soudem, poskytování poučení apod., ale především také samotného shromažďování skutkového materiálu stranami.¹⁴⁰

---

¹³⁹ MACUR, Josef. K problematice určitosti důkazních návrhů v civilním soudním řízení. *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 30, č. 4, s. 19-30.

¹⁴⁰ Tamtéž, s.28, 29.

6.1.2.2 Poučovací povinnost soudu a záloha na důkaz

Dále je také třeba zmínit poučovací povinnost soudu, který musí poučit účastníka, který dosud nenavrl důkazy potřebné k prokázání všech svých sporných tvrzení, aby tyto důkazy označil bez zbytečného odkladu. Rovněž je soud povinen poučit účastníka i o následních nesplnění této výzvy (§ 118a odst. 3 občanského soudního řádu). Soud musí při poučení dbát, aby bylo dostatečně konkrétní a srozumitelné pro každého účastníka, musí proto přesně stanovit, která tvrzení účastníka jsou v řízení sporná a nejsou podložena žádnými důkazy. Toto poučení může soud učinit jak písemnou formou – usnesením, tak i ústně při jednání.

V praxi může dojít k situaci, kdy účastník navrhne k prokázání svých tvrzení důkaz, který byl pořízen, v rozporu s obecně závaznými právními předpisy, a jehož pořízením nebo opatřením došlo k porušení práv jiné fyzické nebo právnické osoby. V takovém případě soud tento důkaz jako nepřipustný neprovede (nepřipustným důkazem je např. záznam telefonického rozhovoru, pořízený bez vědomí hovořících osob).¹⁴¹

Novelizace o.s.ř., provedená zák. č. 7/2009 Sb., umožňuje nyní soudu prostřednictvím upraveného ustanovení §141 odst. 1, aby v případě, že lze očekávat náklady spojené s pořízením důkazu, který účastník navrhl nebo který nařídil soud o skutečnostech jím uvedených anebo v jeho zájmu, uložil účastníkovi, aby před jeho provedením složil zálohu podle předpokládané výše nákladů s tím, že jinak nelze účastníkem navrhovaný důkaz provést. Toto ustanovení směřuje zejména k tomu, aby nebyly prováděny znalecké posudky zpochybňující jiné znalecké posudky, díky čemuž se řízení neúměrně prodlužuje a prodražuje. Dříve takový postup zákon umožňoval soudcům jen ve výjimečných případech.

Má-li účastník řízení za to, že jsou u něj splněny podmínky pro osvobození od soudních poplatků, může při podání odvolání proti tomuto usnesení též navrhnout, aby mu bylo přiznáno osvobození od soudních poplatků. Jestliže mu soud přizná osvobození od soudních poplatků, je zproštěn povinnosti platit zálohu na náklady důkazu.

---

¹⁴¹ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 498.

Pokud účastník nezplatí zálohu na náklady důkazu, k jemuž složení byl usnesením soudu vyzván, je tento fakt podle nové úpravy sám o sobě důvodem k tomu, aby soud neprovedl důkaz, který je potřebný ke zjištění skutkového stavu věci. Ustanovení § 141 občanského soudního řádu tedy soudu nově umožňuje, aby z důvodu nezaplacení zálohy na náklady důkazu upustil od provedení důkazu, který účastník navrhl nebo který soud nařídil.¹⁴²

6.1.3 Opatřování důkazů

Dříve, než soud začne opatřovat jednotlivé důkazy, rozhodne o tom, které z navrhovaných důkazů provede. Soud především neprovede důkazy, které jsou pro věc nerozhodné a nemohou směřovat ke zjištění skutkového stavu věci, jakož i důkazy, které jsou zjevně nabízeny jen proto, aby byl účelově prodloužen spor.¹⁴³

K této problematice je nutno podotknout, že novelizovaný procesní kodex napomáhá aktuálně soudu v rozhodování o tom, jaké důkazy by měli být z hlediska jejich účelnosti a vhodnosti provedeny v soudním řízení. Zejména pak nově upravená zásada koncentrace řízení zabraňuje účelovému prodlužování soudního řízení, ke kterému v minulosti zhusta docházelo díky libovůli stran sporu v navrhování důkazů po téměř neomezenou dobu.

Účastníci soudu často předkládají mnoho zejména listinných důkazů, které nemohou nijak přispět k objasnění věci, naopak jejich provedení by vedlo ke značné nepřehlednosti celého důkazního řízení nebo naopak navrhuje, aby si soud opatřil důkazy (toto se týká zejména znaleckých posudků), jejichž opatření je spojeno s vysokými náklady a skutečnost, která má být těmito důkazy prokázána, lze zjistit i z jiných důkazů. Soud má proto právo v takovýchto případech rozhodnout, že navrhované důkazy neprovede, a to zejména s ohledem na zásadu rychlosti a hospodárnosti řízení. Toto rozhodnutí má formu usnesení a soud jej vždy musí náležitě odůvodnit, neboť právě neprovedení navržených důkazů může být následně odvolacím důvodem ve smyslu § 205 odst. 2 písm. d) občanského soudního řádu. Důvodem k tomu, aby soud odmítl provést navržený důkaz

¹⁴² POSPÍŠIL, M. Novela občanského soudního řádu je účinná. *Právní rádce*. 2009, č. 7, s. 15-17.

¹⁴³ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 499

například nemůže být jeho nevěrohodnost, neboť samotný závěr o věrohodnosti důkazu je až součástí jeho hodnocení, přičemž nelze hodnotit důkaz, který nebyl proveden. Soud tedy musí pečlivě hodnotit, které důkazy by měly být provedeny, neboť neprovedení potřebných důkazů, ať již jde o důkazy navrhané účastníky nebo o důkazy, které by soud měl provést bez návrhu, může vést k neúplnému zjištění skutkového stavu věci. Tento důvod je také nejčastějším důvodem podaných odvolacích prostředků (§ 205 odst. 1 písm. d) občanského soudního řádu). Soud tedy musí dbát na to, aby jeho skutková zjištění odpovídala materiální pravdě a jeho rozhodnutí bylo správné a přesvědčivé.¹⁴⁴

V souvislosti s okruhy relevantních důkazů, které soud opatřuje pro potřeby rozhodnutí ve věci, existuje jedna zvláštní důkazní skupina, kterou lze označit jako „známé důkazy“ či „skutečnosti, které není třeba dokazovat.“ Jejich úpravou se zabývá ustanovení §121 o.s.ř., a jak již z názvu vyplývá, tyto skutečnosti nejsou zpravidla předmětem dokazování, jelikož jsou všeobecně známé. U těchto notorií postačí, jestliže jsou známy širokému okruhu osob v určitém čase a místě. Je dobré zmínit, že do této skupiny patří i právní předpisy platné na území ČR, pro které platí zásada *iura novit curia*. Taktéž skutečnosti, které jsou známé jen soudu, jelikož je soud získal ze své úřední činnosti¹⁴⁵, nejsou předmětem dokazování. Pokud soud v souvislosti s vydaným rozhodnutím ve věci některou skutečnost nedokazoval, je nezbytně nutné, aby v odůvodnění rozhodnutí uvedl, z jakého důvodu vzal tuto skutečnost za zjištěnou.¹⁴⁶

Soud disponuje mimo jiné i procesním oprávněním provést i jiné důkazy, než byly účastníky navrhané. Tato aktivita soudu však nesmí v žádném případě zasahovat do rovného postavení účastníků řízení, soud smí provést jiné důkazy, než byly účastníky navrhané jen tehdy, jestliže potřeba jejich provedení vyšla v řízení najevo a vyplývají-li z obsahu spisu, nesmí po důkazech pátrat. Soud tedy nesmí sám ze své iniciativy do sporu vnášet skutečnosti, pro které není podklad v obsahu spisu a v průběhu dosavadního řízení.¹⁴⁷

V tomto směru panuje v odborné literatuře shoda. Stejný názor sdílí i Svoboda,

¹⁴⁴ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 499

¹⁴⁵ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 28 Cdo 1885/2008

¹⁴⁶ BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. *Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl. 7. vydání*. Praha: C.H. Beck, 2006, s. 578.

¹⁴⁷ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 499

který se ke skutečnostem, vneseným do řízení soudem vyjadřuje takto: “Soud tedy může vyhledávat důkazy ve sporném řízení jen výjimečně. Soudce se ovšem musí vyvarovat i toho, že do sporu začne vnášet nové skutečnosti, které účastníci dosud ani netvrdí. Je totiž pravděpodobné, že rovněž taková aktivita by byla ku prospěchu pouze jedné ze stran sporu. Soud se však musí vyhnout všemu, čím by jednu ze stran neoprávněně zvýhodnil. V případě sporných řízení dokonce ani neexistuje procesní ustanovení, které by soud ke svévolnému vyhledávání účastníky netvrzených skutečností výslovně opravňovalo. Proto soud ve sporech účastníkům nesmí ulehčovat jejich povinnost tvrzení pro rozhodnutí důležitých skutečností. S výjimkou takových skutečností, které na základě dosud provedeného dokazování doslova „bijí do očí.“¹⁴⁸

Pokud soud dospěje k závěru, které důkazy budou provedeny, přejde k jejich opatřování. Opatřování důkazů záleží především na povaze důkazu. Nejčastějšími důkazy bývají listinné důkazy, které zpravidla předkládají účastníci soudu již spolu s návrhem. Ostatní důkazy si opatřuje soud sám, zejména předvolává k výslechu svědky a účastníky řízení, zajistí znalce, případně mu uloží vypracování znaleckého posudku, opatří si potřebné listiny (za tímto účelem vyzve osoby, které mají tyto listiny u sebe, aby je soudu předložili), zajistí předmět ohledání a vyžádá si zprávy a vyjádření orgánů a fyzických a právnických osob.¹⁴⁹

V případě, že soud provádí důkaz výslechem svědka, je povinen jej poučit o tom, že je povinen se k soudu dostavit a vypovídat o dané věci jako svědek. V předvolání soud zároveň poučí svědka, že nedostavení se k výslechu může mít za následek uložení pořádkové pokuty či předvedení k výslechu. Stejná povinnost platí i pro účastníky řízení, pokud soud rozhodne o tom, že je třeba provést důkaz účastnickým výslechem.¹⁵⁰

Jestliže soud rozhodne, že je v řízení třeba provést důkaz výslechem znalce či znaleckým posudkem, musí nejprve příslušného znalce ustanovit. Znalce soud vybírá ze seznamu znalců podle příslušného oboru. Znalec je stejně jako svědek

---

¹⁴⁸ SVOBODA, K. Limity aktivního dokazování soudem. Může si soud v civilním řízení dokazovat, co chce? *Právní rozhledy*. 2007, roč. 15, s. 562-565.

¹⁴⁹ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 500

¹⁵⁰ Tamtéž, s. 500.

povinen dostavit se k soudu, případně ve stanovené lhůtě vypracovat znalecký posudek. Za tímto účelem soud zpravidla zašle znalci spolu se spisem otázky znaleckého posudku.¹⁵¹

Důkaz ohledáním opatří soud buď tak, že vyzve osobu, která má příslušnou věc u sebe, aby ji soudu předložila, nebo vyzve účastníky, aby se k ohledání dostavili přímo na místo, kde se předmět nachází (to platí zejména u nemovitostí či u věcí nadměrných rozměrů, které není možné dopravit k soudu).

A konečně listinné důkazy, jako zejména zprávy a vyjádření státních orgánů, fyzických a právnických osob, notářské nebo exekutorské zápisy a jiné listiny opatří soud tak, že vyzve tyto osoby, aby soudu příslušné listiny předložil. Každý je povinen bezplatně na dotaz sdělit soudu skutečnosti, které mají význam pro řízení a rozhodnutí ve věci. Odmítnout soudu sdělit tyto skutečnosti může jen ten, kdo by tak mohl učinit jako svědek. Naproti tomu vzniknou-li této osobě při obstarávání listiny nějaké náklady, má tato osoba stejná práva jako svědek, pokud je v řízení uplatní, to znamená, že má právo na náhradu hotových výdajů.¹⁵²

6.1.4 Provádění důkazů

Provádění důkazů je výhradně věcí soudu, který rozhoduje ve věci. Důkaz nemůže být proveden samotným účastníkem řízení či jeho advokátem. Důkazy jako takové se provádějí při jednání, k němuž je třeba předvolat účastníky. Pro dokazování však není vyhrazen žádný samostatný úsek řízení a lze jej provádět kdykoliv během řízení (s výjimkami vázanými na institut přípravného řízení a s omezením vyplývajícím z nově zavedeného režimu koncentrace řízení). O tom, jaký bude postup při provádění dokazování, rozhoduje předseda senátu. Ten tak činí v závislosti na povaze věci s cílem, aby byly hned na počátku soustředěně provedeny důkazy, které jsou určující pro zjištění skutkového stavu. Je dále také povinen sdělit výsledky dokazování provedeného jím samým (v senátní věci) nebo dožádaným soudem.¹⁵³

¹⁵¹ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 500

¹⁵² Tamtéž, s. 500.

¹⁵³ KINDL, M. ŠÍMA, A. DAVID, O. *Občanské právo procesní*. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 215.

Provádění důkazů svěřuje občanský soudní řád skutečně výhradně do rukou soudu. Soud však nemůže provádět důkazy zcela nahodile či dle své libovůle. Ústavní soud¹⁵⁴ dovodil, že přestože soud v každé fázi řízení váží, které důkazy je vzhledem k návrhovému petitu třeba provést, a je v jeho moci jak s rozporem mezi provedenými důkazy naloží, je zároveň jeho povinností provedený důkaz, odporující důkazům ostatním hodnotit, a zdůvodnit, proč jej odmítá nebo pokládá za nevěrohodný a v odůvodnění rozhodnutí své stanovisko k tomuto důkazu přiměřeně vyložit. Patříčné odůvodnění postupu soudu je jakousi zárukou pro účastníky, že soud bude muset v každém případě odůvodnit svůj postup při provádění a hodnocení důkazů v dané věci.

Dokazování provádí soud zásadně při jednání, neboť jedině tak je zachována zásada přímosti. Někdy však může dojít k situaci, že důkaz není možné provést při jednání, proto jej může předseda senátu nebo jím pověřený člen senátu provést i mimo jednání. K tomu dochází zejména při provádění důkazu ohledáním nemovitosti, výslechu nemocného svědka a podobně. V případě, že se takový důkaz nachází ve značné vzdálenosti od sídla soudu, je s ohledem na hospodárnost řízení účelnější, je-li takovýto důkaz proveden dožádaným soudem. Provádění důkazů prostřednictvím dožádaného soudu musí procesní soud odpovědně zvážit, neboť se jedná o výjimku ze zásady přímosti řízení. Pro kvalitu provádění důkazů dožádaným soudem má velký význam i obsah dožádání, se kterým se procesní soud na dožádaný soud obrací. Nejsou-li v něm uvedeny všechny potřebné údaje, pak je práce dožádaného soudu značně ztěžována. To znamená, že procesní soud musí zaslat spis nebo jeho část spolu se žádostí o provedení důkazu soudu, v jehož obvodu se důkaz nachází, toto dožádání musí obsahovat všechny potřebné údaje, ze kterých musí zcela jasně vyplývat, jakým způsobem má být důkaz proveden a co z něj má být zjištěno. Dožádaný soud poté v souladu s pokyny, které mu byly uděleny, důkaz provede a zašle zpět soudu, který jej o provedení důkazu požádal.¹⁵⁵

Provádění důkazů dožádaným soudem a provádění důkazů mimo jednání představují dvě výjimky ze shora uvedené zásady přímosti. Třetí výjimkou je tzv.

---

¹⁵⁴ Čerpáno z rozhodnutí Ústavního soudu spis. zn. ÚS 582/01

¹⁵⁵ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 500

rozhodnutí bez jednání upravené v § 115a občanského soudního řádu, podle kterého k projednání věci vzdali, popřípadě s tím souhlasí. Jestliže tedy ve věci nebylo nařízeno jednání, nemůže soud ani provádět dokazování a vychází při své rozhodnutí pouze z důkazů již předložených. V praxi soudy téměř před každým jednáním účastníky o možnosti rozhodnout bez nařízení jednání poučují, účastníci však stále ve většině případů trvají na projednání věci při ústním jednání. Čtvrtou a poslední výjimkou ze zásady přimosti je vydání rozsudku pro uznání, neboť v tomto případě soud také rozhoduje bez nařízení jednání pouze na základě skutkových zjištění daných buď výslovným uznáním žalovaného nebo tzv. fikcí uznání, žádné dokazování soud neprovádí.¹⁵⁶

Zákon č. 7/2009 Sb., který novelizoval občanský soudní řád, upravil nově také možnosti soudu v provádění důkazů. Jak bylo již řečeno výše, podle dosavadní úpravy mohl soud provádět i jiné než účastníky navržené důkazy (§120 odst. 3, věta první). Bylo tomu tak za předpokladu, že soud potřeboval jejich provedení ke zjištění skutkového stavu. Podle nového znění ustanovení §120 o.s.ř. bude soud moci provádět jiné důkazy jen za předpokladu, že je to nezbytné pro řádné zjištění skutkového stavu a pokud vyplývají z obsahu spisu. Nebude tedy oprávněn, jak vyplývá i z důvodové zprávy souhrnné novely, sám pátrat po důkazech. Soud bude muset v případě, že provede takový důkaz, vysvětlit (v rámci rozhodnutí, ale i účastníkům při jednání) jaké důvody ho k tomu vedly. Novela se tak snaží odstranit rozpory, které v minulosti vznikaly díky tomu, že soud takto provedl důkaz, který byl pro jednu procesní stranu příznivější než-li pro druhou, která se následně cítila jednáním soudu znevýhodněna.¹⁵⁷

Účastníci mají právo být přítomni při výslechu svědků či účastníků nebo provádění důkazu listinou, jejíž obsah je zaměřen ke zjištění rozhodných skutečností, vyjádřit se k její pravosti či správnosti a k výsledkům provedeního šetření. Ať již se jedná o důkaz prováděný při jednání či mimo něj, mají účastníci vždy právo být přítomni jeho provádění¹⁵⁸. Soud proto musí vždy vyrozumět účastníky o tom, kdy a kde bude který důkaz prováděn. Toto se týká všech důkazů bez ohledu na to, že některé prováděné důkazy se jeví i bez přítomnosti účastníka

¹⁵⁶ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 500

¹⁵⁷ POSPÍŠIL, M. Novela občanského soudního řádu je účinná. *Právní rádce*. 2009, č. 7, s. 15-17.

¹⁵⁸ srovnání s rozsudkem Ústavního soudu č. ÚS 238/2000

u jednání jako nezpochybnitelné či alespoň dostačující pro vynesení rozhodnutí. Po provedení důkazu mimo jednání pak musí předseda senátu při následujícím jednání sdělit jeho výsledky. Účastníci mají poté právo se ke všem důkazům, které byly provedeny, vyjádřit. Toto právo je zakotveno i v článku 38 Listiny základních práv a svobod, podle kterého má každý právo, aby se mohl vyjádřit ke všem prováděným důkazům, což vyplývá i ze zásady rovnosti účastníků řízení. Zásada rovnosti účastníků implikuje i zásadu, že v řízení mají být slyšeny obě strany, tj. zásadu *audiatur et altera pars*, která znamená, že o každé skutečnosti, o které se vyjadřuje jedna procesní strany, musí být dána stejná možnost vyjádření druhé straně. Soud tedy musí po každém provedeném důkazu vyzvat účastníky, zda se k němu chtějí vyjádřit, a to co do jeho obsahu, pravosti či věrohodnosti, neboť tím, že účastník přednese soudu všechny své případné výhrady a pochybnosti o spolehlivosti provedeného důkazu, přispívá k hodnocení provedených důkazů soudem. Je tedy i v zájmu soudu, aby vždy po provedení určitého důkazu v protokolu vyjádřil stanoviska přítomných účastníků, a to i v případě, kdy k provedeným důkazům žádné připomínky nemají.¹⁵⁹

Jak uvádí Vrcha¹⁶⁰, co se týče práva účastníků vyjádřit se k návrhům na důkazy a ke všem důkazům, které byly provedeny, je nutné zdůraznit, že se jedná o jejich právo a nikoliv o jejich povinnost. Přesto by měli účastníci ve sporném řízení důsledně využívat tohoto práva, jelikož právě v procesu důkazního řízení dochází ke zjišťování skutečností rozhodných pro právní posouzení věci, a to jak z pohledu žalobce, který svou žalobní konstrukci odvozuje od určitého skutkového základu, tak i ze strany žalovaného, který uvedená tvrzení zpochybňuje či dokonce prostřednictvím navržení svých důkazních prostředků aktivně vyvrací. Aktivita účastníků, zvláště s přihlédnutím k souhrnnou novelou nově zavedenými pravidly aplikace zásady koncentrace řízení, by se tedy měla vztahovat již k samému počátku procesního dokazování.¹⁶¹

Rozsah procesního dokazování je omezen zákonnými mantinely. Jeden z nejdůležitějších omezujících prvků stanoví povinnost provádět dokazování tak, aby byla šetřena povinnost zachovávat mlčenlivost o utajovaných skutečnostech

¹⁵⁹ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 501

¹⁶⁰ VRCHA, Pavel. *Civilní sporný proces : důkazní řízení. ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*. 2006, s. 5.

¹⁶¹ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 501

chráněných zvláštním zákonem (zákon č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů) a jiná zákonem stanovená nebo státem uznaná povinnost mlčenlivosti. V těchto případech lze provést výslech jen tehdy, jestliže vyslýchaného zprostil povinnosti mlčenlivosti příslušný orgán nebo ten, v jehož zájmu má tuto povinnost. Tato povinnost soudu je přímo stanovena zákonem, a sice v §124 občanského soudního řádu. Jestliže tedy oprávněný orgán odmítne vydat rozhodnutí o zproštění mlčenlivost, nemohou být v řízení před soudem utajované skutečnosti projednávány, tudíž nemohou být ani předmětem dokazování. Naopak pokud oprávněný orgán zavázanou osobu mlčenlivosti zproští, je třeba v řízení před soudem učinit zvláštní opatření k ochraně těchto skutečností. Zpravidla bývá u těchto jednání vyloučena veřejnost a všechny osoby, které se takového jednání účastní, musí být soudem poučeny podle zákona č. 148/1998 Sb., o ochraně utajovaných skutečností. Další zákonem stanovenou povinností mlčenlivosti je např. povinnost pro soudce, advokáty, znalce a tlumočníky, kteří rovněž mohou o skutečnostech podléhajících této ochraně před soudem vypovídat pouze tehdy, byli-li této povinnosti zrušeni příslušným orgánem nebo tím, v jehož zájmu jim byla povinnost mlčenlivosti uložena.¹⁶²

Další z významných omezení v provádění důkazů soudem se týká situace, kdy účastník u soudu navrhne k prokázání pravdivosti svých tvrzení důkaz, který byl získán či opatřen v rozporu s obecně závaznými právními předpisy a jehož pořízením nebo opatřením došlo k porušení práv jiné fyzické nebo právnické osoby. Soud v takovém případě navrhovaný důkaz jako nepřijatelný neprovede.¹⁶³ Jak již bylo uvedeno výše, soud sice jako jediný subjekt civilního procesu disponuje oprávněním provádět důkazy, existují však objektivní skutečnosti, které ve vztahu ke konkrétní věci znemožňují soudu omezit provádění důkazů v neprospěch účastníka, kterému svědčí právo. Ústavní soud ve svém rozhodnutí¹⁶⁴ konstatoval, že pokud soud odmítne provedení takových, účastníkem navržených důkazů, které mohou vést ke zjištění skutkového stavu věci požadovaného ustanoveními hmotného práva, lze takový postup považovat za porušení práva na

¹⁶² SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 501

¹⁶³ Čerpáno z rozsudku Nejvyššího soudu ČR spis. zn. 21 Cdo 1009/98

¹⁶⁴ Čerpáno z rozsudku Ústavního soudu ČR spis. zn. ÚS 376/2000

spravedlivý proces.

Na závěr této kapitoly se jeví jako vhodné zmínit i případ, ve kterém není třeba provádět úplné dokazování. Ustanovení §136 OSŘ v tomto směru stanoví, že lze-li výši nároků zjistit jen s nepoměrnými obtížemi nebo nelze-li ji zjistit vůbec, určí ji soud na základě své úvahy. Jde o situaci, za které je nárok prokázán co do svého základu a problematické je pouze zjišťování výše nároku. Soud tedy může výši nároku určit svou úvahou, která ale nemůže znamenat jeho libovůli a musí být tedy řádně zdůvodněna.¹⁶⁵

6.1.5 Hodnocení důkazů

Někteří autoři¹⁶⁶ nahlíží na fázi hodnocení důkazů jako na myšlenkovou činnost soudu, kterou je provedeným důkazům přisuzována hodnota závažnosti (důležitosti) pro rozhodnutí, hodnota zákonnosti, hodnota pravdivosti, popřípadě věrohodnosti.

Jiní autoři připomínají, že i přestože je hodnocení důkazů v rámci soudního procesu výhradně v kompetenci soudu, nebrání účastníkům nic v tom, aby si provedené důkazy sami pro sebe zhodnotili a z výsledků tohoto zhodnocení vyvodili závěry pro svůj další procesní postup, např. pro rozhodnutí, zda podají či nepodají opravný prostředek atd. Avšak relevantní pro rozhodnutí samo je pouze hodnocení provedené soudem.¹⁶⁷

Při hodnocení důkazů soud postupuje z hlediska jejich:

- a) Závažnosti (důležitosti) určuje, jaký význam mají jednotlivé důkazy pro jeho rozhodnutí a zda o ně může opřít svá skutková zjištění,
- b) Zákonnosti zkoumá, zda důkazy byly získány (opatřeny) a provedeny způsobem odpovídajícím zákonu nebo zda v tomto směru vykazují vady, k důkazům, které byly získány nebo provedeny v rozporu s obecně

¹⁶⁵ KINDL, M. ŠÍMA, A. DAVID, O. Občanské právo procesní. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 217, 218.

¹⁶⁶ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha: Eurolex Bohemia, 2006, s. 502

¹⁶⁷ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha: Linde, 2008, s. 272.

závaznými předpisy, soud nepřihlédne,

- c) Pravdivosti dochází k závěru, které skutečnosti (pro rozhodnutí významné a zákonné), o nichž podávají zprávu, lze považovat za pravdivé (dokázané) a které nikoli. Vyhodnocení důkazů předpokládá též posouzení věrohodnosti důkazního prostředku a způsobu, jakým se podle zákona provádí.¹⁶⁸

Králík¹⁶⁹ k problematice hodnocení důkazů soudem uvádí, že „pro hodnocení důkazů z hlediska jejich pravdivosti (věrohodnosti) zákon nepředepisuje formální postup a ani neurčuje váhu jednotlivých důkazů tím, že by některým důkazům přiznával vyšší pravdivostní hodnotu nebo naopak určitým důkazním prostředkům důkazní sílu zcela nebo zčásti odpíral. Na rozdíl od tzv. legální(formální) důkazní teorie, která -důsledně vzato- znamenala zmechanizování procesu hodnocení důkazů, neboť předem stanovila jejich hierarchii a způsob hodnocení, ponechává ustanovení §132 OSŘ postup při hodnocení důkazů úvaze soudu.“

Z ústavního principu nezávislosti soudů dle článku 82 Ústavy vyplývá zásada volného hodnocení důkazů. Tato zásada je vyjádřena i v § 132 občanského soudního řádu, podle kterého soud hodnotí důkazy podle své úvahy, a to každý důkaz jednotlivě a všechny důkazy v jejich vzájemné souvislosti, přitom pečlivě přihlíží ke všemu, co vyšlo za řízení najevo, včetně toho, co uvedli účastníci.

Zásada volného hodnocení spočívá v tom, že soud hodnotí důkazy, jež provedl, volně podle svého vnitřního přesvědčení, přičemž používá pravidel logického myšlení. Občanský soudní řád nepřiznává žádnému důkaznímu prostředku větší váhu než důkaznímu prostředku jinému. Je tedy zcela na úvaze soudu, který důkaz bude brát v konkrétním případě jako stěžejní a který naopak jako důkaz podpůrný. Výjimku představují důkazy uvedené v § 135 občanského soudního řádu, a sice provádí-li soud důkaz rozhodnutím příslušných orgánů o tom, že byl spáchán trestný čin, přestupek nebo jiný správní delikt postižitelný podle zvláštních předpisů, je soud těmito rozhodnutími vázán (to se však netýká rozhodnutí

¹⁶⁸ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 502

¹⁶⁹ KRÁLÍK, Michal. Zásada přímosti, hodnocení důkazů a jeho přezkum v dovolacím řízení. *Právní rozhledy*. 2007, č. 1, s. 21.

v blokovém řízení). Stejně tak je soud vázán rozhodnutími o osobním stavu.¹⁷⁰

Ve svém rozhodnutí¹⁷¹ ze dne 24.1.2007 Nejvyšší soud ČR přidělil hodnoceným důkazům tři základní hodnoty, a to hodnotu závažnosti, zákonnosti a pravdivosti a k procesu jejich hodnocení uvedl následující:

“Při hodnocení důkazů z hlediska jejich závažnosti (důležitosti) soud určuje, jaký význam mají jednotlivé důkazy pro jeho rozhodnutí a zda o ně může opřít svá skutková zjištění (zda jsou použitelné pro zjištění skutkového stavu a v jakém rozsahu, popřípadě v jakém směru).

Při hodnocení důkazů po stránce jejich zákonnosti zkoumá soud, zda důkazy byly získány (opatřeny) a provedeny způsobem odpovídajícím zákonu nebo zda v tomto směru vykazují vady (zda jde o důkazy zákonné nebo nezákonné); k důkazům, které byly získány nebo provedeny v rozporu s obecně závaznými právními předpisy, soud nepřihlédne.

Hodnocením důkazů z hlediska jejich pravdivosti soud dochází k závěru, které skutečnosti, o nichž důkazy (pro rozhodnutí významné a zákonné) podávají zprávu, lze považovat za pravdivé (dokázané) a které nikoli. Vyhodnocení důkazů z hlediska pravdivosti předpokládá též posouzení věrohodnosti důkazem poskytované zprávy podle druhu důkazního prostředku a způsobu, jakým se podle zákona provádí.“

Jestliže soud zjistí, že provedené důkazy si navzájem odporují, je na něm, jak se s tímto rozporem vypořádá. V odůvodnění rozhodnutí potom musí být uvedeno, proč některým důkazům soud uvěřil a jiným nikoliv, které důkazy se navzájem podporují a které důkazy nejspolehlivěji prokazují dokazovanou skutečnost. Soud se v odůvodnění musí zabývat všemi v řízení provedenými důkazy, jakož i důkazními návrhy, které účastníci přednesli, to znamená, že musí zdůvodnit, proč některé z navrhovaných důkazů neprovedl a také proč z některých provedených důkazů nevycházel.

Pokud by totiž soud tyto důkazy v odůvodnění svého rozhodnutí zcela opominul, jednalo by se o takové prosení pochybení, které zakládá nepřezkoumatelnost vydaného rozhodnutí a navíc je toto rozhodnutí postiženo vadami, které svou

¹⁷⁰ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 502.

¹⁷¹ Srov. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky spis. zn. 33 Odo 579/2005 ze dne 24.1.2007

povahou již nesou znaky protiústavnosti. Zásada volného hodnocení důkazů totiž neznamená, že by soud ve svých úvahách nad rozhodnutím, jímž řízení končí, měl na výběr, které z provedených důkazů vyhodnotí a které nikoli, nebo o které z provedených důkazů svá skutková zjištění opře a které opomene, v takových případech, jde-li o rozhodnutí již pravomocné, má účastník podávající proti němu ústavní stížnost velkou šanci na úspěch.¹⁷²

Řádné odůvodnění soudem vyhlášeného rozhodnutí tedy musí být jakýmsi komplexním přehledem úvah soudu, prostřednictvím kterých tento došel až k rozsouzení věci. Nelze v souvislosti s procesním dokazováním nevidět, že existuje velmi úzký vztah mezi důkazy a odůvodněním, ve kterém soud vysvětluje z jakého důvodu některé důkazy zohlednil a jiné nikoliv. Není tedy překvapivé, že Ústavní soud ve svém judikátu¹⁷³ vyjádřil přesvědčení, že je zcela nepřipustné takové odůvodnění soudu, které vychází z důkazů, jenž nebyly vůbec provedeny.

Konstrukce odůvodnění musí vést k jeho logické skladbě, v níž jeden závěr soudu by měl vyplývat z druhého a ve svém souhrnu by všechny měl vytvořit zcela jednotný a nerozporný celek, toto vyplývá i z ustanovení § 157 občanského soudního řádu, které soudům přesně ukládá, jak má odůvodnění rozhodnutí vypadat. Odhlédneme-li od formálních náležitostí rozhodnutí (označení soudu, účastníků, označení věci apod.), tvoří součást odůvodnění soudem nehodnocená část, do níž spadá podstatný obsah přednesů, z níž musí být dostatečně patrné, co žalobce v řízení tvrdil a jaké důkazy k prokázání tohoto tvrzení soud provedl. Těžiště odůvodnění spočívá v jeho další části, totiž v té, v níž soud má vyložit, které skutečnosti má za zjištěny (skutkový základ věci) a o které provedené důkazy tato zjištění opírá a zejména jakými úvahami se při jejich hodnocení řídil a také proč neprovedl důkazy další. Je-li takto zdůvodněn soudem zjištěný skutkový základ posuzované věci, následuje jeho rovněž zdůvodněné podřazení pod konkrétní ustanovení právní normy, v němž by měly úvahy soudu přezkoumatelným způsobem vyvrcholit.¹⁷⁴

¹⁷² SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 502, 503

¹⁷³ Čerpáno z rozsudku Ústavního soudu ČR spis. zn. ÚS 84/09

¹⁷⁴ SCHELLEOVÁ, I. et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. s. 503.

6.1.5.1 Hodnocení důkazu veřejnou listinou

I když platný občanský soudní řád nemá ohledně hodnocení důkazu soukromou listinou zvláštní ustanovení, platí nepochybně, že soud důkaz soukromou listinou zhodnotí jako každý jiný důkazní prostředek, tedy podle zásady volného hodnocení důkazů.

Ze zákona nelze ani přímo, ani nepřímo dovodit, že by pro hodnocení důkazu soukromou listinou měla platit jiná pravidla než pro hodnocení výpovědi svědka. Pokud ovšem účastník, pro kterého z výpovědi svědka vyplývají nepříznivé důsledky, pravdivost této výpovědi popře, aniž by však toto popření blíže specifikoval, případně k němu nabídl důkazy, nebude soud moci k takovému popření zásadně přihlédnout.¹⁷⁵

Pro hodnocení důkazu soukromou listinou tedy platí v zásadě stejné principy, jako pro hodnocení svědecké výpovědi. I proto platí, že pokud některý z účastníků popírá pravost nebo pravdivost ať již soukromé anebo veřejné listiny, vyzve jej soud, aby svá prohlášení odůvodnil a nabídl k nim důkazy. Samotné nijak nespecifikované popírání pravdivosti soukromé listiny nemůže mít za následek oslabení její důkazní síly. Je na tom, kdo pravdivost popírá, aby uvedl, proč není listina pravdivá a nabídl ke svému tvrzení důkazy. Pokud tedy žalovaný předloží soudu k důkazu listinu o kvitanci, vystavenou žalobcem anebo jeho právním předchůdcem, jejíž pravost žalobce nepopře, nebude mít pouhé tvrzení žalobce, že obsah listiny je nepravdivý, na hodnocení důkazů žádný vliv. Pokud však žalobce obsah listiny zpochybní, tedy bude tvrdit skutečnosti, které její obsah činí pochybným a zpravidla pokud tyto skutečnosti též budou prokázány, přihlédne k tomu soud při zvažování, zda ke skutečnosti, která má být soukromou listinou prokázána, vůbec došlo. Tak bude-li žalobce tvrdit, že kvitanci vystavil pod hrozbou násilí, ačkoliv ke splnění ve skutečnosti nedošlo a bude-li např. zjištěno, že žalovaný byl v minulosti pravomocně odsouzen pro trestnou činnost majetkové a násilné povahy, může soud v rámci volného hodnocení důkazů s přihlédnutím k výsledku výslechu účastníků dospět k závěru, že ke splnění skutečně nedošlo.

---

¹⁷⁵ SPÁČIL, Jiří. Hodnocení důkazu soukromou listinou, zejména potvrzením o splnění dluhu (kvitanci). *Právník*. 1994, roč. 6, č. 5, s. 93-98

Zpochybněním listiny je třeba rozumět tvrzení a prokázání skutečností, které činí pravdivost jejího obsahu pochybnou; pouhé popření její pravosti, případně tvrzení neověřitelných skutečností nelze za zpochybnění považovat.¹⁷⁶

Názor, že v případě pouhého popření správnosti obsahu soukromé listiny účastník, který se listiny dovolává nese procesně nepříznivé následky toho, že se v řízení nepodaří prokázat správnost soukromé listiny lze přijmout jen potud, že tento účastník nese nepříznivé důsledky toho, že se nepodaří prokázat skutkový děj v listině uvedený; ty nese ovšem bez ohledu na popírání správnosti listiny. Pokud by však věc byla chápána tak, že v případě popření správnosti listiny se jí nelze dovolávat a je třeba nabídnout další důkazy, šlo by o pojetí nesprávné, pokud jde o listiny, svědčící v neprospěch vystavitele.¹⁷⁷

---

¹⁷⁶ SPÁČIL, J. Hodnocení důkazu soukromou listinou, zejména potvrzením o splnění dluhu (kvitancí). *Právník*. 1994, roč. 6, č. 5, s. 93-98

¹⁷⁷ Tamtéž s. 93-98

7. Dokazování před odvolacím soudem

7.1 Systém neúplné apelace a jeho vliv na dokazování

Odvolací řízení jako takové je založeno na apelačním systému, který vyjadřuje, že odvolací soud není vázán skutkovými zjištěními a závěry soudu prvního stupně a že odvolací soud může provádět dokazování ve věci samé. V závislosti na okolnosti, zda výsledky důkazního řízení před soudem I. stupně mohou být odvolacím soudem přezkoumány též s přihlédnutím ke skutečnostem a důkazům, které účastník uplatnil teprve v odvolacím řízení, protože nebyly známy již za řízení před soudem prvního stupně, se rozlišuje apelace úplná a neúplná.¹⁷⁸

Zákonem č. 30/2000 Sb., označovaným jako „velká novela“, kterým se změnil s účinností od 1.1.2001 o.s.ř., byl do odvolacího řízení zaveden systém tzv. neúplné apelace. Podstatou této procesní změny je zákaz uplatňování tzv. novot(skutečností a důkazů, které nebyly uplatněny před soudem I. stupně) v odvolání proti meritornímu rozhodnutí. Tento systém je logickým vyústěním prvků koncentrace řízení, které byly výše uvedenou novelou zavedeny do průběhu řízení před soudem I. stupně. Původní systém úplné apelace byl příliš benevolentní, a býval proto ze strany účastníků často zneužíván k obstrukcím, které následně vedly k průtahům v řízení. Změna systému odvolání, provedená novelou z roku 2000, tedy zdravou mírou působí na účastníky řízení a fakticky je nutí, aby svou žalobu či procesní obranu proti žalobě řádně připravili, a to pod sankcí ztráty procesu.¹⁷⁹

Systém apelace úplné, na němž bylo vystavěno odvolací řízení dle právní úpravy platné do 31.12.2000, je nadále zachován jen pro řízení svou povahou sporná(tzn. věci uvedené v ustanovení §120 odst. 2), při přezkoumání rozsudků pro uznání, rozsudků pro zmeškání a rozhodnutí, jimiž se nerozhoduje ve věci samé, a také pro odvolání proti rozhodnutím vydaným v řízení o výkon rozhodnutí.

Východiskem pro užití systému neúplné apelace v jeho aktuální podobě je zásada, že soud prvního stupně je instancí skutkovou, u které mají být zásadně při jediném jednání provedeny všechny účastníky navržené důkazy potřebné k prokázání

¹⁷⁸ DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád II. §201 až 376. Komentář.1. vydání. Praha:C.H.Beck, 2009, 1776 s., s. 1638.

¹⁷⁹ WINTEROVÁ, Alena et al. *Občanské právo procesní : studijní příručka*. 4. dopl. vyd. Praha : Linde, 2006., s. 475

sporných právně-významných skutkových tvrzení. V rámci tohoto postupu zákon ukládá účastníkovi povinnost tvrdit před soudem prvního stupně všechny pro věc v té době existující právně významné skutečnosti, na jejichž podporu je účastník povinen označit důkazy způsobilé k jejich prokázání. O této své významné procesní povinnosti musí být účastník soudem poučen. Nastane-li koncentrace řízení, lze uvést nové skutečnosti a důkazy jen za podmínek, uvedených v ustanovení §118b odst. 1 větě třetí, a po rozhodnutí soudu prvního stupně ve věci samé jen za podmínek uvedených v ustanovení §205a odst. 1.¹⁸⁰

V předmětném ustanovení §205a odst. 1 je obsažen jednak obecný zákaz uvádění nových skutečností a důkazů v odvolání, dále však zákon uvádí taxativně výčet výjimek z tohoto zákazu. Nastane-li pak některá z výjimek, uvedených v §205a odst. 1 písm a) až f), může účastník v odvolacím řízení uplatnit nové skutečnosti a důkazy v rozsahu, ve kterém to výjimky umožňují (srov. rozsudek Nejvyššího soudu ČR¹⁸¹). V ostatních případech nemohou být nové skutečnosti a důkazy v odvolání účinně uplatněny, a to ani za okolnosti, že je účastník nemohl bez své viny uplatnit.¹⁸²

7.1.1 Rozsah uplatnění nových důkazů v odvolacím řízení a vliv režimu koncentrace řízení

Ustanovení §205a odst. 1 obsahuje pod písm. a) až f) celkem šest výjimek z obecného zákazu uvádění nových skutečností a důkazů v rámci odvolacího řízení.

Co se týče výjimky, označené písmenem a), je zřejmé, že se tato váže k podmínkám za nichž probíhá řízení, příslušnosti soudu, jeho obsazení a vyloučení soudců či přísedících. Soud tyto podmínky zkoumá kdykoliv v průběhu řízení a pokud zjistí jejich nedostatek, který nelze odstranit či který se odstranit nepodařilo, a to i přestože to bylo možné, nemůže rozhodnout ve věci samé a řízení zastaví. Prokazatelný nedostatek podmínek řízení nelze v systému neúplné apelace tolerovat ani v odvolacím řízení. Tato výjimka ze zákazu novot tedy

¹⁸⁰ DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád II. §201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 1776 s., s. 1638.

¹⁸¹ Čerpáno z rozsudku Nejvyššího soudu České republiky spis. zn. 21 Cdo 1681/2004 ze dne 2.12.2004

¹⁸² DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád II. §201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 1776 s., s. 1638.

umožňuje účastníkovi uvádět v odvolání nové důkazy a skutečnosti, týkající se podmínek řízení.¹⁸³

Kromě výše uvedené absence náležitých podmínek řízení, rozšiřuje písm. b) shora uvedeného ustanovení odvolací důvody o další vady řízení. Takovou vadu řízení může představovat např. stav, kdy soud prvního stupně nepřihlédne k odvolatelem tvrzeným skutečnostem, ačkoliv k tomu byly splněny všechny procesní předpoklady. Nejvyšší soud judikoval, že o takovou vadu řízení se „jedná například tehdy, jestliže v rozporu s ustanovením § 120 o. s. ř. nebyly vůbec zjišťovány okolnosti rozhodné pro posouzení věci, přestože byly tvrzeny a k jejich prokázání byly nabízeny důkazy, nebo jestliže okolnosti rozhodné pro posouzení věci sice nebyly tvrzeny, ale měly být zjišťovány jako skutkový podklad pro posouzení skutečnosti, již je soud povinen se zabývat z úřední povinnosti (např. prekluzí uplatněného nároku).“¹⁸⁴

Další výjimka, označená písmenem c), umožňuje účastníkovi uplatnit v odvolacím řízení takové důkazy a skutečnosti, kterými má být zpochybněna věrohodnost důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu I. stupně. Tato výjimka se váže především k nemožnosti účastníka předvídat hodnocení důkazů, prováděné soudem prvního stupně. Výsledek hodnocení totiž soud uvede až v odůvodnění svého rozhodnutí ve věci samé. Účastníkovi je tak v systému neúplně apelace umožněno posoudit správnost hodnocení důkazů soudem I. stupně a následně v odvolacím řízení reagovat na nesprávné rozhodnutí ve věci pomocí nových skutečností a důkazů. Je evidentní, že odvolatel může zpochybňovat jen věrohodnost těch důkazních prostředků, na nichž spočívá rozhodnutí soudu prvního stupně, jelikož zpochybňování ostatních důkazních prostředků, na nichž nespočívá rozhodnutí soudu není relevantní. Zpochybněním věrohodnosti důkazních prostředků se v rámci odvolacího řízení rozumí především tvrzení takových skutečností, které vyvracejí závěr soudu prvního stupně o tom, že určitý důkazní prostředek je nevěrohodný, či věrohodný, popřípadě že měl být soudem prvního stupně hodnocen jinak.¹⁸⁵

¹⁸³ DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád II. §201 až 376. Komentář.1. vydání. Praha:C.H.Beck, 2009, 1776 s., s. 1640.

¹⁸⁴ Čerpáno z rozhodnutí Nejvyššího soudu české republiky spis. zn. 21 Cdo 870/2002 ze dne 5.2.2003

¹⁸⁵ DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád II. §201 až 376. Komentář.1. vydání. Praha:C.H.Beck, 2009, 1776 s., s. 1641.

O zpochybnění věrohodnosti důkazních prostředků naopak nejde v případě, kdy má být pomocí skutečností a důkazů, které účastník nově uplatnil v odvolání proti rozhodnutí soudu prvního stupně nebo za odvolacího řízení, skutkový stav věci zjištěn jinak, než jak ho zjistil soud prvního stupně na základě jím provedeného hodnocení důkazů.¹⁸⁶

Co se týče výjimky, vyplývající z písmene d) ustanovení §205 a odst. 1, může na jejím základě účastník tvrdit nové skutečnosti a důkazy v odvolacím řízení tehdy, když jimi má být splněna povinnost tvrdit všechny pro rozhodnutí významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a nebyl řádně poučen dle ustanovení §118a odst. 1 až 3. Lze tedy říci, že pokud odvolatel neměl v řízení před soudem prvního stupně úspěch, že příčinou neúspěchu odvolatele ve věci bylo neunesení břemene tvrzení či důkazního břemene, a že uvedený stav nastal z důvodu nesplnění poučovací povinnosti, uvedené v §118a odst. 1 až 3 soudem, připouští tato výjimka, aby odvolatel uvedl v odvolání nové důkazy a skutečnosti, pomocí kterých učiní zadost své povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní a odvrátí pro něj nepříznivý výsledek řízení.¹⁸⁷

Výjimka ze zákazu novot v odvolacím řízení, vycházející z písmene e) reaguje na situaci, kdy odvolatel nebyl soudem řádně poučen o neúplné apelaci dle §119a odst. 1. Jedním z mnoha nových případů tzv. zvláštní poučovací povinnosti, kterou „velká novela“ o.s.ř. účinná od 1.1.2001 do civilního procesu přinesla, je i poučení o neúplné apelaci dle ustanovení §119a odst. 1, které se má uskutečnit před tím, než soud I. stupně vyhlásí rozhodnutí ve věci samé. Soud je povinen účastníkům vysvětlit obsah, podmínky a důsledky neúplné apelace, jelikož ta má pro jejich postavení závažné důsledky. Pokud se účastníkovi tohoto závažného poučení nedostalo, může s odkazem a tuto výjimku prolomit zákaz uplatňování nových důkazů a skutečností v odvolacím řízení.¹⁸⁸

Poslední výjimka ze zákazu novot, označená písmenem f) se váže na skutečnosti, které nastaly po vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně. Je nepochybné, že

¹⁸⁶ Čerpáno z rozhodnutí Nejvyššího soudu české republiky spis. zn. 21 Cdo 818/2003 ze dne 16.7.2003

¹⁸⁷ DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád II. §201 až 376. Komentář.1. vydání. Praha:C.H.Beck, 2009, 1776 s., s. 1642.

¹⁸⁸ WINTEROVÁ, Alena et al. *Občanské právo procesní : studijní příručka*. 4. dopl. vyd. Praha : Linde, 2006., s. 476.

takové skutečnosti jsou v řízení nové, jelikož v době vyhlášení rozhodnutí soudu prvního stupně ještě neexistovaly, a nemohly být tedy v řízení před tímto soudem uplatněny. I přestože představují tradiční důvod pro podání žaloby na obnovu řízení, lze je použít také v odvolání proti rozhodnutí soudu I. stupně. Naproti tomu skutečnosti a důkazy, které prokazatelně existovaly v době řízení před soudem prvního stupně, a které přesto nebyly účastníkem uplatněny, nemohou být v rámci odvolacího řízení nastoleny.¹⁸⁹

Jelikož v souvislosti se zavedením univerzální koncentrace řízení před soudem prvního stupně nedošlo ke změnám v úpravě odvolacího řízení, je nutné zabývat se tím, jak ovlivňuje koncentrace posunutá na samotný začátek řízení před soudem možnost uplatňování novot v odvolacím řízení v systému neúplné apelace. Při porovnání výjimek z koncentrace řízení s dosavadními výjimkami z neúplné apelace v odvolacím řízení, tedy s důvody uvedenými v ustanovení § 205a odst. 1 o. s. ř., lze zjistit, že tři z nich jsou společné. Jak za řízení před soudem prvního stupně, tak i v odvolacím řízení mohou účastníci uplatňovat i jako nové ty skutečnosti a důkazy, jimiž účastník hodlá zpochybnit věrohodnost provedených důkazních prostředků (neboť to nelze předvídat), a z povahy věci také ty skutečnosti a důkazy, které nastaly nebo vznikly později (míněno po koncentraci v řízení před soudem prvního stupně anebo po rozhodnutí soudu prvního stupně), popřípadě, které nemohl bez své viny včas uvést.¹⁹⁰

7.2 Úvaha nad možností odvolacího soud dokazovat

Je zřejmé, že v případě zjišťování hmotněprávních skutečností má odvolací soud právo a zároveň povinnost sám provést účastníky navržené důkazy, pokud se nejedná o kvantitativně rozsáhlé doplnění dokazování. Odvolací soud je však vázán i dalšími limity, které zmenšují jeho možnosti dokazovat.

Důkazní aktivita odvolacího soudu není přípustná ani v následujících případech:

- Odvolací soud je ve sporném řízení vázán rozsahem podaného odvolání.

¹⁸⁹ DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád II. §201 až 376. Komentář.1. vydání. Praha:C.H.Beck, 2009, 1776 s., s. 1643.

¹⁹⁰ BUREŠ, J. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1.7.2009. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 12, s.29.

Nemůže tedy poznávat skutečnosti, které by odůvodňovaly jiné rozhodnutí ve výrocích, které nebyly odvoláním napadeny. S výjimkou zákonných výjimek.

- Omezení vyplývající z předchozí koncentrace navozené vyhlášením napadeného rozsudku soudem prvního stupně (§ 213 odst. 5 o.s.ř.).
- Odvolací soud z vlastní iniciativy nemá ve sporu vyhledávat nové skutečnosti a důkazy důležité pro rozhodnutí ve věci samé (§ 212a odst. 3 o.s.ř.). Skutkovou a důkazní iniciativu musí (na rozdíl od soudu prvního stupně) zcela přenechat účastníkům.

Projevy předchozí koncentrace, jakož i samostatná důkazní iniciativa odvolacího soudu, si zaslouží bližší pozornost.

Koncentrací rozumíme navození skutkového a důkazního „stopstavu“ k určitému okamžiku řízení. Podle české právní úpravy k ní mimo jiné dochází v okamžiku vyhlášení rozsudku soudem prvního stupně. K tomu, aby ke koncentraci skutečně došlo, je třeba, aby soudce před vyhlášením rozhodnutí strany sporu poučil o svém předchozím skutkovém a právním náhledu na věc a zároveň je upozornil na to, že ke koncentraci okamžikem vyhlášení rozsudku dojde. Pokud účastník, jemuž hrozí prohra ve sporu, na poučení nezareaguje a neoznačí další skutečnosti nebo důkazy ve svůj prospěch, tuto možnost nenávratně ztratí. Tento fakt musí respektovat nejen prohrávající účastník, ale i odvolací soud v případném odvolacím řízení.¹⁹¹

Koncentrace navozená rozsudkem soudu prvního stupně na základě ve své podstatě hmotněprávního poučení podle § 118a odst. 1 až 3 o.s.ř. by logicky měla nastat pouze u toho účastníka, vůči němuž poučení soudu o možnosti neúspěchu ve sporu směřuje. Poučení podle § 118a o.s.ř. je totiž určeno jen účastníku, jemuž hrozí riziko ztráty sporu. V následujícím odvolacím řízení by tedy skutkový a důkazní „stopstav“ měl platit jen vůči v řízení před soudem prvního stupně neúspěšnému odvolateli. Jenže ustanovení § 211a o.s.ř. tento fakt nebere na vědomí. Předpokládá totiž, že odvolací soud přezkoumá hmotněprávní závěry soudu jen v rozsahu odvolatelem tvrzených skutečností a důkazů. Existují však zvláštní situace, při nichž by důsledné uplatnění ustanovení § 211a o.s.ř. bylo pro

¹⁹¹ SVOBODA, K. Do jaké míry lze dokazovat před odvolacím soudem. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 6, s. 251-256.

v řízení před prvostupňovým soudem úspěšného účastníka nepřiměřeně přísné. Například tehdy, když odvolací soud ze své vlastní iniciativy doplní dokazování (§ 213 odst. 4 o.s.ř.) a dospěje k jiným nebo novým skutkovým závěrům, které třeba i zčásti přivodí změnu rozsudku ve prospěch odvolatele. Za takových okolností je třeba v zájmu rovnosti zbraní všech účastníků poskytnout straně, která se neodvolala, nový prostor k uplatnění skutečností a důkazů.¹⁹²

Takže pokud odvolací soud dospěje k závěru, že je namístě třeba i zčásti rozhodnout ve prospěch odvolatele, musí účastníku, který byl v řízení před soudem prvního stupně úspěšný, předem sdělit, že mu hrozí prohra ve sporu a proč tomu tak je. Tento účastník by poté měl mít možnost do řízení vnést další skutečnosti a důkazy. Odvolací soud je nemůže odmítnout s odůvodněním, že řízení již bylo zkoncentrováno. Řízení sice okamžikem vyhlášení prvostupňového rozsudku zkoncentrováno bylo, ale hmotněprávní poučení podle § 118a o.s.ř. nesměřovalo vůči těm účastníkům, kteří byli v řízení před soudem první stolice úspěšní. Proto by tito účastníci měli mít právo zabránit svojí skutkovou a důkazní iniciativou změně rozhodnutí v jejich neprospěch. Jinak budou vůči odvolateli znevýhodněni.¹⁹³

Stává se, že odvolací soud dospěje k jinému skutkovému či právnímu závěru pouze v některé dílčí otázce, která však má na rozhodnutí ve věci samé vliv. V takovém případě ztrácí koncentrace nastolená vyhlášením prvostupňového rozsudku svoji účinnost, co se týče té předběžné otázky, vůči které odvolací soud zaujal jiný skutkový nebo první názor. Odvolací soud je povinen o svém odchylném skutkovém či právním názoru (a tím i o částečném prolomení koncentrace) strany řízení poučit. Zároveň odvolací soud musí dát účastníkům prostor k doplnění jejich skutkové a právní argumentace. Jinak se vystaví riziku, že jeho rozhodnutí bude zrušeno v dovolacím řízení nebo Ústavním soudem s odůvodněním, že došlo k porušení zásady předvídatelnosti rozhodnutí, a tím i práva na spravedlivý proces.¹⁹⁴

Dá se říci, že v případě nových skutkových zjištění nebo při změně skutkových zjištění (ve srovnání se soudem prvního stupně) by odvolací soud měl postupovat

¹⁹² SVOBODA, K. Do jaké míry lze dokazovat před odvolacím soudem. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 6, s. 251-256

¹⁹³ Tamtéž, s. 251-256

¹⁹⁴ Tamtéž, s. 251-256.

tak, jako kdyby řízení ohledně těchto skutečností nebylo zkoncentrováno. Ke koncentraci řízení ohledně těchto skutkových okolností dojde až okamžikem vyhlášení odvolacího rozsudku.

V některých případech dochází k tomu, že soud prvního stupně „zapomene“ účastníky před vyhlášením svého rozsudku poučit o svém předběžném skutkovém a právním závěru dle ust. § 118b odst. 1 až 3 o.s.ř. nebo je poučí nesprávně či nedostatečně. Neúspěšný účastník pak v odvolání může právem namítat, že rozsudek soudu prvního stupně byl pro něj překvapivý, a neměl proto prostor k tomu, aby se vůči argumentaci uvedené v napadeném rozsudku bránil. Pokud odvolací soud skutečně dospěje k závěru, že rozsudek soudu prvního stupně byl pro účastníky překvapivý, měl by sám tuto nesrovnalost napravit a účastníky poučit (§ 213b odst. 2 o.s.ř.). Až tehdy, když účastníci na doporučení ze strany odvolacího soudu zareagují tak, že do řízení vnesou další skutečnosti a důkazy, může odvolací soud (za předpokladu naplnění podmínek daných ustanovením § 213 odst. 4 o.s.ř.) rozsudek soudu prvního stupně zrušit a věc vrátit soudu prvního stupně k novému projednání a rozhodnutí (§ 219a odst. 2, § 221 odst. 1 písm. a) o.s.ř.). Nenaplnění poučovací povinnosti soudem prvního stupně tedy není samo o sobě důvodem pro zrušení napadeného rozsudku. I překvapivé rozhodnutí může být správné.¹⁹⁵

Koncentrace navozená vyhlášením rozsudku soudem prvního stupně má účinky pouze v následujícím odvolacím řízení. Pokud odvolací soud věc zruší a vrátí, koncentrace navozená zrušovaným rozhodnutím zaniká.¹⁹⁶

7.3 Dokazovací iniciativa odvolacího soudu

Důkazní aktivitu soudu zásadním způsobem omezuje § 212a odst. 3. o.s.ř., podle něhož v odvolacím řízení odvolací soud smí ke hmotněprávním skutečnostem a důkazům o nich (s výjimkou tzv. „nesporů“) přihlídnout jen tehdy, když byly některým z účastníků během řízení před soudem prvního stupně nebo přímo v odvolacím řízení uplatněny. Při důsledném dodržení dikce tohoto ustanovení by

---

¹⁹⁵ SVOBODA, K. Do jaké míry lze dokazovat před odvolacím soudem. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 6, s. 251-256

¹⁹⁶ Tamtéž, 254, 255.

odvolací soud žádné skutečnosti a důkazy z vlastní iniciativy do sporu vnášet neměl. Témuž závěru nasvědčuje ust. § 213 odst. 4 věta první o.s.ř.: „Odvolací soud doplní dokazování o účastníky navržené důkazy, které dosud nebyly provedeny, ukazuje-li se to potřebné ke zjištění skutkového stavu věci.“ Odvolací soud by neměl svévolně vnášet do řízení další skutečnosti a důkazy i s ohledem na § 205 odst. 2 o.s.ř.. Ani toto ustanovení nepřipouští, aby odvolacím důvodem mohly být odvolatelem nově vnesení skutečnosti a důkazy, které nebyly uplatněny před zkoncentrováním řízení (tedy do vyhlášení napadeného rozsudku soudu prvního stupně).

Na druhé straně tentýž občanský soudní řád v ustanovení § 213a odst. 1 o.s.ř. sděluje, že odvolací soud může provést i účastníky nenavržené důkazy v případě, že jejich potřeba vyšla během řízení najevo. Rozpor mezi ustanoveními § 212a odst. 3, § 213 odst. 4 věty první a § 205a odst. 2 o.s.ř., které vylučují, aby odvolací soud do věci sám od sebe vnášel další skutečnosti a důkazy, na straně jedné, a ustanovením § 213a odst. 1 o.s.ř. se projevuje nekoncepčnost zákonodárce při vymezování základních pravidel pro dokazování.¹⁹⁷

Současná praxe vypadá tak, že odvolací soudy bez bližšího odůvodnění do řízení další skutečnosti a důkazy do jisté míry svévolně vnášejí a posléze k nim při svém rozhodování přihlížejí. Tím ovšem porušují zásadu nestrannosti, protože pomáhají jedné ze stran sporu s unesením břemene tvrzení a prokazování. Proto se autor přiklání k tomu, že odvolací soudy by (s výjimkou „nesporů“) měly svoji skutkovou a důkazní iniciativu omezit na minimum a vycházet jen z těch skutečností a důkazů, které byly do řízení vneseny účastníky.

Stává se, že odvolací soud doplní dokazování nějaké pro rozhodnutí důležité skutečnosti tak, že provede zcela nový důkaz nebo zopakuje důkaz, který sice byl před prvostupňovým soudem již proveden, ale ten z něj neučinil žádné skutkové závěry. Na základě takového doplnění dokazování pak odvolací soud dospěje k jinému skutkovému zjištění než soud prvního stupně. Tento postup je s ohledem na již výše zmíněnou judikaturu Ústavního soudu diskutabilní. Správně by odvolací soud měl zopakovat veškeré důkazy, které při zjišťování přezkoumávané skutečnosti provedl již soud prvního stupně. Pokud to neudělá, vzniknou dvě

¹⁹⁷ SVOBODA, K. Do jaké míry lze dokazovat před odvolacím soudem. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 6, s. 251-256

skupiny důkazů. Do první skupiny bude patřit důkaz (důkazy), které provedl přímo odvolací soud. Druhou skupinu vytvoří důkazy, které prováděl jen soud prvního stupně, a odvolací soud vycházel jen z jejich zachycení v protokolu (například výpovědi svědků, místní šetření apod.). Je jasné, že odvolací soud bude přikládat větší váhu důkazům, které sám bezprostředně provedl, a může podcenit význam ostatních důkazů.¹⁹⁸

7.4 Doplnění dokazování před odvolacím soudem dle ustanovení §213 odst. 4 o.s.ř.

Na základě ustanovení §219a odst. 2 o.s.ř.(ve znění novely č. 59/2005) platí, že „Odvolací soud rozsudek nebo usnesení, jímž bylo rozhodnuto ve věci samé, zruší také tehdy, jestliže ke zjištění skutkového stavu věci je třeba provést další účastníky navržené důkazy, které nemohou být provedeny v odvolacím řízení(§213 odst. 3 a 4); ustanovení §213 odst. 5 tím nesmí být dotčeno.“

Z uvedené zákonné úpravy vyplývá, že přestože odvolací soud není vázán skutkovým stavem zjištěným soudem prvního stupně a může sám provádět důkazy dosud neprovedené, tato možnost má své meze ve dvou zákonem stanovených podmínkách.

Odvolací soud totiž nemůže provést takové důkazy, pokud by to mělo znamenat slovy zákona provedení rozsáhlého doplnění dokazování a jestliže ke skutečnosti, jež jimi má být prokázána, dosud nebylo provedeno žádné nebo zcela nedostatečné dokazování. Obě zákonné podmínky musí být splněny kumulativně. Je tak povinností soudu v každém konkrétní případě, kdy dojde k názoru, že je třeba ke zjištění skutkového stavu věci doplnit dokazování o účastníky navržené důkazy, které dosud nebyly provedeny, zvažovat, zda má být provedeno rozsáhlé doplnění dokazování, a zda ke skutečnosti, která má být díky nim prokázána, dosud nebylo provedeno žádné nebo zcela nedostatečné dokazování, a po takové úvaze buď rozhodnutí soudu prvního stupně ve smyslu ustanovení §219a odst. 2 o.s.ř. zrušit, nebo takové důkazy provést.¹⁹⁹

¹⁹⁸ SVOBODA, K. Do jaké míry lze dokazovat před odvolacím soudem. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 6, s. 251-256.

¹⁹⁹ MALENOVSKÝ, R. K jedné zásadní otázce doplnění dokazování etc. *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 3, s. 18-21

Pro odvolací soud však může být značným problémem vypořádat se s otázkou, zda se v tom kterém konkrétním případě jedná o rozsáhlé doplnění dokazování či nikoliv. Stojí před nutností podřazení jedinečné skutkové podstaty pod obecnou právní normu, přičemž této činnosti předchází rekonstrukce právní normy, ujasnění si jejího obsahu. To z důvodu, aby bylo zřejmé, ve vztahu k čemu, co se relevantní skutkové situace týče, dochází k podřazení. Výraz rozsáhlé doplnění dokazování však trpí značnou vágností, přičemž je možné jej vyložit dvěma způsoby. Buď se má z pohledu zákonodárce jednat o kvantitativní aspekt doplnění dokazování, tj. aspekt vyjadřující množství důkazů, které by měly být za odvolacího řízení provedeny, nebo o kvalitativní aspekt, zdůrazňující důležitost skutečnosti, jež má být prokázána dosud neprovedenými důkazy pro celkové posouzení věci.²⁰⁰

7.4.1 Interpretace ustanovení §213 odst. 4 o.s.ř.

Ustanovení § 213 odst. 4, věta za středníkem, o.s.ř. v citovaném současném znění bylo do občanského soudního řádu vloženo novelou, provedenou zákonem č. 59/2005 Sb. Touto změnou došlo (ve srovnání s předchozí úpravou občanského soudního řádu) k opětovnému omezení rozsahu dokazování prováděného odvolacím soudem, a to ve vztahu ke zkoumanému výrazu navíc v podobě obdobné formulace („rozsáhlejší doplnění“ v předchozím občanském soudním řádu a „rozsáhlé doplnění dokazování“ v navrhovaném znění ústavněprávním výborem); tím dal ústavně právní výbor najevo, že tak výrazné omezení zásady dvojinstančnosti považuje za nežádoucí.²⁰¹

Z uvedeného lze dovodit jednoznačnou vůli zákonodárce v tom směru, že smyslem a účelem novelizovaného ustanovení §213 odst. 4, věta za středníkem, o.s.ř. je realizace zásady dvojinstančnosti řízení, a tedy úmysl ji alespoň v nějaké míře v rámci civilního řízení zachovat. Výše zmíněné ustanovení tak představovalo jistý korektiv základního cíle poslaneckého návrhu zákona, a to posunout odvolací soud směrem k plnohodnotné skutkové instanci.

²⁰⁰ MALENOVSKÝ, R. K jedné zásadní otázce doplnění dokazování v řízení před odvolacím soudem dle občanského soudního řádu. *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 3, s. 18-21

²⁰¹ Tamtéž, s. 18-21.

Z pohledu teleologického lze na ustanovení §213 odst. 4 o.s.ř., nahlížet jako na pokus o nalezení proporcionality mezi úsilím minimalizovat možná pochybení v rozhodnutích soudů prvního stupně, a realizovat tak zájem účastníka řízení na umožnění přezkumu správnosti závěrů soudu první instance na jedné straně a snahu zkrátit celkovou dobu řízení a s tím spojené narušení právní jistoty nastolenou rozhodnutím soudu prvního stupně na druhé straně.

Je přitom zřejmé, že z pohledu zásady dvojinstančnosti řízení není rozhodující, zda odvolací soud hodlá provést jeden či více dosud neprovedených důkazů (tedy hledisko kvantity doplnění dokazování), nýbrž zásadní je významnost skutečnosti pro posouzení věci, jež má být prokázána dosud neprovedenými důkazy, která může být větší například v situaci, kdy je proveden jeden důkaz zásadní významnosti, oproti provedení deseti nepřímých důkazů malé důležitosti.

Jinými slovy, z hlediska minimalizace možného pochybení v rozhodnutích soudu prvního stupně a zájmu účastníka řízení na umožnění přezkumu správnosti závěrů soudu jedné instance není podstatný počet dosud neprovedených důkazů, které hodlá odvolací soud provést, nýbrž to, jaký význam bude mít skutečnost, která má být provedenými důkazy prokázána, pro posouzení věci. Zásada dvojinstančnosti bude tedy v řízení intenzivněji narušena v případě, kdy bude proveden jediný důkaz, mající na výsledné posouzení věci zásadní vliv, oproti situaci, kdy bude provedeno deset důkazů, nicméně na hodnocení věci tyto důkazy zásadní vliv mít nebudou.²⁰²

Na základě výše popsaných skutečností lze dospět k závěru, že výraz „rozsáhlé doplnění dokazování“ má představovat takové dokazování, které má vést k prokázání skutečnosti, jež může být zásadního charakteru, tedy způsobitá rozhodujícím způsobem ovlivnit celkové posouzení věci. Jde tedy o takovou skutečnost, která má potenciál ovlivnit zásadním způsobem celkové posouzení věci.²⁰³

Na podporu tohoto závěru lze též argumentovat tím, že ve vztahu ke zkoumanému výrazu došlo ke zvolení obdobné formulace („rozsáhlé doplnění dokazování“) jako v předchozí úpravě občanského soudního řádu („rozsáhlejší doplnění“), což bylo

²⁰² MALENOVSKÝ, R. K. jedné zásadní otázce doplnění dokazování v řízení před odvolacím soudem dle občanského soudního řádu. *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 3, s. 18-21

²⁰³ Tamtéž, s. 18-21

jedním z ustanovení, v jejichž rámci byla uskutečněna zásada dvojinstančnosti řízení, neboť jím byl omezován rozsah dokazování prováděného odvolacím soudem, a to právě v reakci na silné omezení této zásady, které bylo zobrazeno v původním poslaneckém návrhu zákona, když omezení rozsahu dokazování se vypouštělo. Z takového postupu lze dovodit projev vůle zákonodárce přiřadit vykládanému výrazu obdobný obsah, tedy zachovat určitou kontinuitu ve vztahu k předchozí úpravě. Přitom pojem „rozsáhlejší dokazování“ byl podle předchozí úpravy vykládán praxí obecných soudů tak, že nemůže jít o takové dokazování, jehož výsledkem by měla být zásadní skutková zjištění, jež rozhodujícím způsobem ovlivní právní posouzení věci, neboť pak by takovým dokazováním bylo v odvolacím řízení účastníkovi odňato právo domáhat se přezkoumání skutkových zjištění, ovlivňujících právní závěr soudu.²⁰⁴

Ústavní soud se vyslovil ve vztahu k interpretaci pojmu „rozsáhlejší dokazování“ v obdobném smyslu, když konstatoval, že:“ Pokud navrhovatelé namítají, že krajský soud v řízení překročil svou pravomoc tím, že provedl dokazování nad rámec své přezkumné činnosti, čímž jim odňal právo domáhat se přezkoumání skutkových zjištění, Ústavní soud poukazuje v této souvislosti na ustanovení §213 o.s.ř., podle kterého může odvolací soud doplnit dokazování, nejde-li o rozsáhlejší doplnění, a lze-li je provést bez průtahů. Takové okolnosti nepochybně v odvolacím řízení nastaly. Výsledkem dokazování před odvolacím soudem nebyla žádná nová zásadní skutková zjištění, která by rozhodujícím způsobem ovlivnila právní posouzení věci, nýbrž byly jen doplněny důkazy provedené již soudem I. stupně a na výsledné rozhodnutí neměli tyto důkazy zásadní vliv, neboť jen potvrdily skutečnosti zjištěné v řízení před soudem I. stupně.“

Závěrem lze říci, že pouze z ustanovení §219 o.s.ř. vyplývá, že v možnosti sám dojít ke zcela odlišným skutkovým nebo právním závěrům je odvolací soud v důsledku omezení normativní existencí jiného ustanovení o.s.ř., a to ustanovením §213 odst. 4, věta za středníkem, o.s.ř. v souvislosti s ustanovením §219a odst. 2 o.s.ř., tedy je oprávněn postupovat dle ustanovení §219 za situace, kdy již přijal závěr, že provedením doplněného dokazování by neměla být prokázána

---

²⁰⁴MALENOVSKÝ, R. K jedné zásadní otázce doplnění dokazování v řízení před odvolacím soudem dle občanského soudního řádu. *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 3, s. 18-21

skutečnost, která by byla způsobilá rozhodujícím způsobem ovlivnit celkové posouzení věci, a současně ke skutečnosti, jež by měla být dokazování prokázána, dosud nebylo provedeno žádné nebo zcela nedostatečné dokazování.²⁰⁵

---

²⁰⁵ MALENOVSKÝ, R. K jedné zásadní otázce doplnění dokazování v řízení před odvolacím soudem dle občanského soudního řádu. *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 3, s. 18-21.

8. Změny v dokazování v souvislosti s novelou o.s.ř. č. 7/2009 Sb.

8.1 Přípravné jednání, koncentrace řízení a konkrétní změny procesního dokazování

8.1.1 Nová úprava koncentrace řízení a její vliv na dokazování

Jak je patrné z odborné diskuse, která probíhala před účinností novely č. 7/2009 Sb. na poli stavovských periodik či přímo na seminářích a přednáškách k danému tématu, především stav advokátní nemůže se zcela shodnout se zástupci českého soudnictvím na tom, zda-li je novela skutečným, faktickým přínosem pro pravidla českého civilního procesu či nikoliv. Advokáti (např. Vlk ve svém článku²⁰⁶) mají většinou z novely o.s.ř. nejasný pocit strachu, že je může především díky zavedenému institutu koncentrace řízení omezit v jejich působnosti, a tedy zkomplikovat jim již mnohdy tak složité hájení zájmů jejich mandanta. Soudci (např. Jirsa ve svém článku²⁰⁷) naopak mají z novely většinou dobrý pocit, jelikož věří, že jim pomůže jako účinný legislativní nástroj zkrátit a zefektivnit délku řízení, nemluvě o nových možnostech doručování.

Dne 1.7.2009 nabyla, jak bylo již shora uvedeno, účinnosti novela č. 7/2009 Sb., novelizující stávající zákon č. 99/1963 Sb., o.s.ř. Co se týče nového režimu „koncentrace řízení“, jsou pro něj klíčovými ustanoveními novely §114c a na něj navazující §118b. Novelizovaný soudní řád opouští koncentraci soudcovskou (§118c) a zavádí koncentraci zákonnou, kterou váže k okamžiku ukončení přípravného jednání v případě, že se přípravné jednání koná, nebo ke konci prvního jednání ve věci v případě, že se přípravné jednání nekoná. Výjimečně může být stanovena lhůta pro dotvrzení rozhodných skutečností nebo předložení důkazních návrhů po konání jednání, která nesmí být delší než 30 dnů. Protože s koncem přípravného jednání nastávají přísné důsledky koncentrace řízení (zákaz novot), je nutné všechny, jejichž přítomnost je třeba v řízení před soudem zajistit, předvolat doručením do vlastních rukou.²⁰⁸

Přípravné jednání dále úzce souvisí se zásadou rozhodnutí při jediném jednání ve

²⁰⁶ VLK, V. Několik poznámek a jedna úvaha nad 109. pokusem o opravu o.s.ř. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 11, s. 39-43.

²⁰⁷ JIRSA, J. Proč bychom se souhrnné novely bály? *Bulletin advokacie*. 2009, č. 6, s. 21-28

²⁰⁸ Tamtéž, s. 21,22.

věci (§114a odst.1), a proto platí, že je předseda senátu musí nařídit a provést vždy, když si nebude jist, že bude schopen ve věci rozhodnout při jediném jednání. Bude se tak dít zejména v případech, kdy se v průběhu písemné přípravy na řízení ukáže, že tvrzení účastníků jsou neúplná, důkazní návrhy nedostatečné a soud je bude muset poučit o doplnění jejich návrhů a následcích, které mohou nastat při nesplnění této povinnosti.

Dále je třeba zmínit, že účastník nemůže být v zásadě odsouzen k neúspěchu založenému na tom, že neunesl břemeno tvrzení a břemeno důkazní, a účinky koncentrace nemohou nastat ani tam, kde nepředcházelo ze strany soudu precizní poučení dle ustanovení §118a, tedy tehdy, když účastníku nebyla poskytnuta dodatečná šance, aby zvýšil svoji procesní aktivitu, dotvrdil rozhodné skutečnosti a navrhl důkazy.²⁰⁹

Soud by měl dále využít příležitosti osobního kontaktu s účastníky při přípravném jednání k jejich usmíření. Kromě pokusu o smír je třeba využít přípravného jednání k tomu, aby účastníci vyčerpali svá tvrzení a důkazní návrhy již ve fázi přípravy, tedy aby došlo k podrobnému probrání věci po stránce skutkové, což znamená především provedení inventury skutkových tvrzení jako celkového přehledu sporných a nesporných skutečností.

Před samotným skončením přípravného jednání poskytne soud účastníkům zřetelné poučení o tom, že mají v daný okamžik(či v dodatečně poskytnuté lhůtě) poslední možnost tvrdit rozhodné skutečnosti a navrhopvat důkazy. Teprve v tom okamžiku mohou nastat účinky koncentrace řízení.

Co se týče neomluvené absence u přípravného řízení, jsou s ní spojeny poměrně závažné následky, jak pro žalovaného, tak pro žalobce. V případě absence žalovaného soud vydá kontumační rozsudek pro uznání, v případě absence žalobce soud řízení zastaví.

Jestliže soud přípravné jednání ve věci neprovede, nastává koncentrační účinek ke konci prvního jednání ve věci.²¹⁰

Podle některých odborných názorů se stává nově prosazované koncentrační ustanovené §114c o.s.ř. problematickým v okamžiku, kdy dojde ve věci ke změně

---

²⁰⁹ JIRSA, J. Proč bychom se souhrnné novely bály? Bulletin advokacie. 2009, č. 6, s. 21-28

²¹⁰ Tamtéž, s. 21-28.

žaloby. Zákonodárce počítá s tím, že i v případě, že bude změněna žaloba, nedojde k prolomení koncentračního režimu. Účastníci tedy nebudou moci svůj pozměněný nárok opřít o doplněná skutková tvrzení a důkazy. Změna žaloby je totiž zpravidla spojena nejen s přeformulování žalobního petitu, ale je doprovázena také dodatečnými tvrzeními a dokazováním. Pokud tedy nebude takové doplnění skutečně možné, může vést většina změn žalob k neúspěchu ve sporu ohledně změny žaloby v „dožalované“ části nároku.²¹¹

Zákonodárce dále předpokládal, že při přistoupení nebo záměně účastníka účinky koncentrace řízení ve vztazích s novými subjekty sporu nastanou až se skončením prvního jednání, které se konalo po jejich vstupu do řízení. Z tohoto postupu vyplývá, že nároky, které byly uplatněny právními předchůdci nových účastníků, budou nově zkoncentrovány až se skončením prvního jednání, které bude následovat po vstupu nových účastníků do řízení. Stará koncentrace, která vznikla skončením prvního jednání ve věci odpadne, ovšem jen ve vztahu k nárokům, které se týkají nově přistoupivších či zaměněných účastníků. Jak staří, tak i noví účastníci tedy budou moci doplnit svá skutková tvrzení a označit důkazy.²¹²

8.1.2 Koncentrace řízení a výjimky z ní

Koncentrace řízení v kontextu novely č.7/2009 Sb. působí plošně na celou spornou civilně-procesní úpravu. Vztahuje se tedy na všechna sporná řízení, a to nejen na základ nároku, uplatňovaného v konkrétní věci, ale také na jeho výši. O.s.ř. nově omezuje užití režimu koncentrace pouze ve věcech, uvedených v ustanovení §120 odst. 2.

Jelikož v souvislosti se zavedením univerzální koncentrace řízení před soudem prvního stupně nedošlo ke změnám v úpravě odvolacího řízení, vyvstává zásadní otázka, jak koncentrace řízení posunutá na jeho samotný začátek ovlivňuje možnost uplatňování novot v odvolacím řízení v systému neúplné apelace. Při srovnání výjimek z režimu koncentrace řízení a dosavadních výjimek z neúplné apelace v odvolacím řízení, lze dospět k závěru, že se tři z těchto výjimek

²¹¹ Svoboda, K. Další novela OSŘ – změny v režimech koncentrace. *Právní zpravodaj*. 2008, roč. 9, č. 5, s. 14-1

²¹² Tamtéž, s. 16.

obsahově překrývají. Jak za řízení před soudem prvního stupně, tak i v odvolacím řízení mohou účastníci uplatňovat i jako nové ty skutečnosti a důkazy, jimiž některý z účastníků hodlá zpochybnit věrohodnost provedených důkazních prostředků, a z povahy věci také ty skutečnosti, které nastaly nebo vznikly později, popřípadě, které nemohl bez své viny včas uvést.²¹³

V systému neúplné apelace v rámci odvolacího řízení mohou účastníci uvádět nové skutečnosti a důkazy, pakliže tím má být splněna povinnost tvrzení nebo důkazní povinnost, za předpokladu, že pro nesplnění těchto povinností neměl odvolatel ve věci úspěch, a že nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3. Tato výjimka z režimu koncentrace řízení ale v ustanovení § 118b odst. 1 uplatněna není. Ba právě naopak, v poslední větě prvního odstavce § 118b se v této souvislosti výslovně uvádí, že po nastalé koncentraci řízení smí soud přihlížet jen k těm novým skutečnostem a důkazům, které účastníci uvedli po poučení podle § 118 odst. 2 o. s. ř. . Lze tedy spolehlivě zodpovědět otázku jak ovlivňuje režim koncentrace řízení poučovací povinnost soudu při jednání podle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř.? Lze říci bez jakýchkoliv pochybností, že po nastalé koncentraci řízení již soud smí uplatnit jen poučovací povinnost dle ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř.? Na tuto problematiku lze nahlížet nejméně dvěma způsoby.²¹⁴

V prvním případě lze vyjít z předpokladu, že ustanovení § 118b odst. 1 o. s. ř. modifikuje dosavadní význam § 205a odst. 1 písm. d) o. s. ř. tak, že poučení podle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř. se poté, co nastala koncentrace řízení, účastníkům může dostat jen o přípustných výjimkách z ní. Jinak řečeno fakt, že účastník nebyl soudem prvního stupně náležitě poučen podle § 118 odst. 1 a 3 o. s. ř. po nastalé koncentraci řízení, mu v tomto případě otvírá prostor k novotám v odvolacím řízení jedině tehdy, jestliže se mu nedostalo poučení ve vztahu ke skutečnosti, jež nově nastala, kterou nemohl bez své viny dříve uplatnit anebo jež byla způsobila zpochybnit věrohodnost provedených důkazních prostředků. Argumenty ve prospěch uvedeného výkladu mohou být následující. Poučení o povinnosti tvrzení a důkazní podle § 118a o. s. ř. se celé přesouvá do přípravného jednání. Pakliže se přípravné jednání nekonalo, plní soud poučovací povinnost podle celého

²¹³ BUREŠ, J. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1.7.2009. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 12, s.29.

²¹⁴ Tamtéž, s.29.

ustanovení § 118a o. s. ř. až do skončení prvního jednání ve věci, tedy dokud nenastane koncentrace řízení. Na první pohled se nic nemění, účastníci poškození býti nemohou. Ovšem jen na první pohled. Tento prvý výklad ob stojí za předpokladu, že se lze spokojit s nově zavedenou „statickou“ poučovací povinností soudu při přípravném jednání, neboť poučení podle § 118a zde nemůže vycházet z průběhu dokazování, ale jen z vyhodnocení žaloby a vyjádření k ní. Současně při tomto výkladu musíme být srozuměni s tím, že poučení podle § 118a odst. 1 a 3 dané při jednání (pokud se přípravné jednání nekonalo), je redukováno jen na tu část dokazování, která se konala do koncentrace řízení.²¹⁵

Druhý výklad vychází z vědomí širších souvislostí. Uvedená výjimka z neúplné apelace je zásadním stavebním kamenem celkové úpravy projednací zásady v občanském soudním řádu. Platná úprava nevyžaduje povinné zastoupení účastníka advokátem. To se promítá do koncepce poučovací povinnosti soudu; vůči účastníkům nelze vyvozovat odpovědnost za výsledek řízení (pakliže je závislý na výsledcích dokazování) bez náležitých procesních poučení soudem. Projednací zásada platí; účastníci mají povinnost tvrzení a důkazní a nesou břemeno tvrzení a důkazní, ovšem nedostojí-li v řízení svým povinnostem, musí být náležitě poučeni. Poučovací povinnost podle § 118a se uplatní při jednání, přičemž poučení se dostává i účastníkům zastoupeným advokátem (na rozdíl od jiných procesních poučení), neboť nelze založit mezi účastníky nerovnost podle toho, zda mohou či nemohou být (či zda jsou) zastoupeni osobou práva znalou.²¹⁶

Smysl ustanovení § 118a je zřejmý; v první řadě brání tomu, aby soud zaskočil účastníky nepředvídatelným rozhodnutím (tím, že by jim neumožnil k obrazu svého právního názoru doplnit potřebná skutková tvrzení a důkazní návrhy), v druhé řadě ve stejném zájmu vede soud, aby účastníkům přdestřel, jak vzhledem k průběhu dokazování vyhodnocuje plnění povinnosti tvrzení a povinnosti důkazní.

Závěrem lze říci, že může-li účastník podle nezměněného ustanovení § 205a odst. 1 písm. d) o. s. ř. právem prohrát spor pro neunesení břemene tvrzení a břemene důkazního jedině za předpokladu, že byl poučen podle § 118a odst. 1 a 3 o. s. ř.,

²¹⁵ BUREŠ, J. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1.7.2009. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 12, s.29.

²¹⁶ Tamtéž, s.29.

pak – jestliže účastníka náležitě nepoučil soud prvního stupně – musel by tak učinit odvolací soud.²¹⁷

8.1.2 Změny v procesu dokazování, vyplývající z novely č. 7/2009 Sb.

Významnou změnou v dokazování, zejména z pohledu advokáta je změna ustanovení §120 odst. 3. Konkrétně jde o to, že do účinnosti souhrnné novely mohl soud provádět jiné nežli účastníky navrhované důkazy pouze v případech, „kdy potřeba jejich provedení ke zjištění skutkového stavu vyšla v řízení najevo.“ Po účinnosti novely může soud provádět jiné důkazy jen pokud „jsou potřebné ke zjištění skutkového stavu a vyplývají-li z obsahu spisu.“

Ze strany zákonodárce je zde vidět zřejmá snaha omezit soud v pátrání a provádění důkazů, které účastníci sami nenavrhl.²¹⁸

Důvodová zpráva k novele 7/2009 Sb. k tomuto ustanovení uvádí:“Zřetelně se zdůrazňuje, že povinnost tvrzení a důkazní je ve sporném řízení věcí účastníků řízení. Soud nesmí ve sporném řízení „pátrat“ po důkazech. Právo soudu provádět důkazy účastníky nenavržené se omezuje pouze na situace, kdy by soud pro formální nedostatek důkazního návrhu účastníka nemohl provést důkaz potřebný ke zjištění sporné právně významné skutečnosti, která vyplývá z obsahu spisu. Bude tedy dále na pečlivé úvaze soudu ve sporných řízeních, zda svojí příliš velkou procesní aktivitou nepostupuje v rozporu se zásadou rovnosti stran. Pokud by byl soud příliš aktivní ve zjišťování skutkového stavu, a neprováděl by nenavržené důkazy jen zcela výjimečně, mohlo by se jednat o postup v rozporu se zákonem, čili o nezákonný důkaz, k němuž soud nesmí přihlížet.

Další změna v dokazování se dotkla okolností, za nichž je vyslýchán svědek. Zákon stanoví pořadí subjektů, oprávněných klást svědkovi otázky a také právo(nikoliv možnost jako dříve) účastníka a jeho zástupce na dotazy. Předseda senátu bude pouze dohlížet na to, aby nebyly svědkovi kladeny otázky jež zákon

²¹⁷BUREŠ, J. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1.7.2009. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 12, s.30.

²¹⁸ JIRSA, J. Proč bychom se souhrnné novely bály? *Bulletin advokacie*. 2009, č. 6, s. 21-28

zakazuje (kapciozni a sugestivni) a otázky klamavé.²¹⁹

Na průběh dokazování má také vliv novela ustanovení §141 o.s.ř., která upravuje zálohu na důkaz. Podle něho bude povinností účastníka složit zálohu na důkaz, který sám navrhl nebo který nařídil soud k jeho tvrzením (v jeho zájmu). Změna se snaží reagovat na negativní zkušenosti z praxe, kdy účastníci, nespokojení se závěry znaleckého posudku, který nepodporoval jejich skutkovou verzi, navrhovali důkaz dalším znaleckým posudkem, který byl pak opětovně napadán dalším znaleckým posudkem protistrany apod., přičemž tento postup značně prodlužoval dané soudní řízení.

V současnosti bude moci účastník navrhnout další nákladné důkazy také, bude však omezen koncentrací řízení a také tím, že za každý další takový důkaz bude povinen zaplatit zálohu, aby mohl být vůbec proveden.²²⁰

K výše zmíněné úpravě mezi skutkové a důkazní iniciativy soudu objevují se i skeptické názory. Podle nich má soud i přes účinnou novelu mít stále možnost „svévolně“ dokazovat a vtahovat do řízení skutečnosti, které žádný z účastníků ani netvrdí. Omezení důkazní iniciativy soudu tím, že může ze své vůle provádět pouze důkazy, které vyplývají z obsahu spisu je spíše kosmetického charakteru a v důkazní praxi soudů se reálně neprojeví. Dokud zákon nestanoví, že soud nemá ve sporu vyvíjet žádnou vlastní iniciativu, při zjišťování skutku, bude jakákoliv koncentrace problematická. Skutkový a důkazní stopstav bude totiž zavazovat pouze účastníky, pro samotný soud ale bude nezávazný.²²¹

---

²¹⁹ JIRSA, J. Proč bychom se souhrnné novely bály? *Bulletin advokacie*. 2009, č. 6, s. 21-28

²²⁰ Tamtéž, s. 21-28

²²¹ SVOBODA, K. Nový režim koncentrace v civilním sporu – z bláta do louže. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 3, č. 39, s. 22-23

9. Zajištění důkazů ve věcech civilních v rámci EU

9.1 Nařízení č. 1206/2001

9.1.1 Obecné informace o předpisu

V důsledku jednání Evropské rady ve finském Tampere v roce 1999 a z iniciativy SRN byl zahájen legislativní proces na nařízení, které by zefektivnilo mechanismus fungování Haagské úmluvy o provádění dokazování a jehož výsledkem bylo přijetí nařízení Rady (ES) č. 1206/2001 o spolupráci soudů členských států při dokazování v občanských nebo obchodních věcech, které nabylo v plném rozsahu účinnosti pro všechny, včetně nově přistoupivších členů EU, dne 1.5.2004.

Z legislativního hlediska spočívá zefektivnění v povaze norem, v daleko větší míře se v nařízení o provádění dokazování objevují přímé normy, schopné regulovat jednotně právní vztahy na celém území EU.

Nejpřínosnějším prostředkem je po technické stránce soubor formulářů, které díky své jednoduchosti provádějí adresáty práva celým procesem realizace přeshraničního dokazování.²²²

9.1.2 Aplikace nařízení o provádění dokazování

Pro úspěšnou aplikaci nařízení č. 1206/2001 musí být splněny tři základní podmínky: 1. Musí se jednat o realizaci činnosti soudů

2. Musí se jednat o provedení důkazů ve věcech civilních nebo obchodních
3. Musí být dán kvalifikovaný mezinárodní prvek

ad. 1,

Nařízení o provádění dokazování uvádí jako kompetentní orgán, oprávněný k žádosti o provedení důkazu, soud. V tomto směru dochází ke zúžení okruhu žadatelů, jelikož Haagská úmluva uváděla jako kompetentní orgán justiční orgán.

---

²²² KAPITÁN, Z. Evropský justiční prostor ve věcech civilních : zajištění důkazů ve věcech civilních v rámci Evropské unie. Část XI. *Právní fórum*. 2005, roč. 2, č. 12, s. 449-456

Jediným orgánem, oprávněným k realizaci tohoto typu dokazování, je tedy dle aktuální úpravy soud.

ad 2,

Toto vymezení soukromoprávního okruhu věcí, na které se nařízení vztahuje, vyplývá mj. z definice působnosti nařízení Brusel I. Pro účely aplikace nařízení o dokazování se bude jednat o okruh všech občanskoprávních věcí, aniž se uplatní výluky z působnosti dle nařízení Brusel I. Bude se tak jednat i o dokazování ve věcech rodinných, dědických, rozhodčího řízení, konkursu, vyrovnání a obdobných řízení.

ad 3,

Přítomnost mezinárodního kvalifikovaného prvku spočívá v požadavku na provedení úkonu právní pomoci na území jiného členského státu Evropské unie. Podmínkou aplikace je tedy fakt, že se jedná o přeshraniční dokazování.²²³

9.1.3 Subjekty provádění dokazování

Subjekty, jejichž postavení je upraveno nařízením o dokazování jsou tři. Jsou jimi dožadující soud, dožádaný soud a ústřední subjekt.

V případě dožadujícího soudu se jedná o soud, u kterého bylo řízení zahájeno, či se jeho zahájení předpokládá. Jedinou věcnou podmínkou je, že se musí jednat o soud, který projednává věc civilní nebo obchodní.

Dožádaným soudem je pak soud, v jiném členském státě, na jehož území má být podle žádosti dožadujícího soudu provedeno dokazování. Nařízení o provádění dokazování stanoví povinnost pro každý členský stát, vypracovat seznam soudů příslušných k dokazování. V tomto seznamu musí být také uvedena místní a popřípadě zvláštní věcná příslušnost těchto soudů. Česká republika stanovila k provádění dokazování dva typové soudy, a to okresní a krajské, bez toho, že by dále podrobněji stanovila podmínky, za kterých má dožádaný český soud dokazování provádět. Výběr dožádaného českého soudu tak záleží na úvaze soudu dožadujícího, protože možnost dožádat některý z dvou uvedených typů soudů je

---

²²³ KAPITÁN, Z. Evropský justiční prostor ve věcech civilních : zajištění důkazů ve věcech civilních v rámci Evropské unie. Část XI. *Právní fórum*. 2005, roč. 2, č. 12, s. 449-456

alternativní. Toto řešení nezatěžuje dožadující soud nutností zabývat se podmínkami poměrně komplikované věcné příslušnosti soudů podle českého vnitrostátního práva. Jedinou podmínkou je splnění místní příslušnosti, kterou dožadující soud určí poměrně jednoduše podle manuálu, který byl pro tyto účely vypracován.

Každý členský stát Evropské unie určuje také ústřední subjekt, který je pověřen předáváním informací soudům, hledáním řešení potíží nastalých v souvislosti se žádostí a ve výjimečných případech předáváním žádosti příslušnému soudu na žádost dožadujícího soudu. Ústředním subjektem jsou určovány ve většině případů ústřední orgány států jako např. ministerstva. Určeným ústředním orgánem v České republice je Ministerstvo spravedlnosti.²²⁴

9.2 Dokazování prostřednictvím právní pomoci

Tato možnost dožádaného dokazování předpokládá, že dožadující soud zašle dožádanému soudu žádost o provedení určitého důkazu (např. může požádat o výslech svědka žijícího v cizině). Za splnění všech nutných podmínek dožádaný soud dokazování provede a s jeho výsledky seznámí dožadující soud. Přitom může být dokazování přítomen soudce či jiný pracovník dožadujícího soudu.²²⁵

9.2.1 Žádost o provedení dokazování

Žádost o provedení dokazování podává dožadující soud na formuláři A (který je součástí přílohy nařízení 1206/2001), obsahujícím údaje dožadujícího a dožádaného soudu, jména a adresy stran, případně jejich zástupců, informace o povaze a předmětu případu, popis dokazování, údaje fyzické osoby (v případě že je žádáno o výslech) a další individuální požadavky na dokazování (resp. informace nutné pro jejich realizaci).

Žádosti se podle nařízení o provádění dokazování předávají nejrychlejšími

---

²²⁴ KAPITÁN, Z. Evropský justiční prostor ve věcech civilních : zajištění důkazů ve věcech civilních v rámci Evropské unie. Část XI. *Právní fórum*. 2005, roč. 2, č. 12, s. 449-456

²²⁵ WINTEROVÁ, A. *Civilní právo procesní : vysokoškolská učebnice*. 5. aktualiz. a přeprac. vyd. Praha : Linde, 2008, s. 273

možnými prostředky, které dožádaný stát připouští.

Do sedmi dnů od přijetí žádosti zašle dožádaný soud dožadujícímu soudu potvrzení o přijetí žádosti na formuláři typu B. Pokud žádost z nějakého důvodu nevyhovuje podmínkám stanoveným v nařízení o provádění dokazování, uvědomí o tom dožádaný soud v potvrzení o přijetí dožadující soud poznámkou.²²⁶

9.2.2 Realizace dokazování

Pro vlastní provedení dožádaného dokazování platí dvě základní zásady. Jednak je stanoveno, že dožádaný soud musí vyřídit žádost bez prodlení a to nejpozději ve lhůtě 90 dnů od přijetí žádosti. Dále je také stanovena povinnost dožádaného soudu vyřídit žádost v souladu s právními předpisy svého členského státu.

Podle úpravy v nařízení o provádění dokazování mají strany, popřípadě jejich zástupci právo být přítomni při dokazování, které provádí dožádaný soud, v případě že tak stanoví právo členského státu dožadujícího soud. Požadavek na přítomnost procesních stran či jejich zástupců vznáší dožadující soud v rámci své žádosti na formuláři typu A. Dožádaný soud pak uvědomí prostřednictvím formuláře typu F strany o času a místě konání dokazování, případně o podmínkách, ze kterých se ho mohou zúčastnit.

Také zástupci dožadujícího soudu mají právo být přítomni při dokazování, prováděném dožádaným soudem, je-li to slučitelné s právem členského státu dožadujícího soudu. Zástupcem se konkrétně rozumějí soudní úředníci, určení dožadujícím soudem na základě práva jeho státu.²²⁷

9.3 Přímé dokazování dožadujícím soudem

Chce-li soud provést dokazování přímo v jiném členském státě, podá na formuláři typu I, uvedeném v příloze předpisu o provádění dokazování, žádost ústřednímu subjektu ve státě, kde chce dokazování provést. Také pro realizaci přímého

---

²²⁶ KAPITÁN, Z. Evropský justiční prostor ve věcech civilních : zajištění důkazů ve věcech civilních v rámci Evropské unie. Část XI. *Právní fórum*. 2005, roč. 2, č. 12, s. 449-456

²²⁷ Tamtéž, s. 451, 452, 453.

dokazování stanovuje nařízení o provádění dokazování konkrétní podmínky. Především přímé dokazování může být provedeno pouze tehdy, pokud ho lze provést dobrovolně bez použití donucovacích opatření. Dále je třeba, aby v případech, že přímé dokazování spočívá ve výslechu osoby, byla tato osoba dožadujícím soudem poučena o tom, že se výslech uskutečňuje na základě dobrovolnosti. Konečně je také třeba, aby dokazování prováděl úředník nebo jiná osoba (např. znalec), která je určena v souladu s právem členského státu dožadujícího soudu.

Do 30 dnů od obdržení žádosti uvědomí ústřední subjekt dožádaného členského státu na formuláři J dožadující soud, zda žádosti vyhoví, popřípadě za jakých podmínek má být podle právního řádu jeho členského státu dokazování uskutečněno.²²⁸

Ústřední subjekt může uložit soudu svého členského státu, aby se zúčastnil dokazování, z důvodů zajištění správného použití nařízení o provádění dokazování a podmínek, které byly stanoveny. Dalším úkolem ústředního subjektu je rovněž podporovat využití komunikačních technologií, například videokonference nebo telefonní konference.

Tato forma dokazování je velmi progresivní a právě proto je v možnosti realizace přímého dokazování spatřována hlavní výhoda nové koncepce nařízení o provádění dokazování. Metoda přímého dokazování v první řadě zajišťuje bezprecedentní autentičnost dokazování v kontextu přeshraničního působení justičních orgánů jednotlivých členských států. Nařízení o provádění dokazování upravilo možnost přímého dokazování bezprostředně, takže členské státy nemají možnost tuto formu dokazování odmítnout jako celek. Všechny výše jmenované výhody jsou bohužel vykoupeny základní vlastností přímého dokazování, kterou je nemožnost použít donucení. To je ale přirozené, neboť donucení jako prostředek vymahatelnosti práva přísluší na vlastním území pouze územnímu suverénovi.²²⁹

---

²²⁸ KAPITÁN, Z. Evropský justiční prostor ve věcech civilních : zajištění důkazů ve věcech civilních v rámci Evropské unie. Část XI. *Právní fórum*. 2005, roč. 2, č. 12, s. 449-456

²²⁹ Tamtéž, s. 449-456

10. Závěr

Jaké závěry vyplývají z rigorózní práce, jejímž úkolem bylo uchopit a zpracovat téma Úlohy dokazování v civilním procesu?

Především je nutno říci, že proces dokazování je nesmírně dynamický proces, mající faktické kořeny v právu starověkého Říma, vyvíjející se v českých zemích skrze výrazné ovlivnění středověkou katolickou církví, pobělohorskými událostmi a zařazení českého národa do rakouskouherského soustátí, Československé získání samostatnosti, okupaci hitlerovským Německem, čtyři desetiletí vládnoucí totalitou a znovuoobením samostatné české, demokratické státnosti po roce 1989. Tato dlouhá cesta skrze historický vývoj českého státu, kterou proces dokazování musel urazit, nebyla vždy bezproblémová a je možno v ní nalézt i temné kapitoly. Ať už sloužilo dokazování jako nástroj v rukou katolické církve, prokazující Boží prozřetelnost, či jako prostředek k potlačení probouzející se národní identity v područí habsburské monarchie, nebo jen jako záminka k vraždění nevinných lidí ve vykonstruovaných procesech nacistické a komunistické diktatury, je z těchto neblahých historických zkušeností hledat ponaučení a snažit se o to, aby tento významný procesněprávní institut nebyl v budoucnu podobným způsobem zneužit ve prospěch jakéhokoliv politického či jiného subjektu.

Co se týče samotných důkazních prostředků a možnosti dokazování, je evidentní, že technologická vyspělost naší současné společnosti, jde ruku v ruce s rozšířením možností, prostředků a postupů, které mohou díky své vysoké efektivitě a účinnosti výraznou měrou přispět k prokazování potřebných skutečností. Nebývale rychlý rozvoj informačních technologií umožňuje zainteresovaným subjektům vyhledávat a zpracovávat informace v revolučních podmínkách. I vyspělost vrhá samozřejmě své stinné stránky na proces dokazování, kdo ale jedná v mezích, které určuje zákon, je v možnostech dokazování oproti podmínkám minulého století bezpochyby zvýhodněn.

Důležitou kapitolou je také česká zákonná úprava dokazování, probíhajícího v rámci civilního procesu. Tuto ztělesňuje zákon č. 99/1963 Sb. Občanský soudní řád v platném znění. V základní rovině upravuje tento kodex procesní zásady,

kteře ovlivňují nejen soudní řízení jako takové, ale i proces dokazování. Z těchto zásad má na dokazování největší vliv zásada materiální pravdy a zásada volného hodnocení důkazů. Vlastní dokazování upravuje hlava druhá občanského soudního řádu, která specifikuje jak okruh důkazních prostředků, tak i samotný proces dokazování od navrhování důkazů, přes provádění důkazů až po jejich hodnocení.

Nesmíme zapomínat ani na klíčové změny, které se prostřednictvím příslušných novel občanského soudního řádu týkají právě procesního dokazování. Aktuálně byly některé změny v procesu dokazování provedeny novelou č. 7/2009 Sb. Tato novela zavedla nový režim koncentrace řízení, který má přímý vliv na uplatňování důkazů v řízení před soudem, omezila možnosti soudu provádět jím navržené důkazy, upravila pořadí výslechu svědků a stanovila nová pravidla pro zálohy skládané účastníky na jimi navržené důkazy.

Ve vztahu k návrhům *de lege ferenda* je zřejmé, že v horizontu několika následujících let je s ohledem na stáří, počet novelizací a celkovou obsahovou nevyváženost stávajícího občanského řádu zapotřebí, aby byl schválen nový civilně-procesní kodex, který bude uceleným způsobem upravovat průběh občanskoprávního řízení bez toho, že by se musel vypořádat s dědictvím z dob minulých, a který bude moci reflektovat i sociálně-technologický vývoj společnosti 21. století. V samotné oblasti důkazů bude muset stávající či nový kodex vzít v úvahu především progresivně se rozvíjející oblast telekomunikačních technologií reprezentovanou především fenoménem internetu a digitalizace, což by mělo mít nemalý vliv na zákonnou úpravu získávání a provádění důkazů z této oblasti. Dalším problémem, který je třeba do budoucnosti v souvislosti s aktuální procesní úpravou řešit, je soulad zákonných požadavků s realitou. Ve vztahu k důkazům jde zejména o všeobecné zavedení záznamových zařízení v souladu s požadavky nového znění §40 o.s.ř.

Klíčové pro budoucí rychlý a spravedlivý civilní proces bude úplné či alespoň kontinuální zachování změn, ke kterým došlo v souvislosti s nově zavedenou formou režimu koncentrace řízení, která má potenciál z dlouhodobého hlediska usnadňovat rovný přístup občanů k nezávislému a nepřetíženému justičnímu systému.

Závěrem lze konstatovat, že problematika dokazování, probíhajícího v rámci civilního řízení, je jakožto součást procesních pravidel jejich nedílnou systémovou součástí a vytváří sama o sobě komplexní celek, ve kterém lze nalézt jak historické prvky, vnesené do této úpravy v kontextu jednotlivých dějinných stádií, tak i novátorské změny, které reflektují současný společenský i právně-legislativní vývoj. Lze jen doufat, že se civilní úprava bude vyvíjet stejně nebo v lepším případě více dynamicky, než tomu bylo doposud a tento vývoj přinese mnoho nových institutů, usnadňujících a zefektivňujících proces dokazování v civilním řízení ČR.

11. Das Resümee

Welche Folgerungen ergeben sich von dem in der Rigorosarbeit verarbeiteten Thema der Aufgabe der Beweisführung im Zivilprozess?

Vor allem muss betont werden dass der Prozess der Beweisführung ein äußerst dynamischer Prozess ist dessen faktische Wurzeln im Recht des antiken Roms stecken, der sich in den böhmischen Ländern unter dem starken Einfluss der mittelalterlichen katholischen Kirche, der Ereignisse nach der Schlacht auf Bila Hora und der Eingliederung des tschechischen Volkes in den österreichisch-ungarischen Staatenbund, der Erlangung der tschechoslowakischen Unabhängigkeit, der Besetzung durch das vom Hitler geführte Deutschland, der vier Jahrzehnte herrschenden Totalität und der Neuentdeckung der tschechischen demokratischen Staatlichkeit nach dem Jahr 1989 entwickelt hat. Dieser lange Weg durch die historische Entwicklung des tschechischen Staates den die Beweisführung hinlegen musste war nicht immer problemlos und enthält auch düstere Kapitel. Ob die Beweisführung in den Händen der katholischen Kirche als Instrument zum Nachweis der göttlichen Vorsehung oder als Mittel zur Unterdrückung der erwachenden nationalen Identität in der Abhängigkeit der Habsburger Monarchie oder nur als Vorwand zur Ermordung unschuldiger Menschen in ausgeklügelten Prozessen der nazistischen und kommunistischen Diktatur dienten, es ist notwendig von diesen verhängnisvollen historischen Erfahrungen Belehrung zu ziehen und versuchen dass dieser prozessrechtlicher Institut in der Zukunft auf ähnliche Weise nicht zu Gunsten eines beliebigen politischen oder anderen Subjekts missbraucht wird.

Was die einzelnen Beweismittel und die Möglichkeit der Beweisführung angeht, es ist offensichtlich dass der technologische Entwicklungsstand unserer gegenwärtigen Gesellschaft Hand in Hand mit der Verbreitung der Möglichkeiten, Mittel und Vorgänge geht die dank ihrer hohen Effektivität und Wirkung im bedeutenden Ausmaß zu der Nachweisung von nützlichen Tatsachen beitragen können. Die ungewöhnlich schnelle Entwicklung der Informationstechnologien ermöglicht es den interessierten Parteien Informationen in revolutionären

Bedingungen zu suchen und zu verarbeiten. Auch der Entwicklungsstand wirft Schatten auf den Prozess der Beweisführung, wer aber in dem vom Gesetz gegebenen Rahmen handelt ist in seinen Möglichkeiten der Beweisführung in Gegensatz zu den Bedingungen des letzten Jahrhunderts ohne Zweifel im Vorteil. Ein wichtiges Kapitel ist auch die tschechische gesetzliche Regelung der Beweisführung die im Rahmen des Zivilprozesses erfolgt. Diese verkörpert das Gesetz Nr. 99/1963 GBl. Zivilprozessordnung in geltender Fassung. Auf der Grundebene regelt dieser Kodex die Prozessgrundsätze die nicht nur das Gerichtsverfahren selbst sondern auch den Prozess der Beweisführung bewirken. Von diesen Grundsätzen hat den größten Einfluss auf die Beweisführung der Grundsatz der materiellen Wahrheit und der Grundsatz der freien Beurteilung der Beweise. Die Beweisführung selbst wird im zweiten Kapitel der Zivilprozessordnung geregelt die sowohl den Bereich der Beweismittel als auch den Prozess der Beweisführung spezifiziert und zwar vom Antrag der Beweise über die Durchführung der Beweise bis zu deren Bewertung.

Wir dürfen auch nicht die Schlüsseländerungen vergessen die mittels der Gesetzesnovellen der Zivilprozessordnung gerade die Prozessbeweisführung betreffen. Aktuell wurden einige Änderungen im Prozess der Beweisführung durch die Gesetzesnovelle Nr. 7/2009 GBl. durchgeführt. Diese Novelle hat den neuen Modus der Konzentration des Verfahrens eingeführt der direkten Einfluss auf die Anwendung von Beweisen in dem Verfahren vor dem Gericht hat, beschränkte die Möglichkeit des Gerichtes die von ihm vorgeschlagenen Beweise durchzuführen, regelte die Reihenfolge der Zeugenverhöre und setzte neue Regeln für Anzahlungen die von den Teilnehmern auf die von ihnen vorgeschlagenen Beweise deponiert werden.

In Beziehung zu den Vorschlägen *de lege ferenda* ist es offensichtlich, dass es innerhalb einiger folgender Jahre mit Hinsicht auf das Alter, auf die Anzahl der Novellierungen und die gesamte inhaltliche Unausgeglichenheit der bestehenden Zivilprozessordnung nötig sein wird, eine neue Zivilprozessordnung zu verabschieden. Diese sollte auf eine komplexe Weise den Verlauf des Zivilverfahrens regeln und auch die sozial-technologische Entwicklung der Gesellschaft des 21. Jh. widerspiegeln, ohne dass sie sich mit dem Erbe der

früheren Zeit auseinandersetzen müsste. Im Beweisteil selbst wird der bestehende oder neue Kodex vor allem den sich progressiv entwickelnden Bereich der Telekommunikationstechnologien, die besonders durch das Phänomen des Internets und der Digitalisierung repräsentiert werden, in Betracht ziehen müssen, was einen nicht geringen Einfluss auf die gesetzliche Regelung der Beweisgewinnung und -führung aus diesem Bereich haben sollte. Ein weiteres, in der Zukunft zu lösendes, mit der aktuellen Prozessregelung zusammenhängendes Problem ist der Einklang der gesetzlichen Forderungen und der Realität. In Bezug auf Beweise geht es vor allem um die allgemeine Einführung der Aufnahmegeräte nach den Erfordernissen der neuen Fassung §40 ZPO.

Für den künftigen schnellen und gerechten Zivilprozess wird eine vollständige oder wenigstens kontinuierliche Erhaltung derjenigen Änderungen von Schlüsselbedeutung sein, zu denen es im Zusammenhang mit der neu eingeführten Form des Regimes der Verfahrenskonzentration gekommen ist, welche aus langjähriger Sicht einen gleichen Zugang der Bürger zu einem unabhängigen und nicht überlasteten Justizsystem vereinfachen könnte.

Zum Schluss kann festgestellt werden dass die Problematik der Beweisführung die im Rahmen des Zivilverfahrens abläuft als Bestandteil der Prozessregeln ihren untrennbaren systematischen Bestandteil bildet und alleine eine komplexe Einheit darstellt in der sowohl historische Elemente die in die Regelung im Kontext der einzelnen Geschichtsperioden eingetragen wurden neuerliche Änderungen die die gegenwärtige soziale und rechtslegislative Entwicklung reflektieren. Man kann nur hoffen dass sich die zivile Regelung genauso oder im besseren Falle mit mehr Dynamik entwickeln wird als es bis jetzt der Fall war und dass diese Entwicklung viele neue Institute die den Prozess der Beweisführung im Zivilverfahren der tschechischen Republik vereinfachen und effektiver machen.

12. Seznam použité literatury

Literatura:

- ADAMOVIČ, K. a kol., Dějiny českého soudnictví od počátku české státnosti do roku 1938, LexisNexis CZ, Praha, 2005
- KINCL, J., URFUS, V. Římské právo, C.H.Beck, Praha 1995
- MALÝ, K. a kol., Dějiny Českého a Československého práva do roku 1945, 3. vydání, Linde, Praha, 2003
- KNAPP, V. Teorie práva, první vydání, ZČU Plzeň, 1994
- BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. I. Díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2001
- BUREŠ, J., DRÁPAL, L., KRČMÁŘ, Z. a kol. Občanský soudní řád. Komentář. II. Díl. 7. vydání. Praha: C.H.Beck, 2001
- DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád I. § 1 až 200za. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 1600 s.
- DRÁPAL, L., BUREŠ, J., a kol. Občanský soudní řád II. §201 až 376. Komentář. 1. vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 1776 s.
- FIALA, Josef. *Historický vývoj některých procesních principů, zásad a institutů civilního procesu*. Praha : Univerzita Karlova, 1974. 102 s.
- HORA, Václav. *Československé civilní právo procesní : řízení před soudy první stolice, se stálým zřetelem ke Slovensku a Podkarpatské Rusi*. Sv. 2. 3. opr. a dopl. vyd. V Praze : V. Hora, 1932. 442 s. (zejm. s. 301-377)
- HORA, Václav. *Učebnice civilního práva procesního*. 1. vyd. Praha : Spolek Československých právníků Vyšehrad, 1947. 602, [2] s. (zejm. s. 320-371)
- KINDL, M. ŠÍMA, A. DAVID, O. Občanské právo procesní. 2. vyd. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008.
- MACUR, Josef. *Dělení důkazního břemena v civilním soudním sporu*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1996. 162 s.
- MACUR, Josef. *Důkazní břemeno v civilním soudním řízení*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 1995. 172.
- MACUR, Josef. *Základní otázky právní moci civilních soudních rozhodnutí*. 1. vyd. Brno : Universita J. E. Purkyně, 1972. 192, [2] s.
- O zásadách civilního procesu : tři studie*. Přísp. F. Boura, J. B. Leventajl a A. F. Klejnman. Praha : Orbis, 1951. 63, [3] s.
- SCHELLEOVÁ, Ilona et al. *Civilní proces*. Vyd. 1. Praha : Eurolex Bohemia, 2006. 1202 s. ISBN 80-86861-09-0 (váz.).
- STAVINHOVÁ, Jaruška. *Občanské právo procesní*. Sv. 1. 2. přeprac. a dopl. vyd. Brno : Doplněk, 1993. 245 s.
- STAVINHOVÁ, Jaruška. *Problémy diferenciací řízení sporného a nesporného v socialistickém civilním procesu*. 1. vyd. Brno : Univerzita J. E. Purkyně, 1984. 132 s.
- STAVINHOVÁ, Jaruška. *Základy civilního procesu : multimediální učební text*. 1. vyd. Brno : Masarykova univerzita, 2004. 121 s. + 1 CD-ROM. (brož.).
- STEINER, Vilém. *Občanské právo procesní v praxi soudů*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1958. 396, [2] s.
- STEINER, Vilém. *Občanské právo procesní v teorii a praxi*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1975. 491 s.
- STEINER, Vilém. *Základní otázky občanského práva procesního*. 1. vyd. Praha : Academia, 1980. 365, [1] s.
- STEINER, Vilém a ŠTAJGR, František. *Československé mezinárodní civilní právo procesní*. 1. vyd. Praha : Academia, 1967. 385, [3] s.
- ŠTAJGR, František. *Materiální pravda v občanském soudním řízení*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1954. 149, [2] s.
- ŠTAJGR, František. *Občanské právo procesní*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1964. 419, [2] s. (zejm. s. 174-211)

ŠTAJGR, František. *Učebnice občanského práva procesního : celostátní vysokoškolská učebnice*. 1. vyd. Praha : Orbis, 1955. 508, [1] s. (zejm. s. 262-284)
WINTEROVÁ, Alena et al. *Civilní právo procesní : vysokoškolská učebnice*. Praha : Linde, 2006. 663 s.
WINTEROVÁ, Alena et al. *Civilní právo procesní : vysokoškolská učebnice*. Praha : Linde, 2008
WINTEROVÁ, Alena et al. *Občanské právo procesní : studijní příručka*. 2. dopl. vyd. Praha : ISV, 1996. 292 s.
WINTEROVÁ, Alena. *O nové pojetí civilního procesu : soubor statí*. Vyd. 1. Praha : Karolinum, 2006. 164 s.

Články:

BARTONIČKOVÁ, K. KŘIVÁČKOVÁ, J. Koncentrace civilního soudního řízení zavedená zákonem č. 7/2009 Sb. a problémy s ní spojené. *Právní rozhledy*. 2009, roč. 17, s. 611-615.
BUREŠ, J. Úprava koncentrace řízení v občanském soudním řádu účinná od 1.7.2009. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 12, s.27-33.
CHALUPA, Luboš. K § 119 občanského soudního řádu. *Právní rádce*. 2004, roč. 12,č. 8, s. 16-17. (srpen)
JIRSA, J. Proč bychom se souhtnné novely bály? *Bulletin advokacie*. 2009, č. 6, s. 21-28
KAPITÁN, Zdeněk. Evropský justiční prostor ve věcech civilních : zajištění důkazů ve věcech civilních v rámci Evropské unie. Část XI. *Právní fórum*. 2005, roč. 2, č. 12, s. 449-456. (prosinec)
KNAPP, Viktor. Úvahy o civilním procesu (z podnětu Macurovy knihy „Problémy vzájemného vztahu práva procesního a hmotného“). *Právník*. 1994, roč. 133, č. 9-10, s. 807-819.
KRÁLÍK, Michal. Zásada přímosti, hodnocení důkazů a jeho přezkum v dovolacím řízení. *Právní rozhledy*. 2007, č. 1, s. 19-22.
MACUR, Josef. Důkazní břemeno a teorie o uplatnění pravděpodobnosti při hodnocení důkazů v civilním soudním řízení. *Právník*. 1995, roč. 134, č. 4, s. 356-370. ISSN 0324-7007.
MACUR, Josef. K problematice určitosti důkazních návrhů v civilním soudním řízení. *Bulletin advokacie*. 2000, roč. 30, č. 4, s. 19-30.
MACUR, Karel. K problematice urychlování civilního soudního řízení. *Právní rozhledy*. 2002, roč. 10, č. 3, s. 126-130. (březen)
MACUR, Josef. K základním otázkám nauky o důkazním břemenu v civilním soudním řízení. *Právník*. 1995, roč. 134, č. 7, s. 642-658.
MACUR, Karel. Právní a skutkové domněnky při dokazování listinou v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2001, roč. 9, č. 2, s. 60-65. (únor)
MACUR, Josef. Rozsudek na základě fikce uznání nároku podle ustanovení § 114b o.s.ř. *Bulletin advokacie*. 2002, roč. 32, č. 2, s. 28-36. (únor)
MACUR, Josef. Vymezení pojmu civilního procesu a civilního práva procesního. *Právník*. 1993, roč. 132, č. 12, s. 1064-1073.
MACUR, Josef. Vyšetřovací důkaz v civilním soudním řízení. *Právní rozhledy*. 2000, roč. 8, č. 2, s. 46-51. (únor)
MALENOVSKÝ, Radek. K jedné zásadní otázce doplnění dokazování v řízení před odvolacím soudem dle občanského soudního řádu. *Soudce*. 2008, roč. 10, č. 3, s. 18-21.
MATOUŠEK, Tomáš. Úvaha nad novelou občanského soudního řádu : aneb kéž se nám splní všechna naše přání. *Obchodní právo*. 2000, roč. 9, č. 11, s. 16-24.
STEINER, Vilém. Civilní proces z hledisek jeho současného a dalšího vývoje. *Právník*. 1993, roč. 132, č. 12, s. 1074-1080.
STRAKA, Jiří. Písmoznalectví – expertiza ručního písma jako významný důkaz v trestním i občanskoprávním řízení. *Trestní právo*. 2006, roč. 11, č. 4, s. 4-6. (duben)

SPÁČIL, Jiří. Hodnocení důkazu soukromou listinou, zejména potvrzením o splnění dluhu (kvitancí). *Právník*. 1994, roč. 6, č. 5, s. 93-98.

SVOBODA, Karel. Další novela OSŘ – změny v režimech koncentrace. *Právní zpravodaj*. 2008, roč. 9, č. 5, s. 14-16.

SVOBODA, Karel. Do jaké míry lze dokazovat před odvolacím soudem. *Právní fórum*. 2008, roč. 5, č. 6, s. 251-256. (červen)

SVOBODA, Karel. Kdo co prokazuje. *Právní rádce*. 2008, roč. 16, č. 4, s. 11-13. (duben)

SVOBODA, Karel. Nový režim koncentrace v civilním sporu – z bláta do louže. *Bulletin advokacie*. 2009, roč. 3, č. 39, s. 22-23. (březen)

SVOBODA, Karel. Pár poznámek k novému režimu koncentrace civilního sporu. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 11, s. 38-39.

SVOBODA, Karel. Procesní skutečnosti : je třeba je dokazovat? *Právník*. 2007, roč. 146, č. 7, s. 820-823. (červenec)

VRCHA, Pavel. Civilní sporný proces : důkazní řízení. *ASPI – původní nebo upravené texty pro ASPI*. 2006. (1.9.2006)

VLK, V. Několik poznámek a jedna úvaha nad 109. pokusem o opravu o.s.ř. *Bulletin advokacie*. 2009, č. 11, s. 39-43.

Judikatura:

(čerpáno ze systému Aspi)

Užitá rozhodnutí Nejvyššího soudu ČR:

21 Cdo 1908/2006, 21 Cdo 1009/98, 25 Cdo 883/2006, 21 Cdo 426/2002 , 28 Cdo 1885/2008, 21 Cdo 2569/99, 30 Cdo 64/2004, 33 Odo 579/2005, 21 Cdo 1681/2004, 21 Cdo 870/2002, 21 Cdo 818/2003.

Užitá rozhodnutí Ústavního soudu ČR:

ÚS 582/01, ÚS 376/2000, ÚS 238/2000, ÚS 84/09, ÚS 191/05